

**MINÄKÄSITYS
INDIVIDUALISTISESSA JA KOLLEKTIVISTISESSA
KULTTUURISSA**

Heidi Mouhu

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kesä 2001

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Mouhu, H.: Minäkäsitys individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa.

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 2001. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan minäkäsitystä — sen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ja sen rakennetta — individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Tutkimus pyrki selvittämään, millaisista erilaisista tutkimuksellisista viitekehyksistä minäkäsitystä on aiemmin lähestytty ja muodostamaan niiden pohjalta viitekehys tälle tutkimukselle. Tarkastelunäkökulmana perinteisen länsimaisen käsityksen sijaan on kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden merkitys minäkäsitykselle. Keskeisinä kysymyksinä ovat: Eroaako minäkäsitys individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa? Jos eroaa, niin miten? Mitkä asiat vaikuttavat minäkäsityksen kehittymiseen individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa?

Tutkimus minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa on teoreettinen tutkimuskirjallisuuteen perustuva sisällönanalyysi. Tutkimusaineisto muodostui *Journal of Cross-Cultural Psychology*n minäkäsitystä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa käsittelevistä vuosina 1999–2000 ilmestyneistä artikkeleista.

Tutkimustulokset viittaavat siihen, että individualistisuus johtaa muista riippumattomaan minäkäsityksen muodostumiseen ja kollektivistisuus muista riippuvaisen minäkäsityksen muodostumiseen. Opetus- ja kasvatustyössä toimiva kohtaa nykyisin monikulttuurisuuden haasteet jopa meillä Suomessa. Individualistisen kulttuurin muista riippumattoman minäkäsityksen ja kollektivistisen kulttuurin muista riippuvaisen minäkäsityksen tiedostaminen auttaa opetus- ja kasvatustyössä toimivaa ymmärtämään kasvatettaviaan ja sen myötä tukemaan heidän minäkäsityksensä ja itsetunnon kehittymistä terveeseen suuntaan.

Avainsanat: minäkäsitys, minä, itsetunto, kulttuuri, individualistisuus, kollektivistisuus, sisällönanalyysi

ESIPUHE

Matkustaessani suomalaisesta kulttuurista hyvin paljon eroavissa kulttuureissa olen törmännyt ihmisten paitsi maailmankatsomusten myös koko todellisuuden sosiaalisen rakentumisen poikkeavan huomattavasti länsimaisesta individualistisesta kulttuurista, jonka käytänteisiin itse olen tottunut. Tämä on herättänyt minut pohtimaan opettajan-kin työssään kohtaamia monikulttuurisuuden tuomia haasteita ja valmiuksia vastata niihin. Tämä tutkimus onkin saanut alkunsa omasta mielenkiinnostani tutkia erilaisten kulttuurien vaikutusta yksilön käsitykseen itsestään sekä yleensä yksilön elämään voidakseni ymmärtää paremmin erilaisesta kulttuurisesta taustasta kohtaamiani ihmisiä.

Tutkimusprosessin aikana olen tutustunut kollektivistiseen, minulle toisenlaiseen, ajattelutapaan ja se on herättänyt minut pohtimaan myös omaa individualistista ajattelutapaa uudella tavalla. Tutkimus on rikastuttanut elämäni ja antanut minulle valmiuksia vastata tulevassa ammatissani kohtaamiini haasteisiin.

Haluan kiittää erityisesti ohjaajaani Eira Korpista, jolta olen saanut arvokkaita neuvoja ja joka on jaksanut tukea ja kannustaa koko tutkimusprosessin ajan. Kiitokset myös projektiopintoryhmälleni, jolta saamani palaute on ollut merkittävää tutkimuksen etenemisen kannalta.

Jyväskylässä 15.09.2001

Heidi Mouhu

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ESIPUHE	3
SISÄLLYS	4
1 MIKSI MINÄKÄSITYS JA KULTTUURI?	6
2 MIKÄ ON MINÄKÄSITYS?	9
2.1 Minäkäsitysteorioiden lähtökohdat	9
2.2 Minäkäsitys ja siihen liittyvät käsitteet	12
2.2.1 Minäkäsitys ja minäkuva	12
2.2.2 Minäkäsitys ja itsetunto	13
2.2.3 Minäkäsitys ja minä	15
2.2.4 Identiteetti	16
2.2.5 Persoonallisuus	17
2.3 Kehityspsykologinen näkökulma minäkäsitykseen	18
3 KULTTUURI	22
3.1 Mikä on kulttuuri?	22
3.2 Individualistisuus ja kollektivistisuus	24
3.3 Individualistisuuden ja kollektivistisuuden tunnuspiirteet	25
3.4 Kulttuuriset käytänteet	28
4 MINÄKÄSITYKSEN JA KULTTUURIN YHTEYDEN TUTKIMISEN MENETELMÄ	29
4.1 Tutkimustehtävä	29
4.2 Tutkimusprosessin eteneminen	31
4.3 Kvalitatiivinen kulttuuritutkimus	34
4.4 Tutkimuskirjallisuuteen perustuva tapaustutkimus	38

5	MINÄKÄSITYS JA KULTTUURI	41
5.1	Sosiaalinen konteksti	41
5.2	Koulu kulttuurin siirtäjänä ja uusintajana	43
5.3	Kulttuurinen sosialisatio ja minäkäsitys	44
6	AINEISTON ANALYYSI	47
6.1	Sisällönanalyysi	48
6.2	Aineisto	49
6.3	Tulokset	51
6.3.1	Aineiston taustatiedot	51
6.3.2	Kulttuurin suhde minäkäsitykseen ja siihen liittyviin käsitteisiin	58
7	JOHTOPÄÄTÖKSET KULTTUURIIN SIDONNAISESTA MINÄTUTKIMUKSESTA	77
7.1	Minäkäsityksen individualistisuus ja kollektivistisuus	77
7.2	Itsetunnon individualistisuus ja kollektivistisuus	81
7.3	Minäkäsityksen individualistisuuden ja kollektivistisuuden käytännön sovelluksia	83
8	POHDINTA	84
8.1	Tutkimuksen luotettavuus	84
8.1.1	Aineiston luotettavuus	84
8.1.2	Tulkinnan ja analyysin luotettavuus	86
8.2	Tutkimuksen merkitys	88
	LÄHTEET	93

1 MIKSI MINÄKÄSITYS JA KULTTUURI?

Me suomalaiset elämme länsimaisessa, individualistisessa kulttuurissa ja olemme oppineet ja tottuneet ajattelemaan ja toimimaan länsimaisen kulttuurin mukaisesti. Länsimaissa korostetaan yksilöllisyyttä ja yksilön oikeuksia ja opetus- ja kasvatustyössä toimiva joutuu tasapainottelemaan yksilön oikeuksien ja yhteiskunnan vaatimusten välillä (Neubauer & Hurrelmann 1995, 4). Individualistisuus todentuu jo kasvatustavoitteissamme, joita ovat muun muassa yksilön itsenäisyys sekä itsensä löytäminen ja toteuttaminen. Tavoittaakseen kulttuurin päämäärän riippumattomuudesta yksilöllä täytyy olla näkemys itsestä yksilönä, jonka käyttäytyminen on organisoitua ja tulee merkitykselliseksi yksilön omien ajatusten, tunteiden ja toiminnan pohjalta. (Markus & Kitayama 1991, 226.) Minä, minäkäsitys ja itsetunto ovat keskeisinä ja tärkeinä pidettyjä käsitteitä länsimaisessa psykologiassa ja sosiologiassa, sillä kulttuurimme korostaa yksilöllisyyttä, oman minän tuntemista, päämäärätietoisuutta ja reflektiota. Minäkäsitys on myös merkittävä kasvatuksellinen käsite ja voi sanoa, että terveen minäkäsityksen kehittyminen on kaiken kasvatustoiminnan tavoite. Terveellä minäkäsityksellä tarkoitetaan hyvää itsetuntemusta, myönteistä itsearvostusta ja tervettä itseluottamusta (Korpinen 1987, 48).

Omana opiskeluaikanani luokanopettajan opinnoissa opiskelijoita kannustettiin refleктоimaan omaa minuutta, todellista minää, minäkäsitystä ja itsetuntoa sekä niiden muotoutumiseen vaikuttaneita ja vaikuttavia tekijöitä. Onhan opettajan omalla minäkäsityksellä vaikutusta oppilaiden minäkäsitykseen (Korpinen 1990, 39; Korpinen 1998, 16). Piaget'n (1964, 62) mukaan seitsemään ikävuoteen mennessä älykkyyden, tunne-elämän, sosiaalisten suhteiden ja yksilöllisen toiminnan kehittyminen on organisoitunut uudelleen. 7–12 vuoden iässä edellisellä kehityskaudella alustavasti muotoutuneet rakenteet vakiintuvat ja muodostavat uusia rakenteita (Piaget 1964, 62). Koulu on siis osa lasten elin- ja toimintaympäristöä merkittävän kasvu- ja kehityskauden aikana ja sen myötä opettajalla on suuri merkitys oppilaan minäkäsityksen muotoutumisessa.

Itsetunnolla on merkittävä osa tasapainon ja myönteisen elämään suhtautumisen saavuttamisessa ja ylläpitämisessä, sillä henkilöt, jotka epäilevät omaa arvoaan, eivät voi antaa eivätkä vastaanottaa rakkautta. Tämän seurauksena he välttävät läheisyyttä ihmissuhteissaan ja tuntevat itsensä eristäytyneeksi. Henkilökohtainen

riittämättömyyden tunne on myös todennäköisimpiä ahdistuneisuuden pääsyitä. (Coopersmith 1967, 3–4.) Myönteinen minäkäsitys ja itsetunto ovatkin suomalaisen peruskoulun kasvatuksen ja sosialisoinnin päämääriä ja niiden tulisi vaikuttaa koulun kehittämiseen ja toimintaan (Opetusministeriön työryhmän muistioita 29, 1997, 9). Esimerkiksi uudessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa esiopetuksen tavoitteisiin kuuluu "vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa" ja että "lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu" (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 7). Samoin peruskoulun tehtävänä on tukea oppilaan kasvua "terveen itsetunnon kehittymiseksi ja tasapainoisen persoonallisuuden rakentumiseksi" (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 12).

Koulun institutionaaliset piirteet, kuten koulun ilmapiiri, oppilaiden ryhmittely, koulun sisäiset päätöksentekojärjestelmät, palkitsemis- ja rangaistusmenettelyt ja arviointijärjestelmä ovat olennaiselta osaltaan vaikuttamassa oppilaan minäkäsityksen muodostumiseen. Samoin koulussa saaduilla oppimiskokemuksilla on merkitystä oppilaan minäkäsitykselle — ne muodostavat merkittävän osan minäkäsityksen sisällöstä. (Korpinen 1989, 196.) Koululla on siis keskeinen osa oppilaan minäkäsityksen muokkaajana.

Minäkäsityksen merkitys yksilön elämässä tulee Burnsin (1982, 9–15) mukaan esille sisäisen pysyvyyden ylläpitäjänä, kokemusten tulkitsemisen määrittelijänä ja odotusten asettajana. Terve minäkäsitys on pohjana sille, että lapsi kokee kuuluvansa johonkin ja tuntee olevansa arvokas ja kyvykäs. Käytännön tasolla terve ja myönteinen käsitys itsestä vaikuttaa positiivisesti ystäväystymiseen, uusien tilanteiden kohtaamiseen, vastuun ottamiseen omasta käyttäytymisestä, luovuuteen ja moniin muihin jokapäiväisiin käytännön tilanteisiin. (Yawkey 1980, 4–5). Vakaa minäkäsitys on tärkeä myös silloin, kun yksilö joutuu kokemaan elämässään epäonnistumisia (Korpinen 1979, 5).

Voidakseen tukea kasvatettavien kasvua kohti asetettuja tavoitteita, tukea kasvatettavan myönteisen minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymistä, opetus- ja kasvatustyössä toimivan on tärkeää tietää ensinnäkin, mikä on minäkäsitys ja miten se muotoutuu ja toiseksi, miten ihminen vuorovaikutuksessa toimii ja miten hän itse siihen vaikuttaa omalla käyttäytymisellään. Kasvatuksen lähtökohta on se, että voi ymmärtää kasvatettavan ajatustapaa.

Kansainvälistyminen tuo uusia haasteita myös opetus- ja kasvatustyössä toimiville, sillä yhä useammin kasvattajalla on kasvatettavanaan maahanmuuttaja,

joka tulee ei-länsimaisesta kulttuurista toisin sanoen aivan toisenlaisesta kulttuurista kuin missä kasvattaja itse on elänyt ja jonka sosiaaliin rakenteisiin hän on tottunut. Kulttuurien erilaisuuden vuoksi kasvattajan totunnaisissa rakenteissa ehkä päteeikin erilaiset käytänteet kuin kasvatettavan. Ja ymmärtääkseen kasvatettavaa ja voidakseen tukea hänen kasvuun kasvattajan on ymmärrettävä näitä toisenlaisia lainalaisuuksia.

Kansainvälistyminen näkyy myös yhteiskunnan moniarvoisuudessa. Koulun opetussuunnitelman perustana ovat arvot ja erilaisten arvojen myllerryksessä koulun on tiedostettava ja selkeytettävä omaa arvoperustaansa. Arvoperustan määrittäminen on edellytys, jotta kouluyhteisö ja opettaja kasvattajina voivat ohjata ja vaikuttaa oppilaiden omien arvojen ja niiden perustalta muodostuvien tekojen pohdintaan ja valintaan. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 12.)

Eripituisia ajanjaksoja kestävä työskentely ulkomailla on yleistynyt. Mikäli opetus- ja kasvatustyössä toimiva menee itse työhön ulkomaille, hänen on perehdyttävä kulttuuriin, jonka sisällä hän työskentelee ja selvitettävä sen kulttuurin kasvatuseriaatteita ja sitä, kuinka minäkäsitys ja itsetunto muodostuvat siinä kulttuurissa — riippumatta siitä, onko työyhteisö suomalainen vai paikallinen. Lapsiperheen vanhempien mennessä töihin ulkomaille, lapset joutuvat kouluun uudessa kulttuurissa ja vaikka koulu olisikin länsimaalainen tai jopa suomalainen, elämä vieraassa kulttuurissa vaikuttaa lapseen. Esimerkiksi erilaiset kohtaamiset ja kokemukset toisessa kulttuurissa ovat ainutlaatuisia ja poikkeavat Suomessa elävien vertaisten kokemusmaailmasta. Niillä on myös oma avartava vaikutuksensa minäkäsitykseen. Matkalaukkulapsen palatessa takaisin Suomeen ja suomalaiseen kouluun opettajan on hyvä tietää, millaisessa kulttuurissa lapsi on elänyt voidakseen ymmärtää häntä.

Opetus- ja kasvatustyössä toimivan on tiedostettava oma minäkäsityksensä moniarvoisessa ja kansainvälistyvässä maailmassa sekä ymmärrettävä kulttuurin vaikutus minäkäsityksen muodostumiseen ja rakenteeseen, jotta voisi olla hyvä kasvattaja ja opettaja. Länsimaisessa psykologiassa ja sen myötä länsimaisessa kasvatuseriaattelussa minäkäsityksen lähtökohtana on ollut näkemys yksilöstä itsenäisenä, riippumattomana. Kuitenkin ei-länsimaisissa kulttuureissa lähtökohtana on vastakkainen näkemys: yksilö on riippuvainen muista. Näissä kulttuureissa yksilön näkemys itsestään perustuu yksilön arvioinnille, kun hän on suhteessa muihin tietyssä sosiaalisessa kontekstissa. (Markus & Kitayama 1998.)

Tarkastelen tässä tutkimuksessa perinteisen länsimaisen käsityksen sijaan kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden merkitystä minäkäsitykseen,

minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ja sen rakennetta individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Tutkimus on teoreettinen tutkimuskirjallisuuden pohjautuva sisällönanalyysi, jossa tarkastelen, millaisista erilaisista tutkimuksellisista viitekehyksistä minäkäsitystä on aiemmin lähestytty, eroaako minäkäsitys individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa ja jos eroaa, niin miten ja mitkä asiat vaikuttavat minäkäsityksen kehittymiseen individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa?

2 MIKÄ ON MINÄKÄSITYS?

2.1 Minäkäsitysteorioiden lähtökohdat

Sosiaalipsykologi William James toi esille käsitteen "minä" jo 1800-luvulla, ja sen jälkeen on minästä ja minäkäsityksestä ilmestynyt paljon tutkimuksia ja hieman toisistaan poikkeavia määritelmiä. Tutkijat ovat kuitenkin suunnilleen yhtä mieltä siitä, mitä minäkäsityksellä tarkoitetaan. Erot ovat pääasiassa minäkäsityksen muodostumisessa ja siihen vaikuttavissa tekijöissä. Tutkijoiden yhteinen ajatus minäkäsityksestä on, että minäkäsitys on se käsitys, joka minulla on itsestäni; Kuka minä olen? Millainen minä olen? Mihin minä tähtään?

Minäkäsitystä koskevissa tutkimuksissa on erilaisia teorioita, joiden viitekehyksessä minäkäsitystä ja sen muodostumista määritellään erilaisista lähtökohdista ja hieman eri nimikkeillä. Esittelen lyhyesti joitakin yleisimpiä minäkäsitysteorioita, jotta myös lukija saisi kuvan minäkäsityksen monimuotoisuudesta käsitteenä.

Psykoanalyttisessa teoriassa minä jaetaan kolmeen eri kerrostumaan: egoon, superegoon ja idiin ja korostetaan niiden keskeistä asemaa. Freudin psykoanalyttisen teorian mukaan minä kehittyy biologisista vieteistä, joihin kuuluvat seksuaaliset vietit ja aggressiovietit, ja yksilön ensimmäisen viiden elinvuoden aikana kokeestaan elämäkokemuksista. Minän kehitykseen vaikuttava viettienergia on toisaalta synnynnäinen, mutta toisaalta yksilön lapsuuden elämäkokemusten myötä yksilö on ympäristönsä tuote. (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem & Nolen-Hoeksema 1953, 448–450.) Psykoanalyttinen teoria painottaa varhaislapsuuden kokemusten keskeistä

merkitystä minän kehityksessä (ks. esim. Sullivan 1953, 158–171; Erikson 1959, 108–115; Mahler, Pine & Bergman 1975).

Sosiaalipsykologiset teorit painottavat ympäristön tärkeiden henkilöiden ja yleensä sosiaalisten suhteiden ja kokemusten merkitystä yksilön minäkäsityksen muodostumisessa (James 1983, 280–282; Cooley 1964, 168–210; Mead 1934, 140, 154). Esimerkiksi Jamesin (1983, 279) mukaan yksilön minä (self) on hänen omistamiensa tai hänelle kuuluvien asioiden summa. Yksilön omistamiin asioihin lasketaan sekä konkreettiset että abstraktit asiat ja esineet. Sosiaalipsykologisissa teorioissa minä jaetaan subjekti- ja objektiminään, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään (Kääriäinen 1988, 13). Subjektiminä (engl. I) on kognition osa, joka reagoi muiden mielipiteistä muodostuvaan minään. Objektiminä (engl. me) on subjektiminän ajatusten kohde. (Mead 1934, 173–175.) Sosiaalipsykologisissa teorioissa nähdään, että "ympäristön kanssa peilisuhteessa muodostuva minäkäsitys vaikuttaa toiminnan suuntautumiseen ja käyttäytymiseen mm. oppimisen alueella ja sosiaalisissa suhteissa" (Kääriäinen 1988, 13).

Fenomenologinen teoria edustaa humanistista psykologiaa ja sen lähtökohdat ovat terapiateoriassa. Fenomenologinen teoria pyrkiikin ymmärtämään yksilön käyttäytymistä hänen omasta näkökulmastaan (Combs 1989, 47). Tämä lähtökohta on vastakohtainen psykoanalyysille ja sen näkemyksille yksilöä ohjaavista vieteistä ja vaistoista. Fenomenologisen teorian mukaisesti Rogers (1951, 497–501) korostaa yksilön havaintojen, tunteiden, subjektiivisen itsereflektion, itsensä toteuttamisen ja yksilön muutosprosessin merkitystä. Combs (1989, 47) määrittelee minäkäsityksen uskomussysteemiksi "yksilön minästä ja yksilön suhteesta maailmaan". Fenomenologisten teorioiden kiinnostus suuntautuu tarkastelemaan yksilön muodostamaa havaintojen ja merkitysten kokonaisjärjestelmää, jossa yksilö havaitsee ulkoiset objektit suhteessa itseensä ja antaa niille merkityksen. Tästä havaintojen ja merkitysten kokonaisjärjestelmästä minäkäsityksen muodostavat ne havainnot, jotka tuntuvat kaikkein tärkeimmiltä yksilölle itselleen. (McCarthy & Goodrich 1980, 26; Combs 1989, 47.)

Kognitiivisten teorioiden mukaan minäkäsitys on kognitiivis-konstruktivistinen ja perustuu yksilön muodostamiin konstruktioihin itsestään (ks. esim. Piaget 1932/1983; Piaget 1964; Kohlberg 1927/1987, 23–25). Kognitiivisten teorioiden mukaan yksilö oppii yleensä ensin, mitä hän on ja sen jälkeen millainen hänen tulisi olla. Se, millainen hänen tulisi olla, muotoutuu muiden odotuksista häntä

kohtaan ja siitä, millainen hän itse toivoo olevansa. Lopulta yksilö oppii, miten hän voi saavuttaa sen, millaiseksi hän haluaa tulla. Lähellä kognitiivista teoriaa oleva *sosiaalis-kognitiivinen* lähestymistapa korostaa samoin kognition merkitystä, mutta siten että yksilön tärkeimmät emootiot on sidottu kognitioon (Dweck 1999, 138–139).

Tässä tutkimuksessa minäkäsitystä ei lähestytä vain yhden teorian lähtökohdista, vaan jonkinlaisesta synteesisistä. Perustelen tätä sillä, että tutkimusaineistoksi valitut tutkimukset eivät edusta kaikki yhtä ja samaa teoreettista lähtöasetelmaa, vaan eri teorioita ja että tarkoituksena ei ole valita jotakin teoriaa oikeaksi, vaan selvittää, mitä ja mikä minäkäsitys on, mitkä seikat sen muodostumiseen vaikuttavat ja miten.

Tässä tutkimuksessa määritelmällisenä lähtökohtana minäkäsityksellä tarkoitetaan niitä käsityksiä, jotka yksilöllä on omasta itsestään, omasta pystyvyydestään, arvostaan ja omista päämääristään (Dunderfelt, Laakso, Peltola, Vidjeskog & Niemi 1993, 97). Coopersmith (1967, 20) määrittelee minäkäsityksen käsitteeksi, jonka yksilö kehittää häneen itseensä yhdistettävissä olevista ominaisuuksista, kyvyistä ja toiminnoista. Ihmiset haluavat saada ja etsivät tietoa omasta toiminnastaan sekä tietoisesti että tiedostamattaankin muotoillakseen maailmankuvansa ja minäkäsityksensä ja tulkitakseen niitä. Tieto, joka auttaa ylläpitämään yksilön minäkäsitystä, saa merkittävää huomiota. (Early & Gibson 1999, 2.) Perustana yksilön omalle käsitykselle itsestään ovat yksilön havainnot ja kokemukset itsestään ja käyttäytymisestään sekä siitä tavasta, jolla toiset henkilöt reagoivat häneen, hänen olemukseensa ja esiintymiseensä (Coopersmith 1967, 7; Mead 1934, 154–155). Minäkäsitystä muodostaessaan yksilö on vuorovaikutussuhteessa ympäristönsä kanssa. Hän valitsee ympäristön tarjoamaa uutta informaatiota ja kokemuksia koskien itseään sen reflektoi sen arvoja, ihanteita, tavoitteita ja odotuksia (Korpinen 1989, 195). Mukana minäkäsityksen muodostumisessa ovat siis sekä yksilön sisäisesti käymät prosessit että ulkopuolelta tulevat vaikutteet, jotka yksilö tulkitsee.

Kokoavasti voisi todeta, että minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavat psykoanalyttisen teorian painottamat erityisesti lapsuuden elämäkokemukset, mutta myös yleensä elämäkokemukset ja sosiaalipsykologisten teorioiden korostamat ympäristön tärkeät henkilöt ja sosiaaliset suhteet. Kolmantena oleellisena minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavana tekijänä on kulttuuri ja sen välittämä arvomaailma, joihin yksilö on sosialisoinut ja jonka käytänteiden mukaan hän elää. On vaikea sanoa, missä suhteessa mikin tekijä vaikuttaa tai mikä tekijä olisi ensisijainen toisiin nähden.

Minäkäsitys kehittyy sekä kognitiivisten että affektiivisten prosessien kautta. Mukana ovat siis sekä tiedonkäsittelyllinen että kokemuksellinen puoli, joiden keskinäisen prosessoinnin tuloksena minäkäsitys kehittyy. "Terveeseen minäkäsitykseen kuuluu hyvä itsetuntemus ja positiivinen itsearvostus sekä itseluottamus" (Korpinen 1987, 48). Minäkäsitystä voi tarkastella hyvin teoreettisesti ja operoida vain käsitteiden tasolla ilman kosketusta todellisuuteen, mutta opetus- ja kasvatustyössä toimivan tarkastellessa minäkäsitystä sitä tulisi pyrkiä ymmärtämään fenomenologisen teorian tavoin kasvatettavan omasta subjektiivisesta näkemyksestä ja elämäkokemuksesta käsin. Empaattinen ymmärtäminen auttaa opetus- ja kasvatustyössä toimivaa muodostamaan kuvan kasvatettavan minäkäsityksestä ja siihen mahdollisesti vaikuttaneista tekijöistä ja ymmärryksen pohjalta tukemaan kasvatettavan minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymistä terveeseen suuntaan.

2.2 Minäkäsitys ja siihen liittyvät käsitteet

Minäkäsitykseen kietoutuneina olevia, minäkäsitystä lähellä olevia ja helposti keskenään sekaisin meneviä käsitteitä ovat minäkuva, itsetunto, minä, identiteetti ja persoonallisuus. Nämä ovat myös syytä määritellä erikseen.

2.2.1 Minäkäsitys ja minäkuva

Käsitteet minäkäsitys ja minäkuva menevät helposti sekaisin tai niille annetaan sama merkitys. Tässä tutkimuksessa niille annetaan kuitenkin toisistaan eroava sisältö. Minäkäsitykseen kuuluvat sekä ihmisen tiedot itsestään että hänen affektiivinen ja arvioiva suhtautuminen itseensä (Aho 1996, 9). Minäkäsitys on yksilön käsitys minästänsä, joka muodostuu yksilön itsestään ja omasta käyttäytymisestään tekemistä havainnoista (Combs 1981, 6). Burns'n (1982) mukaan minäkäsitys muodostuu minäkuvasta (engl. self-image tai self-picture) ja itsetunnosta (engl. self-esteem). Minäkuva käsittää ne uskomukset, joita yksilöllä on itsestään ja itsetunto on minäkäsityksen arvioiva osa, joka arvioi sitä millaisena yksilö pitää itseään tai miten hän arvostaa sitä, millaisena näkee itsensä (Burns 1982, 1, 3–4). Minäkäsitys määrittää sekä sen, mitä yksilö on että sen, mitä hän ajattelee olevansa, mitä hän ajattelee voivansa tehdä ja miksi hän ajattelee voivansa tulla. Minäkuva on siis osa minäkäsitystä: yksilön uskomus, mitä hän näkee, kun hän katsoo itseään (Burns 1982, 3–4). Minäkäsityksen ar-

vioivalla osalla eli itsetunnolla hän tarkoittaa emotionaalista ja arvioivaa merkitystä minäkuvan ympärillä.

Yksilön minäkuva voidaan jakaa kolmeen tarkentavaan osaan: 1) todellinen minäkuva, jolla tarkoitetaan sitä, millaisena yksilö itse pitää itseään, 2) ihanneminäkuva, joka kuvaa sitä, millainen yksilö haluaisi olla ja 3) normatiivinen minäkuva, joka kertoo sen, millaisena yksilön mielestä muut häntä pitävät ja mitä he häneltä odottavat (Aho 1996, 15; Glick & Zigler 1985, 1–2). Ihanneminäkuva kuvastaa niitä normeja ja arvoja, joita yksilö arvostaa. Ihanneminäkuvan ja todellisen minäkuvan vastatessa toisiaan voidaan päätellä, että yksilö arvostaa itseään, koska hän näkee itsensä juuri sellaisena, jollainen hän haluaisikin olla.

Minäkuva muodostuu eri tekijöistä. Harterin (1985, 75) mukaan nämä tekijät ovat: 1) fyysiset ominaisuudet, joihin kuuluu esimerkiksi koko, ikä, sukupuoli, rotu, ulkonäkö ja sosioekonominen asema, 2) käyttäytyminen, joka sisältää teot, taidot ja mieltymykset, 3) emotionaalisuus, esimerkiksi tunnetilat, mielentilat ja mielialat, 4) motivaatio, kuten tavoitteellisuus ja satunnaiset ominaisuudet ja 5) kognitiot, joihin kuuluvat kuvaukset yksilön asenteista ja ajatuksen luonteesta, teorit ja kognitiiviset konstruktiot.

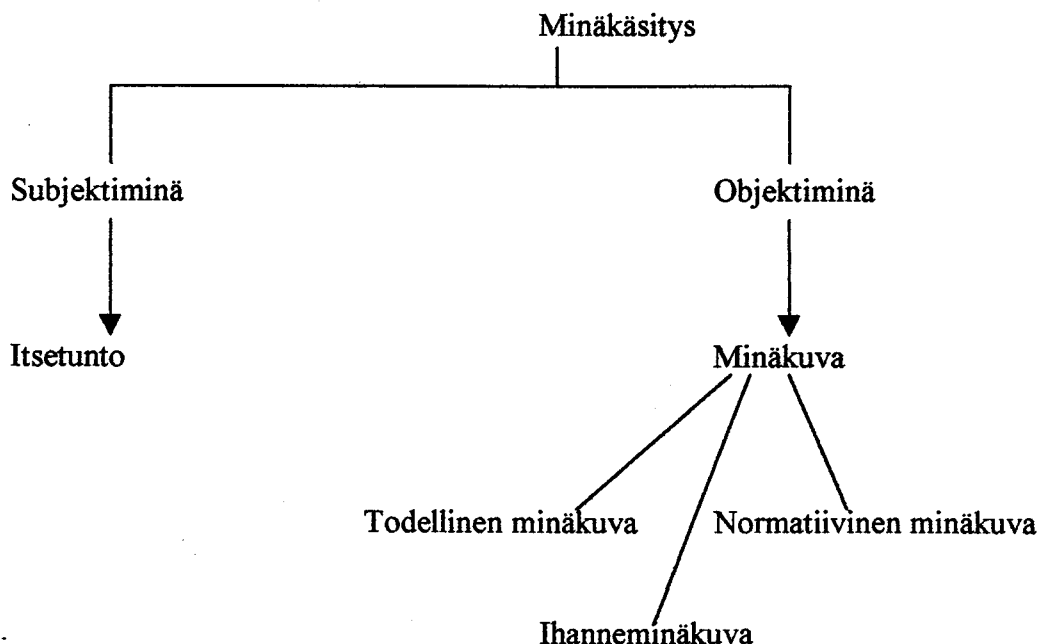
2.2.2 Minäkäsitys ja itsetunto

Minäkäsitys ja itsetunto (engl. self-esteem) liittyvät kiinteästi toisiinsa. Kääriäinen (1988, 13) määrittelee minäkäsityksen asennoitumistapana itseä kohtaan ja käsityksenä siitä, millaiseksi yksilö kokee itsensä merkityksellisten toisten, lähinnä vanhempien, tovereiden ja opettajien käyttäytymisen heijastumana. Itsetunnon hän liittää minäkäsitykseen määrittelemällä minäkäsityksen muodostuvan itseen kohdistuvia asenteista ja arvostuksista ja osoittavan "hyväksymisen ja paheksumisen asteen ja määrän, jolla yksilö uskoo itsensä kykeneväksi, menestyväksi ja ihmisenä arvokkaaksi" (Kääriäinen 1988, 13).

Minäkäsitys ja itsetunto määritellään usein erillisiksi toisistaan (ks. esim. Harter 1985, 55–122; Rosenberg 1985, 205–206, 209–213). Itsetunto määritellään minäkäsityksen arvioivaksi osaksi. Itsensä arviointi on arviointiprosessi, jossa yksilö arvioi omaa käyttäytymistään, kykyjään ja ominaisuuksiaan hänen henkilökohtaisten normiensa ja arvojensa perusteella (Coopersmith 1967, 7). Tämän seurauksena yksilöllä voi olla hyvä tai huono itsetunto riippuen siitä, onko yksilö tyytyväinen itseensä

vai ei. Tutkimusten mukaan ne, joilla on huono itsetunto, eivät koe saavansa tukea eivätkä hyväksyntää heille merkityksellisiltä henkilöiltä. Ja ne taas, joilla on hyvä tai terve itsetunto, ovat kokeneet saavansa tukea heille merkityksellisiltä henkilöiltä. (esim. Miller 1998, 97.) Itsetunto voi vaihdella yksilön eri elämänalueilla sekä sukupuolen, iän ja muiden roolia määrittävien tekijöiden mukaan (Coopersmith 1967, 6). Itsetunto on yksilön itsensä tekemä ja ylläpitämä arviointi itsestään. Itsetunto ilmaisee yksilön hyväksyvää tai kieltävää tai torjuvaa asennetta itseään kohtaan ja osoittaa, missä määrin yksilö uskoo olevansa kykenevä, merkityksellinen, menestyvä ja arvokas (Coopersmith 1967, 2, 5).

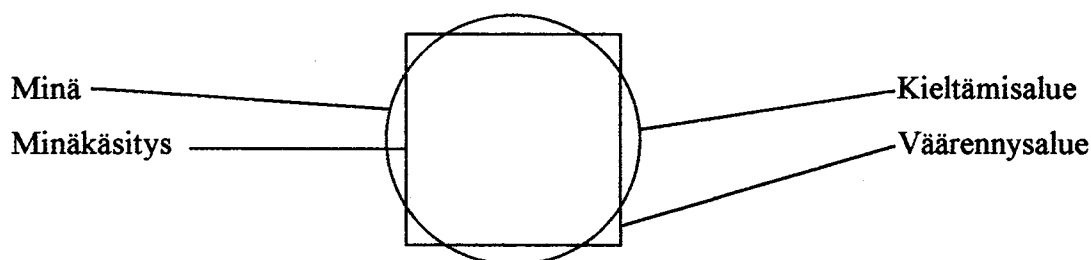
Itsetunto jaetaan usein vielä itsetuntemukseen ja itsearvostukseen. Itsetuntemuksella viitataan siihen, kuinka hyvin yksilö tuntee itsensä eli kuinka hyvin minäkäsitys ja todellinen minä vastaavat toisiaan. Itsearvostus taas kertoo siitä, kuinka yksilö arvostaa sitä mikä ja millainen hän on. Minään kohdistuvilla asenteilla, kuten muillakin asenteilla, on vaikutus ihmisen mielentilaan ja motivaatioon, sillä itsetunto on sidoksissa merkittävästi henkilökohtaiseen tyytyväisyyteen ja oman toiminnan tehokkuuteen (Coopersmith 1967, 3, 7).

KUVIO 1. Minäkäsityksen rakenne (mukaiillen Burns 1982, 24).

2.2.3 Minäkäsitys ja minä

Ymmärtääkseen minäkäsitystä on määriteltävä, mitä on "minä". Minän käsitteeseen kuuluvat ihmisen todelliset asenteet, uskomukset, aikomukset, roolit sekä arvot omasta minän perspektiivistä. Minä toimii aktiivisena prosessoijana ja ympäristön tulkkina. Triandis (1989, 507) noudattaa minän jaottelussa jakoa yksityiseen (engl. private), julkiseen (engl. public) sekä kollektiiviseen (engl. collective) osa-alueeseen, jossa yksityinen minä rakentuu ihmisen itsensä muodostamaan kuvaan omasta itsestä. Julkinen minä puolestaan kuvaa muiden käsityksiä minästä, siitä millainen minä olen. Sosiaalisten instituutioiden muovaama käsitys minästä on taas kollektiivista minää. Minä on dynaaminen ja rakentuu erilaisten tilanteiden, mielen- sekä tunnetilojen kautta käsillä olevassa hetkessä. (Triandis 1989.) Minä on erilainen erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa (Mead 1934, 142–144).

KUVIO 2. Minän ja minäkäsityksen suhde (McDavid & Harari 1968, 222).

Minä on se, mitä yksilö todellisuudessa on. Minäkäsitys ei ole sama kuin minä, sillä se ei välttämättä vastaa todellista minää. Minäkäsitys syntyy minän ja ympäristön vuorovaikutustapahtumassa kertyvien kokemusten ja yksilön itsensä reflektoinnin pohjalta. Minän minäkäsityksen ulkopuolelle jäävät osat kuvaavat sitä, että yksilö ei ole välttämättä tiedostanut kaikkia alueita itsestään tai hän torjuu joitakin ominaisuuksia. Minäkäsitys ei siis täysin kuvaa sitä, millainen minä olen, vaan niitä minän osia, joista yksilöllä on kokemus ja tietoisuus. Minäkäsitykseen saattaa liittyä myös hetkellisiä tai pysyviä virhetulkintoja, joita kuvion minäkäsityksen minän ulkopuolelle jäävät osat esittävät. (McDavid & Harari 1968, 222.) Yksilön kehityksen

kannalta parhain tilanne on, kun minä ja minäkäsitys vastaavat mahdollisimman paljon toisiaan, sillä silloin yksilöllä on realistinen kuva itsestään (Aho 1996, 13–14).

2.2.4 Identiteetti

Identiteetti vastaa kysymyksiin "kuka minä olen?" ja "mihin minä olen menossa?" (Atkinson ym. 1953, 106). Identiteetti on siis varsin lähellä minäkäsitystä. Voisi jopa ajatella, että identiteetti tarkoittaa samaa minäkäsityksen kanssa, mutta sille on annettu vain eri termi ja sen tarkastelunäkökulman ollessa sosiologinen sen eksistenssiä ja muodostumista määritellään erilaisista lähtökohdista kuin minäkäsityksen.

Identiteetin muodostumisessa yksilö käy vuoropuhelua sen kulttuurin ja niiden yhteiskunnallisten normien sekä niiden ihmisten kanssa, joihin kosketuksissa hän elää (Berger & Luckmann 1994, 195). Identiteetti syntyy yksilön tietoisessa ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Vuorovaikutus käsittää sekä yksilön minän sisäisen identifikaatioprosessin että minän ulkoisen tiedostamisen (della Porta & Diani 1999, 91). Psykologisena käsitteenä identiteetti "ilmaisee sellaista vastavuoroista suhdetta, jossa se merkitsee sekä pysyvää samuutta itsensä kanssa ja pysyvää olennaisen luonteen jakamista muiden kanssa" (Erikson 1959, 109). Identiteettiin kuuluvat myös yksilön näkemykset siitä, mihin hän tuntee kuuluvansa ja millainen maailmankuva hänellä on. Identiteetti saa vaikutteita sosiaalisten muiden, esimerkiksi instituutioiden, sosiaalisten ryhmien, yleisen mielipiteen ja median tuottamista kuvista (della Porta & Diani 1999, 91).

Sosiologisena käsitteenä identiteetille on ominaista Giddensin (1991, 52) mukaan se, että minän identiteetti vastakohtana minälle yleisenä ilmiönä, edellyttää reflektivoivaa tietoisuutta. Identiteetti on se osa minästä, josta yksilö on tietoinen (minätietoisuus = self-consciousness). Identiteetin ulkopuolelle jäävät ne minän alueet, jotka yksilö kieltää tai joita hän ei tiedosta. Reflektioiva tietoisuus identiteetistä muodostuu, säilyy ja muuntuu sosiaalisissa prosesseissa (Berger & Luckmann 1994, 195). Identiteetti ei ole itsestäänselvyys. Se ei ole annettua eikä tulosta yksilön jatkuvasta toiminnasta, vaan se täytyy luoda rutiininomaisesti ja ylläpitää refleктоimalla (Giddens 1991, 52). Identiteetti on luonteeltaan narratiivinen ja syntyy reflektioivassa tietoisuudessa sisäisen puheen tai muille kerrotun kautta (Fogel 1993, 139). Identiteetti ei siis ole sattumanvarainen, vaan yksilö voi vaikuttaa omaan identiteettinsä.

Identiteetti on erittäin merkityksellinen koko yksilön elämälle (Pulkinen 1998, 161). Sehän määrittää yksilölle kuka minä olen ja mihin minä olen menossa. Yksilö voi ymmärtää identiteettiään refleksiivisesti ja mikäli hänellä on suhteellisen vakaa kuva identiteetistään, hänellä on tunne elämäkerrallisesta jatkuvuudesta (Giddens 1991, 54). Sosiologisesta näkökulmasta identiteetti, toisin kuin minäkäsitys, ei ilmene yksilön käyttäytymisessä eikä muiden reaktioissa häntä kohtaan, vaan yksilön kyvyssä jatkaa elämäkerran kertomuksen etenemistä (Giddens 1991, 54).

Reflektion tulos — identiteetti on sekä lujatekoinen että hauras. Hauraaksi sen tekee se, että yksilön itsensä refleктоima elämäkerta on vain yksi tulkinta muiden mahdollisten tulkintojen joukossa, joita voidaan kertoa hänen kehityksestään minänä; lujatekoinen se on siksi, että yksilö pitää käsitystään identiteetistä usein tarpeeksi turvallisena, joka on riippumaton yksilön liikkumassa sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvista jännitteistä ja muutoksista (Giddens 1991, 55).

Identiteetti käsitetään eri tavalla modernissa ja post-modernissa. Identiteetti modernissa "on minä refleksiivisesti ymmärrettynä yksilön elämäkerran käsitteinä ja jää pysyväksi ajassa ja tilassa." (Giddens 1991, 54). Post-moderni taas dekonstruoi ja denaturalisoi identiteetin ja siksi identiteetti voidaan ymmärtää politiikan kategoriana. Yksilön identiteetti voi rakentua ympäristön mukaan tai henkilö voi valita itse oman identiteettinsä. (Pulkinen 1998, 158–161.) Ero moderniin on siinä, että modernissa yksilö on mukana oman identiteettinsä rakentumisessa reflektion kautta, mutta ei voi valita sitä. Tosin post-modernissakaan identiteetin valitseminen ei ole sopuoinnussa identiteettien ilmenemisen kanssa, koska valta ja pakotteet liittyvät identiteetin muodostumiseen (Pulkinen 1998, 162). Tälle perustuu ajatus identiteetistä politiikan välineenä. Moderni haluaa sille ominaiseen tapaan määritellä identiteetin, asettaa sille rajat pyrkien kohti perustaa ja ydintä ja uskoo voivansa paljastaa alkuperäisen, puhtaan ja paljaan. Postmoderni ajattelu taas kieltäytyy rajojen asettamisesta ja perustan hakemisesta. (Pulkinen 1998, 163.)

2.2.5 Persoonallisuus

Persoonallisuudesta on varmasti yhtä monta määritystä kuin on tutkijoitakin. Arkikielessä käytämme persoonallisuus-termiä tarkoittaen sillä usein yksilön luonteenpiirteitä. Persoonallisuus käsittää yksilölle tyypilliset ajatus-, emootio- ja käyttäytymismallit, jotka kuvaavat yksilölle ominaista persoonallista tapaa olla vuorovaikutuksessa

fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa ja mukautua elämän eri tilanteisiin (Atkinson ym. 1953, 421; Mischel 1971, 4). Puhekielessä puhummekin usein jonkun persoonallisesta tavasta. Käsitettä persoonallisuus käytetään usein myös viitattaessa elämän ongelmien ratkaisuun kehittyneeseen psyykkisen toiminnan kokonaisvaltaiseen järjestelmään (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 338). Tämä järjestelmä on ainutlaatuinen, persoonallinen jokaisella ihmisellä. Persoonallisuus on Ojasen (1994, 27) mukaan luonteeltaan pysyvä, kun "persoonallisuudella tarkoitetaan kaikkea sitä, mikä on henkilössä pysyvää ja tunnusomaista".

Yksilölle tunnusomaiset persoonallisuuden piirteet erottavat yksilön muista (Pervin & John 1970, 3–4). Persoonallisuuden yksilöllisten erojen avulla on selitetty, miksi toisessa kulttuuriryhmässä olevat ihmiset käyttäytyvät eri tavalla kuin toisessa ryhmässä. Silloin perusoletus on, että tietyn tyylinen yksilö on enemmistönä toisessa kulttuurissa ja että kulttuurin mallipersoonallisuus on yleisin tyyppi, jota se kulttuuri tuottaa. (Serpell 1976, 20.) Tämä selittäisi erot eri kansallisuuksien peruluonteiden välillä. Esimerkiksi sen, miksi me suomalaiset olemme peruluonteeltamme erilaisia kuin ruotsalaiset tai japanilaiset. Toisaalta mallipersoonateorioita on arvosteltu siitä, että ne keskittävät stereotyyppien tavoin huomionsa siihen, mikä on yleistä kaikille ryhmän jäsenille, sivuuttavat ryhmän sisäiset vaihtelut ja korostavat eroja eri ryhmien välillä. Lisäksi mallipersoonallisuuden kuvaus on näkemyksellinen asia. (Serpell 1976, 20.)

Persoonallisuus on osa yksilön todellista minää. Osa todellista minää siksi, että persoonallisuudella tarkoitetaan juuri sitä, mitä ja millainen yksilö todellisuudessa on. Persoonallisuus on kuitenkin vain osa minää, sillä persoonallisuuteen eivät kuulu kaikki ne asiat, jotka muodostavat minän. Toisaalta persoonallisuutta ja minää voidaan käyttää ja käytetäänkin synonyymeinä.

2.3 Kehityspsykologinen näkökulma minäkäsitykseen

Minäkäsitys alkaa kehittyä elämän ensivuosina. Perusta terveelle minäkäsitykselle syntyy tunteesta, että on hyväksytty sellaisena kuin on. (Laakso & Pohjanvirta 1987, 161.) Hyväksynnän lisäksi tarvitaan kokemuksia rakastettuna olemisesta ja turvallisuudesta. Hyväksyntää, rakastetuksi tulemistä ja turvallisuutta voi kokea vuorovaikutussuhteessa itselle tärkeiden henkilöiden ja kulttuurin sävyttämän elinympäristön kanssa. Omat havainnot ja kokemukset muiden suhtautumisesta itseän, muilta saatu

palaute omasta olemuksesta ja toiminnasta ja muiden viestittämä käsitys itsestä vaikuttavat minäkäsityksen kehittymiseen. Uusia ulottuvuuksia minäkäsitykseen saadaan yleensä merkittävien kokemusten kautta.

Minäkäsitys muuttuu koko yksilön elämän ajan, sillä kehityksen ja iän myötä yksilö tekee itsestään jatkuvasti uusia havaintoja ja arviointeja, jotka liittyvät jo olevaan minäkäsitykseen (Korpinen 1983, 12–13). Tämänhetkisessä kehityspsykologisessa tutkimuksessa on erilaisia teorioita minän kehityksestä, mutta ne kaikki olettavat minän kehityksen edellytykseksi lapsen ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutuksen (Munter 1995, 71). Fogelin (1993) mukaan minä kehittyy suhteessa toisiinsa kehittyvien minän, kulttuurin ja kommunikaation kautta. Vuorovaikutus, jota minäkäsityksen muodostumiseen tarvitaan, on olemassa jo heti syntymän jälkeen ja on sidonnainen kulttuurin käytänteisiin. Vauvat osallistuvat aktiivisesti kulttuurisysteemiin alusta alkaen (Fogel 1993, 15). Jo vastasyntyneen ensimmäiset kontaktit toisiin vaikuttavat lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen, erityisesti minäkäsitykseen (Burns 1982, 33).

Lapsi oppii jo hyvin varhain hahmottamaan itsensä erillisenä muista — minänä, vaikkei vielä pystykään analysoimaan minäänsä tarkemmin. Kielen kehittyminen auttaa minäkäsityksen muodostumisessa, kun lapsi oppii ymmärtämään pronominin minä, minua, minun, sinä, se, ne (Burns 1982, 39). Minäkäsityksen muotoutuminen on tärkeä jo lapselle, sillä lapsen käyttäytyminen itseään ja muita kohtaan sekä itsensä havainnoinnin ja oman toiminnan välisen vastaavuuden ylläpitäminen tulevat minäkäsityksen kautta. Minäkäsitys kertoo, kuinka lapsi näkee itsensä ja kuinka hän havainnoi ja arvioi itseään ja elämäkokemuksiaan; näkeekö hän ne myönteisinä vai kielteisinä. (Yawkey 1980, 4.)

Kotitausta vaikuttaa minäkäsityksen muodostumiseen voimakkaasti, koska minäkäsitys alkaa muodostua jo hyvin varhaisessa vaiheessa (Korpinen 1979, 19; Yawkey 1980, 7). Eli ensisijaisesti se, kuinka erityisesti vanhemmat, mutta myös sisarukset suhtautuvat lapseen kotona — saako hän kokea olevansa hyväksytty sellaisena kuin on, tuntee ko hän tulevansa rakastetuksi ja onko hänen elämänsä ja läheisimmät ihmissuhteensa turvallisia (esim. Coopersmith 1967). Burns (1982, 32) mukaan minäkäsitykseen kaikkina aikoina vaikuttavia tekijöitä ovat itsensä reflektointi ja hänelle merkitykselliset henkilöt. Merkityksellisiin henkilöihin luetaan vanhemmat, sisarukset, sukulaiset, vertaiset ja opettajat (Springle 1980, 10). Merkityksel-

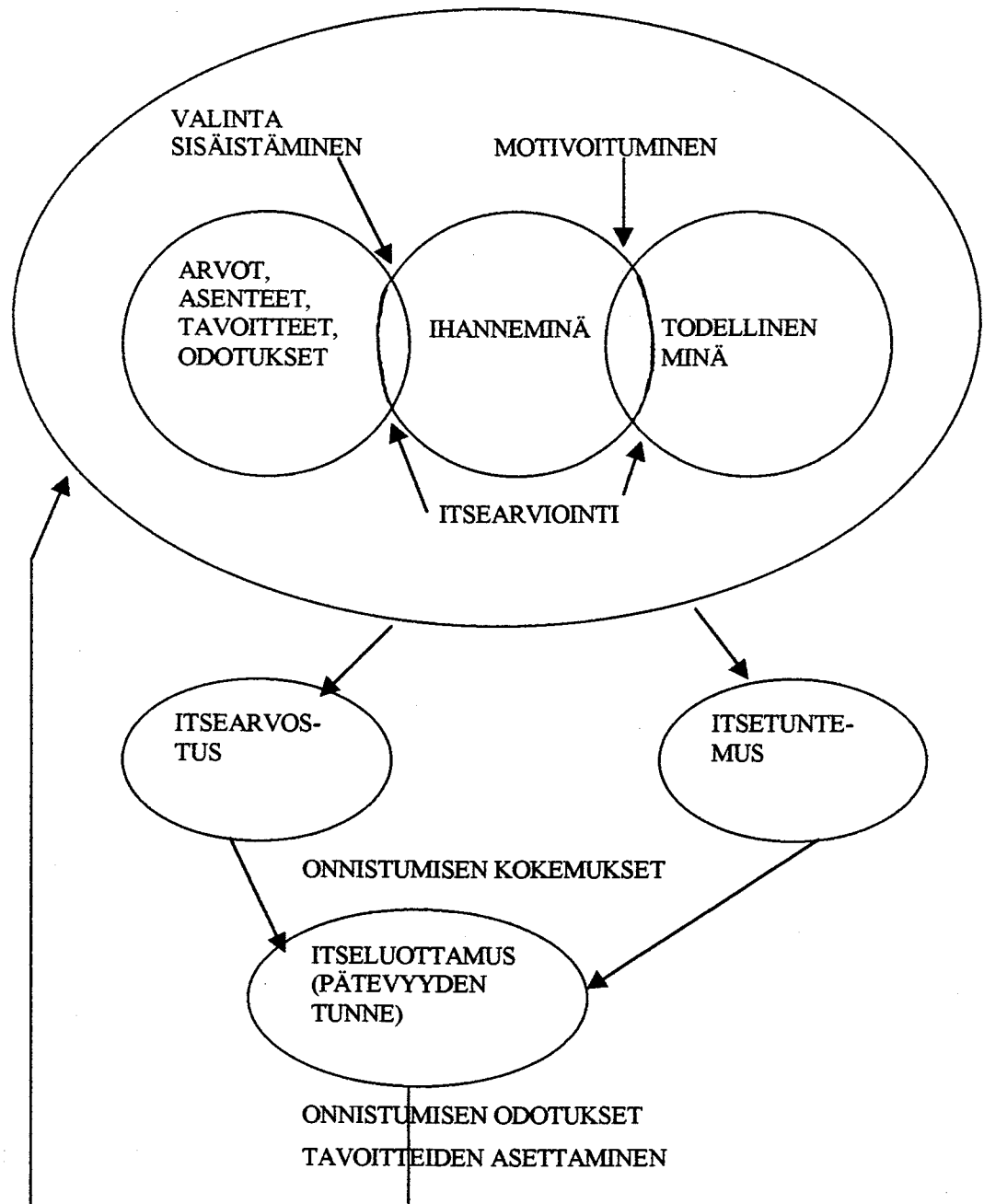
liset henkilöt ovat siis merkityksellisiä lapselle ja hän arvostaa heidän mielipiteitään ja arvottaa itseään niiden perusteella.

Merkittävä muutos minäkäsityksen muodostumisessa ajoittuu lapsuuden ja nuoruuden väliin, sillä silloin subjektiivinen kokemus minästä ja muista eriytyy. Yleensä lapsi liittää itseensä oman fyysisen olemuksensa, omistamansa tavarat ja toimintansa eikä niinkään pohdi omaa sisäistä minäänsä. (Leahy & Shirk 1985, 145.) Vielä varhaisnuoreenkaan minäkäsitys ei ole kovin eriytynyt, vaan vasta nuoruusiässä nuori on tietoisempi itsestään ja alkaa kuvailla itseään omien mielipiteidensä, uskomustensa ja luonteenpiirteidensä mukaan, mikä osoittaa minäkäsityksen tarkentumista ja ainutlaatuisuutta (Burns 1982, 41). Yawkey (1980, 4) jakaa minäkäsityksen eriytyväksi käsityksiin kognitiivisesta, sosiaalisesta ja fyysisestä minästä. Minäkäsitys osoittaa, millaisena nuori näkee omat kognitiiviset kykynsä, kiinnostuksen kohteensa ja pyrkimyksensä, luonteenpiirteensä, sosiaaliset taitonsa ja oman fyysisen olemuksensa sekä kuinka hän arvostaa niitä (Katona-Sallay 1990, 98–99).

Minäkäsityksen terve kehittyminen vaatii onnistumisen kokemuksia. Minäkäsityksen kehittymiseen vaikuttaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatu palaute, joka auttaa yksilöä tuntemaan itseään. Hyvä itsetuntemus ohjaa asettamaan itselle tavoitteita realistisesti, jolloin yksilö saa todennäköisimmin kokea onnistumisia. Onnistumisen kokemukset taas vahvistavat itseluottamusta ja oman itsensä arvostamista. (Korpinen 1989, 195.) Lapsen tarvitsee saada kokea onnistuvansa erityisesti hänelle itselleen tärkeissä asioissa. Samoin lapsella täytyy olla mahdollisuus epäonnistua siten, ettei hän menetä hänelle merkityksellisiltä ihmisiltä saamaansa hyväksyntää, rakkautta ja turvaa. Onnistuminen ei saa olla ehto, jolla hän voi ansaita hyväksynnän, rakkauden ja turvallisuuden. Epäonnistuminen turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä auttaa kokemaan myös epäonnistumisen tunteita ja hyväksymään, ettei aina voi eikä tarvitsekaan onnistua. Saa olla heikko. "Ihmisen todellinen identiteetti on hänen heikkoudessaan" (Hellsten 2000, 44–46).

Ihanneminään sisällytetyt arvot, asenteet, tavoitteet ja odotukset määrittelevät yksilön toiminnallaan tavoittelemien kokemusten sisällön. Opetus- ja kasvatustyössä toimivan näkökulmasta kasvattajan kasvatettavalleen mahdollistamien oppimiskokemusten tulisi olla kiinteässä yhteydessä kasvatettavan omaan arvomaailmaan, jotta hän kokisi ne merkityksellisiksi. (Korpinen 1989, 195.) Kasvatettavan omien arvojen, asenteiden ja odotusten ulkopuolella olevat asiat eivät saa kosketuspintaa hänen omaan maailmaansa ja jäävät siksi hänelle merkityksettömiksi.

Länsimaiseen kulttuuriin sosiaalistettu yksilö reflektoi jatkuvasti sekä todelliseksi kokemaansa minää että ihanneminäänsä. Refleктоiva arviointi on perusta yksilön suhtautumiselle itseensä, itsearvostukselle; suhtautuminen itseen voi olla myönteistä, kielteistä tai neutraalia (ks. myös Korpinen 1989, 195). Itsearvostus vaikuttaa siihen itseluottamukseen eli siihen, kuinka päteväksi yksilö tuntee itsensä.

KUVIO 3. Minäkäsityksen muodostumisprosessi ja eri osa-alueet (Korpinen 1990, 14)

Minäkäsitys vaikuttaa toimintaamme ja elämänsuunnitteluamme merkittävästi. Käsitystä omasta itsestä, olipa se sitten minkälainen tahansa, pyritään ylläpitämään, kehittämään ja suojaamaan muodostamalla minäkäsityksen perusteella erilaisia toimintamalleja eli strategioita, joiden mukaan tehdään ratkaisuja ja elämää eletään (Dunderfelt ym. 1993, 97). Koulun haasteena on tarjota reflektiopintaa, joka auttaa yksilöä tuntemaan itseään realistisesti. Hyvän ja realistisen itsetuntemuksen kautta yksilö kykenee asettamaan toiminnalleen realistisia tavoitteita ja saamaan asetettujen tavoitteiden mukaisen toiminnan kautta onnistumisen kokemuksia. "Oppiakseen menestyksellisesti yksilön täytyy nähdä itsensä kykenevänä oppimaan" (Korpinen 1989, 194).

3 KULTTUURI

3.1 Mikä on kulttuuri?

Termiä kulttuuri on alun perin käytetty prosessin substantiivina — sadon kulttuurina (cultivation = viljellä) tai eläinten kulttuurina ja laajennettu ihmismielen kulttuuriin käsittämään koko kansojen elämäntavan myöhään 1700-luvulla (Williams 1981, 10). Kulttuuri-sanalla on monia merkityksiä: mielen kehittynyt tila, kuten 'kulttuurin henkilö', 'sivistynyt henkilö', tämän kehityksen prosessi, kuten 'kulttuuriset mielenkiinnonkohteet', 'kulttuuriset toiminnot' ja näiden prosessien väline, kuten kulttuuri 'taiteena' ja 'ihmisen älylliset teokset'. Merkitykset määrittävät yhdessä kulttuuri-sanantropologisen ja laajennetun sosiologisen käytön tarkoittamaan erillisen kansan tai muiden sosiaalisten ryhmien koko elämäntapaa. (Williams 1981, 11.)

Usein oletamme tietävämmä, mitä kulttuuri on, sehän on sana, joka kuuluu lähes päivittäiseen sanavarastoomme ja jota käytämme luontevasti useissa eri asiayhteyksissä. Emme ehkä ole tulleet ajatelleeksi, että se voidaan analysoida monelta eri näkökantilta — suppeana esimerkkinä sosiologien kiinnostus kuvata kulttuurin instituutioita ja toimintoja objektiivisesti ja taloustieteilijöiden näkökulma kuvata kulttuurin hankintojen ja markkinoinnin vaikutuksia kulttuurisessa tuotteessa (During 1993, 1).

Tässä tutkimuksessa kulttuuri merkitsee organisoitua tapa- ja sosiaali-järjestelmää, joka kehittyy arvostuksista ja arvojoukoista. Kulttuuria voidaan pitää tapojen säätelijänä, eräänlaisena sääntöjen noudattamisen valvojana. (Serpell 1978.) Se on näkymätön rakennelma, joka on osa jokaisen yksilön elämää ja tulee näkyväksi yksilön ja yhteisön elämän kautta eri ilmenemismuodoissa. Kulttuuri muovaa tapamme katsella maailmaa (Mayor 1998, 5). Olemme siis sidonnaisia siihen kulttuuriin, jossa elämme. Olemmehan kasvaneet vallitsevan kulttuurin sosiaalisessa todellisuudessa. Tiedostettuamme kulttuurimme piirteitä ja sen vaikutuksia itsessämme, voimme jossain määrin valita esimerkiksi, mitä kulttuurin välittämiä arvoja haluamme itse edustaa, mutta kuitenkin emme pääse kulttuuristamme täysin eroon, sillä se on luonut vahvan perustan ajatus- ja toimintamalleillemme kulttuurissa kasvaessamme.

Yksilön sosiaalistajia vallitsevaan kulttuuriin ovat erilaiset instituutiot. Näistä tärkeimpiä ja merkityksellisimpiä ovat perhe ja koulu, joiden vaikutuspiirissä lapsi ja nuori suurimman osan ajastaan elää. Perhe ja koti ensimmäisenä sosiaalisena vuorovaikutussysteeminä ohjaa jo omilla kulttuuriin sidonnaisilla jokapäiväisen elämän käytänteillään yksilön sosialisatiota. Vanhempien kasvatustavoitteet ja kasvatusta ohjaavat arvot ovat niin ikään vallitsevasta kulttuurista sisäistettyjä. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1994, 14) peruskoulun toiminnan tavoitteeksi määritellään kansalaisyhteiskunnan jäseneksi kasvaminen. Koulun tehtävä instituutiona on välittää vallitsevalle kulttuurille ominainen arvomaailma ja auttaa tämän pohjalta oppilaita itse rakentamaan oma arvomaailmansa sekä kasvattaa sisäistämään yhteiskunnan kulttuuriset käytänteet.

"Kulttuuri on yhteiskunnalle sitä, mitä muisti on ihmiselle" (Triandis 1989, 511). Se, miten ennen on eletty, antaa suuntaa sille, miten yhteiskunnassa nyt eletään. Kulttuuri määrittelee, miten toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tai miten määrittää oma minä. Kulttuuriin kuuluvat olennaisesti myös yhteisöille ominaiset kieli, teknologia, politiikka ja koulutusjärjestelmä, uskonto ja esteettiset elämykset, sosiaaliset rakenteet jne. (Triandis 1989, 509, 511–512.) Kulttuuriset mallit ovat perintönä tulleita malleja siitä, kuinka jäsentää maailmaa. Yhteisön jäsenet jakavat niitä muille ja niillä on suuri merkitys siihen, kuinka jäsenet ymmärtävät maailman ja omaa käyttäytymistään siinä. (Quinn & Holland 1987, 4.)

Kulttuuri on luonteeltaan sosiaalista. Se syntyy vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. Kulttuuriin kuuluu opittu käyttäytyminen. Säännöt ja käyttäytymismallit ovat näin ollen tärkeä osa kulttuuria. Myös kieli ja symbolijär-

jestelmät ilmenevät kulttuureissa. (Kauppi 1982, 13–14; Eskola 1981, 24.) Kulttuuri on yhteisön elämäntavan kokonaisuus: mukana ovat niin kulttuurin henkiset, aineelliset kuin sosiaalisetkin puolet (Aro, Hallia, Hautala, Kumpulainen, Latvala, Laukkanen, Mäkinen, Nurmi, Rovio & Säaskilahti 1998, 47).

Kulttuuria voidaan pitää prosessina; sitä luodaan yhä uudelleen ja uudelleen. Viime vuosikymmeninä on yhä enemmän korostettu sitä, että kulttuuri on luovaa käytäntöä, erilaisten ja eri puolilta omaksuttujen elementtien yhdistelemistä (Aro ym. 1998, 49). Tämä näkyy erityisesti länsimaisissa yhteiskunnissa. Sosiologit voisivat kutsua sitä tyypilliseksi postmodernin ilmentymäksi. Kulttuurienvälinen psykologia taas näkee kulttuurin pysyvänä kokonaisuutena pikemminkin kuin prosessina ja yksilön ulkopuolella olevana. (Keller & Greenfield 2000, 2.) Mutta edelleen "joka päivän kulttuuri on konkreettia, kontekstualisoitua ja elettyä" (Fiske 1992, 155)

3.2 Individualistisuus ja kollektivistisuus

Kulttuurit eri puolilla maailmaa ovat monimuotoisia ja jokainen kulttuuri on ainutlaatuinen. Kuten edellä määrittelin, kulttuuri ei ole yksinkertainen asia, vaan yleisnimi erilaisille toiminnoille ja pyrkimyksille. Jopa samassa kulttuurissa elävien keskuudessa on erilaisia käsityksiä omasta kulttuuristaan. (Sen 1998, 317.) Monilla kulttuureilla on kuitenkin yhteisiä piirteitä ja kulttuurit voidaan jakaa kahteen pääluokkaan niiden individualistisuuden ja kollektivistisuuden mukaan (Triandis 1989, 509). Psykologiassa näistä käytetään englanninkielisiä termejä "individualism" ja "collectivism", jotka esiintyvät suoraan suomennettuina termeinä (individualismi, kollektivismi) ainakin Helkaman ym. (1998, 344–347) teoksessa "Johdatus sosiaalipsykologiaan". Tässä tutkimuksessa käytän kuitenkin ilmaisua individualistisuus ja kollektivistisuus välttääkseni miellelyhtymän, että individualismissa ja kollektivismissa olisi kyse joistakin aatteista, kuten me "ismin" yleensä liitämme.

Kulttuurin individualistisuudella ja kollektivistisuudella viitataan "ihmissuhteissa, persoonallisissa ihanteissa, arvoissa ja elämäntavoissa järjestelmällisellä tavalla näkyviin eroihin laajojen kulttuuripiirien alueella" (Helkama ym. 1998, 344). Psykologiassa englannin kielessä kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden liittyvistä käsityksistä käytetään käsitettä "individualism-collectivism theory", joka esiintyy lyhennettynä muodossa I-C theory. Tässä tutkimuksessa en käytä suoraa suomennosta, vaan käsitettä kulttuuriin sidonnainen minäteoria, koska keskityn tässä

tutkimuksessa nimenomaan kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden heijastumiseen minässä, minäkäsityksessä, itsetunnossa ja yleensä minään liittyvissä käsitteissä.

Individualistisen kulttuurin yksilöt ovat väljästi sitoutuneita toisiinsa, heidän näkemys itsestään on muista riippumaton (Markus & Kitayama 1991, 226). Yksilöiden motivaatio pohjautuu ensisijaisesti omiin mieltymyksiinsä, tarpeisiinsa, oikeuksiinsa ja luomiinsa suhteisiin. He antavat ensisijaisen arvon henkilökohtaisille tavoitteilleen ja korostavat järjellisen analyysin merkitystä pohdittaessa ihmissuhteiden etuja ja haittoja. (Triandis 1995, 2.) Kollektivistisessä kulttuurissa taas yksilöt ovat läheisessä suhteessa toisiinsa ja he näkevät itsensä osana yhtä tai useampaa yhteisöä (Markus & Kitayama 1991, 226–227). Yksilöiden motivaatio pohjautuu ensisijaisesti edustamiensa ryhmien normeihin ja velvollisuuksiin. He pitävät ensisijaisena yhteisöjen tavoitteita ja korostavat sitoutuneisuutta yhteisön jäseniin (Triandis 1995, 2).

Kansallinen hyvinvointi ja individualistisuus liittyvät yhteen (Hofstede 1991, 77). Individualistiksi kulttuureiksi luetaan länsimaiset kulttuurit: pohjoisamerikkalaiset ja eurooppalaiset kulttuurit ja kollektivistisiksi ei-länsimaiset kulttuurit: aasialaiset, afrikkalaiset, latinalaisamerikkalaiset ja jotkut eteläeurooppalaiset kulttuurit (Markus & Kitayama 1991, 225). Erot individualististen kulttuurien välillä samoin kuin kollektivististenkin kulttuurien välillä johtuvat siitä, missä määrin yhteisö pitää kiinni konservatiivisista arvoista (Hofstede 1991, 77).

Jokaiseen kulttuuriin kuuluu kuitenkin kaikenlaisia yksilöitä. Jokaisessa kulttuurissa on yksilöitä, jotka toimivat kollektivistisen toimintatavan mukaan ja jokaisessa kulttuurissa on yksilöitä, jotka toimivat individualistisen toimintatavan mukaan. Voi jopa olla, että yksilö toimii eri tavoin eri ryhmissä; toisissa ryhmissä hän toimii kollektivistisen toimintatavan mukaan ja toisissa ryhmissä individualistisen toimintatavan mukaan. Triandiksen (1994, 48) mukaan individualistisen kulttuurin edustajilla on tapana ajatella individualistisesti ja kollektivistisen kulttuurin edustajilla kollektiivisesti.

3.3 Individualistisuuden ja kollektivistisuuden tunnuspiirteet

Individualistinen kulttuuri korostaa yksilön itsenäisyyttä, erillisyyttä ja riippumattomuutta muista, kun taas kollektivistisessä kulttuurissa yksilö on väistämättä osa jota-

kin ryhmää ja sidoksissa siihen (Markus & Kitayama 1991, 226–227). Individualistisessa kulttuurissa yksilön tavoite on irrottautua suhteista, jotka hänellä on automaattisesti jo luonnostaan, kuten perheestään, sukulaisistaan, yhteisöstä, jossa hän elää ja uskonnosta, jota hän harjoittaa tai jonka vaikutuspiirissä hän on (Kim 1994, 27; Triandis 1995, 61). Kollektivistisen kulttuurin edustajan elämään kuuluvat luonnollisena osana suhteet perheeseen, sukulaisiin, yhteisöön, jossa hän elää ja uskuntoon, jota hän harjoittaa tai jonka vaikutuspiirissä hän on ja hänen kuuluu rakentua näiden suhteiden varaan ja sitoutua niihin. Individualistisessa kulttuurissa hallitsevat järjelliset periaatteet, säännöt ja normit ja ne tuottavat mekanismin, jonka kautta toisistaan erilliset yksilöt ovat vuorovaikutuksessa (Kim 1994, 27).

Kollektivistisuus	Individualistisuus
— Ihmiset elävät suurissa sukuperheissä tai perheeseen kuuluu muita sisäryhmiä	— Kukin kasvaa omillaan, oman pienen perheen sisällä.
— Yksilön identiteetti perustuu sosiaaliseen verkostoon, johon yksilö kuuluu	— Yksilön identiteetti perustuu yksilöön.
— Lapset oppivat ajattelemaan "me"	— Lapset oppivat ajattelemaan "minä".
— Harmonia pyritään säilyttämään.	— Suoraan puhumista pidetään rehellisyytenä.
— High-context kommunikaatio	— Low-context kommunikaatio.
— Sääntöjen rikkominen johtaa häpeään ja omien ja ryhmän kasvojen menetykseen	— Sääntöjen rikkominen johtaa syyllisyyteen ja itsekunnioituksen menettämiseen.
— Koulutuksen tarkoitus on oppia, kuinka asia tehdään	— Koulutuksen tarkoitus on oppia, miten opitaan.
— Todistukset avaavat pääsyn korkeaan asemaan.	— Todistukset lisäävät taloudellista arvoa ja itsekunnioitusta.
— Työntekijän palkkaamisessa työnantajan sisäryhmään kuuluvat ovat etusijalla.	— Työntekijän palkkaus perustuu kykyihin.
— Johtaminen on ryhmien johtamista.	— Johtaminen on yksilöiden johtamista.
— Ihmissuhteet ovat etusijalla tehtävään nähden.	— Tehtävä on etusijalla ihmissuhteisiin nähden.

KUVIO 4. Individualistisuuden ja kollektivistisuuden pääerot (Hofstede 1991, 67).

Ryhmien muodostuminen ja ryhmäkäyttäytyminen on erilaista individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Kollektivismissa yksilön henkilökohtai-

set tavoitteet ovat ryhmän tavoitteiden mukaisia, kun taas individualismissa yksilön tavoitteet ovat yksilön tavoitteita. "Kollektivismiin tunnistaakin siitä, että ryhmän tavoitteet menevät henkilökohtaisten tavoitteiden edelle." (Triandis 1995, 43.) Kimin (1994) mukaan individualistisessa kulttuurissa yksilöiden muodostaessa ryhmän ryhmät voivat olla kolmenlaisia.

Yhdistyvässä ryhmätyypissä ryhmän määrittelevät abstraktit periaatteet (Kim 1994, 30). Sen yksilöjäsenet ovat toisistaan ja mistään riippumattomia ja toisistaan erillisiä yksilöitä eikä kellekään ole erityisiä etuoikeuksia ryhmässä. Yksilöt ovat tasavertaisia ja päätöksissä noudatetaan enemmistön mielipidettä. (Kim 1994, 29.) Enemmistön mielipide -periaate ratkaisee myös valittaessa jotkut ryhmäläisistä edustamaan koko ryhmää, valittaessa joku tai jotkut ryhmäläisistä sovitteluun ryhmän sisäisiä epäkohtia, valvottaessa resurssien reilua jakoa ja valittaessa osa ryhmästä toimeenpanemaan ryhmän suunnittelemaa ja päättämää periaatteita ja ohjelmia koko ryhmän puolesta. (Kim 1994, 29.)

Jakautuva ryhmätyyppi eroaa yhdistyvästä ryhmätyypistä luonteensa perusteella. Siinä ryhmän määrittelevät ryhmäläisten yhteiset kiinnostuksen kohteet ja ominaisuudet. Yhteisyys ja epävakaisuus määrittelevät ryhmän rajat. (Kim 1994, 30.)

"Kolmas individualistisen kulttuurin ryhmätyyppi on staattinen ryhmätyyppi, joka koostuu kahdesta tasosta: yksilön riistämättömistä oikeuksista ja instituutioista, kuten hallitus, joka suojelee kaikkien yksilöiden vapautta ja oikeutta" (Kim 1994, 31). Staattiseen ryhmätyyppiin kuulumisen tuo elämään turvalliset rajat, jotka suojelevat yksilöä. Ne pitävät hänet itsensä oikeilla raiteilla, mutta takaavat hänelle myös sen, että jos joku muu yhteisön jäsen rikkoo rajoja, hän joutuu siitä vastuuseen. Staattisen ryhmätyypin rajat ovat lujia, mutta ryhmät voivat muuttaa näitä rajoja. (Kim 1994, 31.)

Kollektivismille on tunnusomaista tarkat ja lujat ryhmärajat. Kollektivismiin yksi tärkeimmistä yksilöitä erottavista tekijöistä onkin se, kuuluuko yksilö ryhmään vai ei. (Kim 1994, 32.) Toisten hyvinvoinnista, tasapainoisuudesta ja velvollisuuksista huolehtiminen rajoittuu ryhmän sisään (Kim 1994, 33).

Kollektivistisessä kulttuurissa on myös kolme eri ryhmätyyppiä. "Eriytämätön ryhmätyyppi määrittyy lujien ja tarkkojen ryhmärajojen kautta, yhdistettynä eriyttämättömään minäryhmän rajoihin" (Kim 1994, 33). Markuksen ja Kitayaman (1991, 226) esittämä malli muista riippuvaisesta minästä tuo esiin samoja asioita kuin eriyttämätön ryhmätyyppi. Tähän ryhmätyyppiin kuuluvat yksilöt, jotka eivät ole on-

nistuneet yksilöitymään ja joiden identiteetti on kietoutunut muihin. Toiseksi tällaista ryhmätyyppiä edustavat yksilöt, jotka ovat aiemmin yksilöityneet, mutta joiden on täytynyt luopua omasta identiteetistään voidakseen syventyä paremmin oman minänsä mietiskelyyn. (Kim 1994, 34.)

Suhteellista ryhmätyyppiä kuvaa sisäryhmän jäsenten väliset huokoiset rajat, jotka sallivat ajatusten, ideoiden ja emootioiden vapaan ilmaisun (Kim 1994, 34). Tämä tyyppi painottaa ryhmän sisäisiä suhteita ja ryhmän jäseniltä odotetaan halukkuutta ja kykyä empaattisuuteen (Markus & Kitayama 1991, 229).

Samanaikaisessa ryhmätyypissä yksilöllisiä arvoja ylläpitävä yksityinen minä erottuu kollektiivisiin arvoihin perustuvasta julkisesta minästä, mutta ne ovat olemassa samanaikaisesti (Kim 1994, 36).

3.4 Kulttuuriset käytänteet

Ihmiset ymmärtävät yllättävän vähän oman kulttuurinsa tapoja sekä sitä, mitä nuo tavat todella ovat ja mitä ne tarkoittavat (Lado 1986, 52). Tämä ilmenee sekä siinä, että ihmiset kuvittelevat tekevänsä joitakin asioita, mutta todellisuudessa eivät kuitenkaan niitä tee että siinä, että ei kyetä kuvaamaan asioita, joita tehdään tiedostamatta. Tiedostamatta tapahtuvia käytänteitä tulisi voida kuvailla tarkasti, ei sattumanvaraisesti tai ideaalisesti. (Lado 1986, 53.) Kulttuurit ovat erilaisia ja kulttuuriset mallit hyvin sisäistettyjä. Tästä seuraa, että toista kulttuuria tulkitaan omista kulttuurisista käytänteistä käsin ja toisen kulttuurin käytänteille annetaan omista kulttuurisista käytänteistä johdettu sisältö ja tulkinta. Tämä johtaa usein virhetulkintoihin.

Länsimaisessa kulttuurissa yksi päätehtäviamme on reflektoida itseämme, löytää, kuka minä olen, millainen minä olen ja mitä minä haluan. Se, miten näemme itsemme ja ymmärrämme ajatusmaailmamme, tunteitamme, käyttäytymistämme, motiiveitamme ja persoonallisuuttamme, vaikuttaa myös siihen, kuinka näemme toiset ihmiset ja kuinka suhtaudumme heihin. Minäkäsitystä ja sen merkitystä yksilön elämään on tutkittu yleensä lähinnä länsimaisen kulttuurin näkökulmasta. Huomiotta onkin usein jäänyt se, että varsin erilaisessa kulttuurissa minäkäsityksen muodostumisprosessiin vaikuttaa varsin erilaiset tekijät ja yksilön suhde muihin ihmisiin on erilainen kuin länsimaisessa kulttuurissa.

Kulttuurin käsite on siis hyvin moninainen. Kulttuurin tutkija tarkastelee ympäröivää todellisuutta ja etsii siitä materiaalia kartoittaakseen aineistoaan. Kulttuu-

ripiirteiden observoinnin ja aineiston luokittelun jälkeen hän voi luoda keskiasteen teorioita kuin myös yleisiäkin teorioita. Tässä tutkimuksessa kulttuuria tarkastellaan yhteiskunnan rakenteisuuden kautta. Kulttuuri jaotellaan sen sosiaalisista lähtökohdista käsin ja määritellään kulttuurin sosiaalinen konteksti, jossa yksilö elää ja muodostaa omaa minäkäsitystään. Kulttuurien moninaisuudesta johtuen myös sosiaalisia konteksteja on täytynyt jakaa eri luokkiin. Tästä kaikesta moninaisuudesta ja erilaisuudesta siis muovautuu yksilö ja hänen minänsä. Rakenteisuuden ja kerroksellisuuden ymmärtämistä selkeyttää käsitteiden määrittely, jonka kautta pääsemme tutustumaan paremmin muihin kulttuureihin kuin myös itseemme.

4 MINÄKÄSITYKSEN JA KULTTUURIN YHTEYDEN TUTKIMISEN MENETELMÄ

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtävänäni on tarkastella minäkäsitystä — sen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ja sen rakennetta individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa kasvatuksellisesta näkökulmasta. Tutkimukseni aluksi pyrin selvittämään, millaisista erilaisista tutkimuksellisista viitekehyksistä eli minkäläisten teorioiden näkökulmasta minäkäsitystä on aiemmin lähestytty ja muodostamaan niiden pohjalta viitekehyksen tälle tutkimukselle. Eri teorioiden tarkastelussa pohdin, mitä nimitystä ne käyttävät minäkäsityksestä, miten ne määrittelevät minäkäsityksen ja minkä asioiden katsotaan vaikuttavan minäkäsityksen kehittymiseen. Minäkäsitystä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa tutkin aiheesta aikaisempien tutkimusten pohjalta. Tutkimuksen alussa itselläni oli ennako-oletus, että minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavissa tekijöissä ja minäkäsityksessä voi olla eroa individualististen ja kollektivististen kulttuurien välillä.

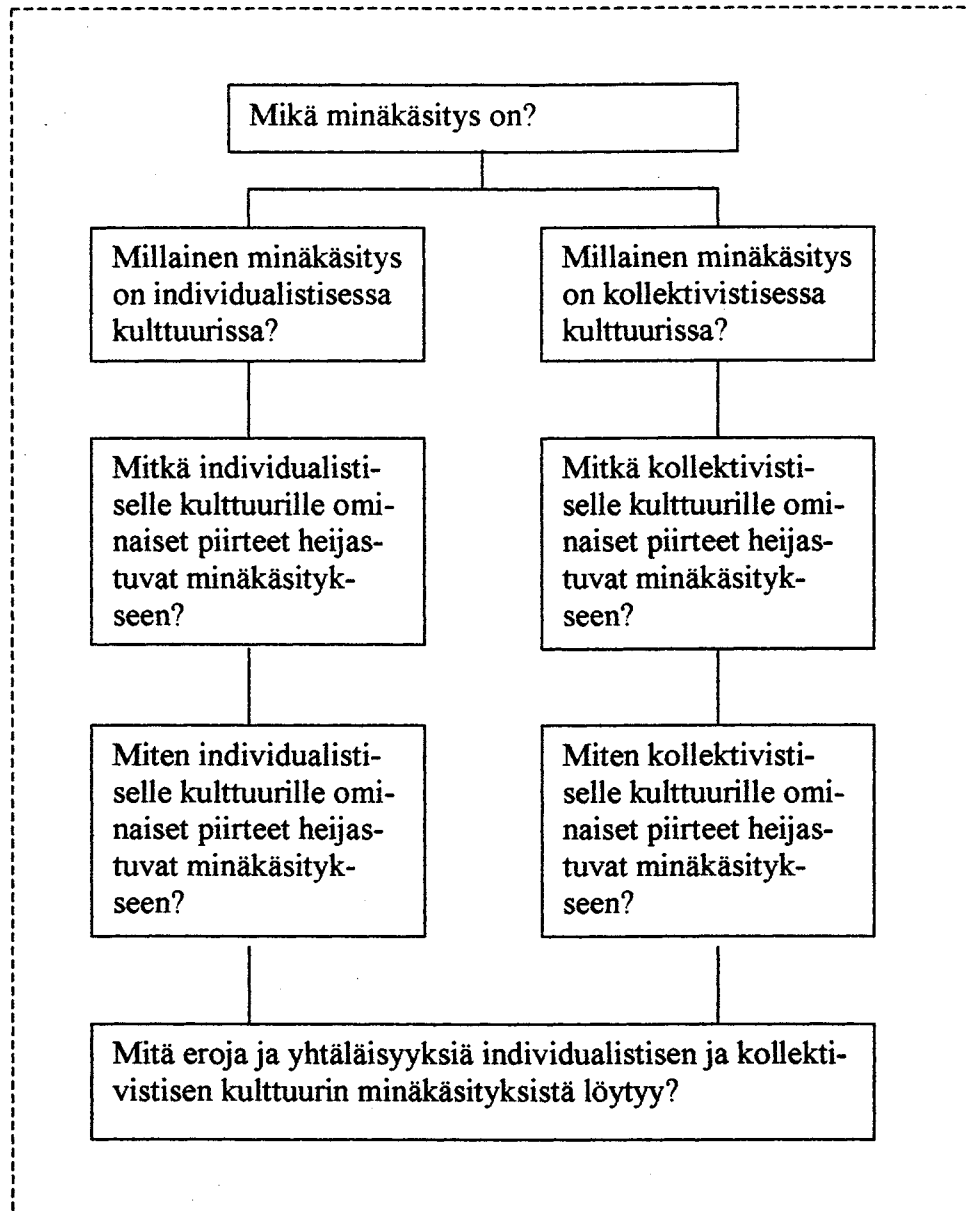
Tutkimusongelmia pohtiessani huomasin, että monet metodioppaat ohjaavat päättämään tutkimusongelmat ja asettamaan tutkimusongelmia selvittävät kysymykset tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Se tarkoittanee myös tutkimuksen suoritusjärjestyksen päättämistä etukäteen. Tämä pätee ehkä kvantitatiiviseen tutkimukseen

lähes poikkeuksetta, mutta kvalitatiivisen tutkimuksen tekijä tarvitsee joustavuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkijan pitäisi olla valmis muuttamaan suunnitelmia tutkimuksen etenemisen myötä eikä jämähtää pakosti alkuperäiseen suunnitelmaan. Joustavuus avaa mahdollisuuden ymmärryksen syvenemiselle ja uusien ulottuvuuksien löytämiselle. (Patton 1980, 59–62.)

Tutkimussuunnitelmaa tehdessäni laadin suuntaa-antavia tutkimusongelmia, jotka sitten ohjasivat tutkimuksen tekemistä, mutta varsinaiset lopulliset tutkimusongelmat muotoutuivat vasta tutkimuksen etenemisen myötä. Palosen (1988, 140) mukaan tutkija voi päättää, millaisia kysymyksiä hän asettaa tutkimusaiheelle vasta sitten, kun hän tietää, mitä aineistosta on saatavissa irti. Lisäksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lukemattomia ongelmien ja yllätysten mahdollisuuksia. Siksi kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia on tarkistettava ehkä moneenkin kertaan tutkimusprosessin aikana. (Alasuutari 1994, 248.)

Tutkimustehtäväni taustalla ovat kysymykset: Mikä minäkäsitys on? Onko minäkäsityksen määrittelyissä eroa individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa? Ja jos on, niin miten? Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin minäkäsityksessä on? Mitä ja miten individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin minäkäsitysten mahdollinen erilaisuus vaikuttaa kasvattajan toimintaan? Näiden alustavien ja mieltä askarruttavien kysymysten pohjalta lähdin muodostamaan omaa tutkimustehtävääni. Tutkimustehtävää ja lopullisia tutkimusongelmia kuvaa kuvio 5.

KASVATUKSELLINEN NÄKÖKULMA

KUVIO 5. Tutkimustehtävä.

4.2 Tutkimusprosessin eteneminen

Kiinnostukseni tutkimusaihetta kohtaan heräsi syksyllä 1998 kuunnellessani ohjaajani Eira Korpisen "Kasvun ja oppimisen ohjaamisen" -luentosarjaa. Konkreettista etenemistä asiassa tapahtui tehdessäni syksyllä 1999 "Kasvu ja kehitys 2" -kurssilla ystävä-

ni kanssa opintotehtävää aiheesta "minäkäsitys ja kulttuuri". Minäkäsityksen ja kulttuurin yhteys kiinnosti, mutta tuntui laajalta yhteen pieneen opintotehtävään. Saman vuoden lopulla tein yleismetodikurssin demoilla tutkimussuunnitelman aiheesta minäkäsitys ja kulttuuri ja valitsin sen omaksi tutkimustehtäväkseni.

Keväällä 2000 "Projektin 1" -opintojen yhteydessä paneuduin minäkäsitystä koskevaan kirjallisuuteen ja minäkäsityksestä ja kulttuurista jo tehtyihin tutkimuksiin ja hahmottelin tutkimukseni teoriaosuutta. Pohdin myös eri mahdollisuuksia kerätä tutkimusaineisto: haastattelu, kysely, observointi... mutta mikään niistä ei tuntunut sopivalta. Lähempää kosketusta itse aiheeseen sain vietettyäni kesän Thaimaassa ja havainnoidessani thailaisten ihmisten elämää. Havaitsin aasialaisen elämäntyylin ja ajattelun hyvin erilaiseksi kuin omani tai voisin ilmaista asian toisinkin päin: havaitsin oman elämäntyylini ja ajatusmaailmani hyvin erilaiseksi kuin mitä aasialainen on. Jo tässä vaiheessa haluankin jo tuoda esille, että tämän kokemuksen pohjalta syntyneet ajatukset ja mielikuvat sekä aiemmat kokemukseni ei-länsimaisista kulttuureista ovat varmasti vaikuttaneet tutkimuksen asetteluun ja koko tutkimusprosessin muodostumiseen.

Syksyllä 2000 päädyin teoreettisen tutkimuksen tekemiseen ja pyrin selvittämään itselleni, mitä teoreettisella tutkimuksella tarkoitetaan. Kulttuurin vaikutuksesta minäkäsitykseen tai johonkin minäkäsitystä lähellä olevaan käsitteeseen on tehty viime vuosina paljon tutkimuksia ja päädyin valmiiden tutkimusten analysointiin. Samana syksynä "Projektin 2:ssa" jatkoin tutkimukseni työstämistä edelleen. Helmikuusta 2001 eteenpäin paneuduin tutkimuksentekoon kokonaisvaltaisemmin. Selvitin tutkimusraporttiini, mitä minäkäsityksellä tarkoitetaan ja mitkä asiat vaikuttavat minäkäsityksen muodostumiseen sekä mikä kulttuuri on ja mitä tarkoitetaan kulttuurin individualistisuudella ja kollektivistisuudella.

Hain tutkimusaineiston maaliskuussa 2001 internetistä Jyväskylän yliopiston kirjaston palvelusivujen kautta löytyvästä EBSCO:sta. Valitsin aineistokseni vain yhden psykologisen aikakauslehden, Journal of Cross-Cultural Psychology:n artikkeleita. Tämä rajaus oli välttämätön, sillä aineiston kerääminen kaikista tieteellisistä aikakauslehdistä rajatuillakin hakuehdoilla toisi mahdottoman määrän artikkeleita. Valitsin Journal of Cross-Cultural Psychology -tieteellisen aikakauslehden, koska se keskittyy nimenomaan kulttuurienväliseen psykologiaan ja sitä pidetään korkeatasoisena psykologisena aikakauslehtenä. Tutkimuksessani tarkastelen siis, mitä

Journal of Cross-Cultural Psychologyyn valitut artikkelit kertovat minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa.

Rajasin aineiston määrää edelleen hakuehdolla "full text", joka tarkoittaa, että internetissä on julkaistu koko tieteellinen artikkeli, ei vain tiivistelmää siitä. Hakusanoina käytin cultur* and self. Näillä hakuehdoilla sain kymmenen artikkelia. Kokeilin vielä hakua sanoilla individualis* and collectivis* and self ja sain yhden uuden artikkelin lisää, mutta en ottanut sitä mukaan tutkimukseeni, sillä artikkeli käsittelee vanhusten minäkäsitystä eikä siis kuulu varsinaisesti tutkimustehtävääni. Rajasin artikkelien julkaisuvuoden vuosiin 1999–2001. Tosin vuodelta 2001 ei ole mukana yhtään artikkelia, koska Journal of Cross-Cultural Psychology:sta ei ollut ilmestynyt vielä vuoden 2001 ensimmäistä numeroa.

Aineiston analysointi alkoi englanninkielisen aineiston suomentamisella, jotta aineiston luokittelu ja tulkinta olisi sujuvampaa. Analysointia tehdessäni seurasin sekä alkuperäistä englanninkielistä artikkelia että omaa suomennosversiotani. Varsinaista aineiston analysointia kuvaa Alasuutarin (1994, 30) kvalitatiivisen tutkimuksen analyysin teoreettinen jako kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintojen pelkistämisvaiheessa aineistoa tarkastellaan valitusta teoreettis-metodologisesta näkökulmasta ja pyritään kiinnittämään huomio vain oleelliseen. Havaintomäärää, joka laadullisessa tutkimuksessa on usein melkoinen karsitaan etsimällä havaintojen yhteisiä piirteitä ja havaintojen yhdistämisellä niiden yhteisten piirteiden perusteella. (Alasuutari 1994, 30–31.) Tämän tutkimuksen havaintojen pelkistämisvaihe on aineiston analysoinnin luokitteluvaihe, jossa tarkastelen aineistoa vain siltä osin kuin aineiston artikkelit liittyvät tämän tutkimuksen tutkimustehtävään ja pyrin luokittelemaan aineistoa jäsennettävämpään muotoon sen mukaan, miten ne liittyvät kulttuuriin sidonnaiseen minäteoriaan ja käsittelevät minäkäsitystä tai minäkäsitystä lähellä olevaa käsitettä ja kulttuuria (ks. Ryan & Bernard 2000, 780–781).

Arvoituksen ratkaisemisessa on kyse tulosten tulkinnasta. Merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä tehdään havaintojen pelkistämisen, empiirisen aineiston ja raakahavaintojen pohjalta. Arvoituksen ratkaisemisen yhteydessä asetetaan ehkä uusia kysymyksiä, jotka johtavat taas luokittelemaan aineiston osia uudella tavalla. Arvoituksen ratkaisemisessa viitataan usein myös tilastoihin, muihin tutkimuksiin ja eri

teorioihin; laaja materiaali auttaa löytämään mielekkään ratkaisun. (Alasuutari 1994, 35–37.)

Aineiston analysoinnissa pyrin tarkastelemaan, luokittelemaan ja analysoimaan aineistoa mahdollisimman objektiivisesti omista ennakkokäsityksistäni huolimatta. Pyrin tässä raportissa selvittämään analysointimenetelmäni ja ajatuskulku- ni niin selkeästi, että lukija voi samalla arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Omakoh- taisuutta pyrin tuomaan mukaan tutkimusprosessiin vasta aineiston analysoinnin jäl- keisessä pohdinnassa, jossa reflektoin aineiston analysoinnin tuloksia sekä keskenään että myös omiin havaintoihini ja kokemuksiini.

Tutkimus on oppimisprosessi eikä siis etene suoraviivaisesti. Tästä seu- raa, että myös tutkimusprosessin eri vaiheiden, kuten tutkimusongelmienasettelun, aineiston keruun, analysoinnin ja raportoinnin esittäminen tutkimusraportissa peräk- käisinä, selvärajaisina jaksoina on vaikeaa (Alasuutari 1994, 223, 247–248). Ainakin tässä tutkimuksessa ne lomittuvat monella tavalla toisiinsa.

4.3 Kvalitatiivinen kulttuuritutkimus

Tieteelliset tutkimusmenetelmät on perinteisesti jaoteltu kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin. Tutkimuksessa voidaan käyttää joko kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä tai sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutki- musmenetelmiä, jolloin puhutaan tutkimusmenetelmien triangulaatiosta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 26–28, 39; Cohen & Manion 1980, 254). Tämä tutkimus on kvalitatiivi- nen tutkimus, mutta tutkii lähinnä kvantitatiivisin menetelmin saatuja tutkimustuloksia minäkäsityksestä ja kulttuurista. Tutkijana minun on siis hallittava sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen tutkimus. Päätymisen kvalitatiiviseen tutkimukseen ei ole perus- teltavissa sen paremmuudella kvantitatiivisiin menetelmiin nähden, vaan yksinkertai- sesti valitsin yhden menetelmän tutkia minäkäsitystä ja kulttuuria monista hyvistä vaihtoehtoista.

Kulttuuritutkimus voi käsitellä kansallisvaltion, kansallisuuden, yhteis- kuntaluokan, sukupuolen, rodun, seksuaalisuuden, iän, etnistä tai yhteisön kulttuuria (Frow & Morris 2000, 317). Tutkittaessa kulttuurin ja minäkäsityksen yhteyttä tar- kastelun kohteena ovat lähinnä kansallisuuden, etnisen ja yhteisön kulttuuri sekä jos- sain määrin sukupuolen vaikutuksen huomioiminen. Yleisesti kulttuuritutkimus on

kiinnostunut sosiaalisista prosesseista sekä tilanteista, joissa yksilön identiteetti muovautuu ja muuttuu ja sopii siis hyvin luonnehtimaan tätäkin tutkimusta. Kulttuuritutkimus on hyvin erilaista riippuen sekä kontekstista, jossa sitä harjoitetaan että tutkimuksen kiinnostuksen kohteesta ja valitusta näkökulmasta. (Frow & Morris 2000, 318–319.) Triandis (1994, 22–26) ehdottaa kulttuurin ja sosiaalisen käyttäytymisen tutkimisen lähtökohdaksi tutkimuskohteen ekologiaan, kulttuuriin, sosialisatioon, persoonallisuuteen ja käyttäytymiseen perehtymistä. Tämän tutkimuksen osalta näihin asioihin perehtyminen on mahdollista vain siinä määrin, kuin niihin on kiinnitetty huomiota aiemmissa tutkimuksissa.

Kvalitatiivinen tutkimus voi olla hyvin monimuotoista, ei ole yhtä eikä kahtakaan oikeaa tapaa tehdä kvalitatiivista tutkimusta. Seuraavassa esittelen joitakin aineksia, jotka ovat ominaisia kvalitatiiviselle tutkimukselle ja jotka luonnehtivat myös tämän tutkimuksen tutkimusprosessia. Ensinnäkin kvalitatiivinen tutkimusasetelma on luonnollinen (Tesch 1990, 44). Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita elämästä ja asioista sellaisena kuin ne ilmenevät, ilman tilanteiden manipulointia tai kontrollointia (Patton 1980, 39–44). Hirsjärvi, Remes ja Sajaavaara (1997, 152) toteavatkin, että kvalitatiivisen tutkimuksen tehtävänä on paneutua mahdollisimman kokonaisvaltaisesti johonkin todellisen elämän aitoon ilmiöön ja sen moninaisuuteen sellaisena kuin se esiintyy. Tämän tutkimuksen ollessa teoreettinen tutkimusasetelman luonnollisuus ilmenee hieman eri tavoin kuin tyypillisissä kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Luonnollisuutta on tutkimusaineiston muodostuminen psykologisen tieteellisen aikakauslehden artikkeleista. Artikkelit ovat yksi ilmenemä niistä tutkimuksista, joita aiheesta on tehty ja jotka ovat kaikkien saatavilla.

Toiseksi kvalitatiivinen tutkimus induktiivista ja nähdään parhaiten perustuneena johonkin analyttisesti määritellyyn näkökulmaan (Silverman 2000, 832; Patton 1980, 44). Tosin Grönforsin (1982, 30) mukaan myös deduktiivista logiikkaa harjoittavat tutkijat voivat käyttää kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Induktiivista logiikkaa käyttävällä tutkijalla on alussa edessä joukko avoimia kysymyksiä, joihin hän tutkimuksessaan etsii vastausta. Kerättyä aineistoa luokitellaan ja asioiden välille pyritään löytämään uusia ulottuvuuksia ja suhteita. (Patton 1980, 44–46.) Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on siis "pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä" (Hirsjärvi ym. 1997, 152).

Tämän tutkimuksen alussa minulla todellakin oli suuri joukko kysymyksiä minäkäsityksen ja kulttuurin yhteyteen kytkeytyvistä asioista. Etsiessäni vastausta näihin kysymyksiin pyrin hahmottamaan jonkinlaisen eheän kokonaisuuden. Ja vaikka tutkimusaineiston artikkelit sisältävät pääasiassa kvantitatiivisia tutkimuksia, en pyri todentamaan valmiita hypoteeseja enkä rakentamaan perustelujani tilastollisiin sääntömuokaisuuksiin muuttujien arvoista, kuten kvantitatiiviselle tutkimukselle on tyyppillistä (Alasuutari 1994, 28–29), vaan löytää uusia ulottuvuuksia ja suhteita minäkäsityksen ja kulttuuriin kytkeytyvistä asioista aineiston artikkeleiden avulla.

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista holistinen näkökulma (Bodgan & Taylor 1975, 4), jolla tarkoitetaan tutkittavan ilmiön ja aineiston tarkastelemista kokonaisuutena ja kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on usein niin monimutkainen rakenne ja sisältää monenlaisia riippuvuussuhteita, että sen rajoittaminen muutamaan muuttujaan ei olisi mielekästä (Patton 1980, 49–52). Kokonaisvaltaista näkökulmaa tarvitaan, jotta voitaisiin huomioida myös ne ilmiöön vaikuttavat seikat, jotka ensisilmäyksellä saattavat tuntua merkityksettömiltä.

Tutkimusprosessin alusta saakka pyrin saamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan minäkäsityksestä ja kulttuurista ja kuvaamaan niiden suhdetta mahdollisimman monipuolisesti. Kuten kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuuluukin, pyrin saamaan tietoa, joka johtaa pintarakenteita syvällisempään pohdiskeluun. Tutkimusaineistoa analysoidessani ja raportoidessani pyrin ottamaan huomioon kaiken sen, mistä olen tehnyt havaintoja lukiessani aihetta käsitteleviä tutkimuksia.

Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla muodostuu henkilökohtainen suhde tutkittavaan ilmiöön, ihmisiin ja tilanteisiin, koska hän on tiiviissä yhteydessä niihin kerätessään aineistoa tutkimukseensa (Bodgan & Taylor 1975, 8). Tämän tutkimuksen ollessa teoreettinen minulla ei tietenkään ole voinut muodostua ihmisiin ja tilanteisiin, mutta itse tutkittavaan ilmiöön kyllä. Tutkimusprosessin myötä jouduin itse prosessiin pohtimaan länsimaalaista individualistista kulttuuria, johon minut on sosiaalistettu — individualistisen kulttuurin hyviä ja huonoja puolia sekä sitä, mitä me, individualistit voisimme oppia kollektivistisilta kulttuureilta. Samoin koko tutkimusprosessin ajan pohdin tutkimuksen merkitystä itselleni ja yleensä opettajan työssä sekä pyrin löytämään tutkimuksen avaamia sovelluksia käytännön työhön. Pattonin (1980, 46–48) mukaan tutkijan henkilökohtaisilla kokemuksilla ja mietteillä

on osansa kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja toivonkin niiden avaavan uusia näkökulmia myös lukijalle.

Kvalitatiivinen tutkimus on myös dynaamista. Dynaamista siinä mielessä, että tutkimuskohteena olevat ihminen ja kulttuuri elävät molemmat jatkuvassa muutoksessa. Tutkijan haasteena on pyrkiä ymmärtämään ja sitten kuvailemaan tätä muuttuvaa prosessia. (Patton 1980, 52–53.) Tutkittava ilmiö on siis sinänsä ainutlaatuinen, koska se on ainutkertainen. Tämänkin tutkimuksen tutkimusaineiston artikkeleiden tutkimusten osallistujien kokemukset ja määritykset omasta minästään kertovat vain sen hetkisestä tilanteesta. Ihmisillä on jatkuvasti uusia kokemuksia ja he prosessoivat omaa itseään ja suhdettaan ympäröivään todellisuuteen ja tämä prosessi saa aikaan muutosta siinä, kuinka yksilö määrittelee ja arvioi itseään. Tutkimustulokset selittävät tutkittavaa ilmiötä ehdollisesti tiettyyn aikaan ja paikkaan rajoittuen (Hirsjärvi ym. 1997, 152). Samoin tämän tutkimuksen tutkimusaineiston artikkeleiden tutkimuksiin valitut kulttuurit edustavat individualistista tai kollektivistista kulttuuria juuri sillä hetkellä ja yhteiskuntien muutosprosesseissa myös individualistisuuden ja kollektivistisuuden aste voi muuttua.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa sosiaalisen, historiallisen ja ajallisen kontekstin tarkka selvittäminen ja kuvaaminen on oleellista, koska konteksti vaikuttaa ilmiöön. Ilman kontekstin selvittämistä ei ehkä saa oikeaa kuvaa ilmiöstä ja ilmiön ymmärtäminen jää pinnalliseksi. Kontekstin tarkka kuvaaminen auttaa myös lukijaa, jolla ei ole henkilökohtaista kokemusta juuri tästä tutkittavasta ilmiöstä, ymmärtämään ilmiötä paremmin ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Patton 1980, 40.) Tämä pätee erityisesti empiiriseen tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa kontekstin kuvaaminen rajoittuu kulttuurin individualististen ja kollektivististen piirteiden kuvaamiseen mahdollisimman tarkasti.

Tutkijan tulee pyrkiä tutkimusprosessissaan empaattisuuteen, mutta samalla objektiivisuuteen. Empaattisuutta tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tutkittavien tai tutkimuksen kohteena olevan ilmiön näkökulmasta (Bodgan & Taylor 1975, 8). Tässä tutkimuksessa empaattisuutta odotetaan länsimaalaiselta individualistista kulttuuria edustavalta sekä tutkijalta että lukijalta hänen pyrkiessä ymmärtämään kollektivistisen kulttuurin maailmankatsomusta ja elämäntapaa. Meillä on taipumus pitää omaa individualistista kulttuuriamme ja ajattelutapaamme kollektivistista kulttuuria ja ajattelutapaa parempana vain siksi, että individualistisuus on meille tuttua ja kollektivistisuus vierasta. Empaattisuutta on se, että osaa nähdä myös indivi-

dualistisuuden heikkouksia ja kollektivistisuuden vahvuuksia sekä se, että pyrkii ymmärtämään kollektivistista ajattelutapaa ilman, että pitää sitä jotenkin outona.

Täydellinen objektiivisuus niin kvantitatiivisessa kuin etenkin kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdotonta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan henkilökohtaiset kokemukset ja empaattinen näkökulma ilmiöön ovat osa tutkimusta. Päämääränä on ilmiön ymmärtäminen kaikessa monimuotoisuudessaan; sellaisena kuin se on ja pyrkiä kuvaamaan tosiasiat puolueettomasti, totuudellisesti ja mahdollisimman objektiivisesti. (Patton 1980, 54–58.)

4.4 Tutkimuskirjallisuuteen perustuva tapaustutkimus

Tämän tutkimuksen tutkimusasetelma on teoreettinen tutkimuskirjallisuuteen perustuva analyysi, mutta myös tapaustutkimus. Teoreettinen tutkimusasetelma on siinä mielessä, että vaikka tutkimuksella on oma tutkimusaineistonsa, siinä ei ole käytetty kasvatustieteellisille tutkimuksille tyypillisiä empiirisiä aineistonkeruumenetelmiä, kuten esimerkiksi kyselyä, haastattelua tai observointia, vaan tutkimus keskittyy tarkastelemaan jo tehtyjä tutkimuksia. Kun empiirisessä tutkimuksessa tutkimuksen olennainen osa on tutkimusaineistoaineisto (Heiskala 1990, 244), tässä tutkimuksessa olennaista on kaikki se teoria, jota minäkäsityksestä on raportoitu. Tutkimus ei siis rakennu vain tutkimusaineiston varaan, vaan kohdentuu kaikkeen siihen, mitä minäkäsityksestä tässä tutkimuksessa käsitellään.

Tapaustutkimus tutkimus on siinä mielessä, että kuten Borg ja Gall (1989, 402) määrittelevät tapaustutkimuksen tutkimukseksi, jossa tutkitaan yhtä valittua aihetta, ryhmää tai ilmiötä, tässä tutkimuksessa keskitytään tutkimaan psykologisesta aikakauslehdessä *Journal of Cross-Cultural Psychology*:sta vuosien 1999 ja 2000 numeroista poimituista yksittäisistä artikkeleista, jotka käsittelevät minäkäsitystä tai siihen liittyviä käsitteitä suhteessa individualistisiin ja kollektivistisiin kulttuureihin. Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren (1994, 11) mukaan tapaustutkimuksen "tapaus on tietty rajallinen kokonaisuus" (ks. myös Stake 2000, 436; Cohen & Manion 1980, 120).

Tarkemmin tämän tapaustutkimuksen luonnetta määrittelee instrumentaalinen tapaustutkimus, jossa tapaus on tutkimuksen kohteena, jotta tutkittavaan ilmiöön liittyvästä teoriasta saadaan lisätietoa tai jotta teoria saisi vahvistusta. Tapaus on siis toissijainen kiinnostuksenkohde, jonka tarkoituksena on kertoa jostakin toisesta

ilmiöstä. (Stake 2000, 437.) Tässä tapauksessa tutkimustehtävänä on saada tietoa minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa ja tapauksen muodostava tutkimusaineisto eli *Journal of Cross-Cultural Psychology* -aikakauslehdessä kymmenen artikkelia, on toissijainen kiinnostuksenkohde, jonka avulla minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa saadaan lisätietoa.

Tutkimusaineiston rajaaminen vain yhden julkaisun kahtena vuonna julkaistuihin artikkeleihin tekee aineistosta yhden tapauksen. Tapauksen kohdejoukko on siis ne kymmenen artikkelia, jotka ovat rajautuneet mukaan tähän tutkimukseen. Käyttämäni aineiston analysointimenetelmää, sisällön analyysiä, varten tapaus on järkevä jakaa vielä yksittäisiksi tapauksiksi (Patton 1980, 384). Jokainen artikkeli on myös yksi tapaus, jota käsitellään erillisenä yksikkönä aineiston analysoinnissa.

"Useimmat tapaustutkimukset perustuvat ennako-oletukseen, että tapaus on tyypillinen useiden tapausten joukosta eli tapaus on yksi esimerkki samanlaisista tapauksista" (Borg & Gall 1989, 402). Tässä tutkimuksessa tekemässäni aineiston rajaamisessa ennako-oletukseni on, että valitsemani tieteellinen julkaisu on esimerkki useista vastaavanlaisista psykologisista julkaisuista ja että valitsemani artikkelit edustavat kahtena viime vuotena tästä aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Todellisuudessa ei voi varmuudella tietää, kuinka tyypillinen tapaus todella on (Borg & Gall 1989, 402). Instrumentaalissa tapaustutkimuksessa ei ole merkitystä, onko tapaus tyypillinen vai ei (Stake 2000, 437).

Kvalitatiivisessa tapaustutkimuksessa pyritään kuvaamaan tutkittavana olevaa ilmiötä ja kuvaamisen lisäksi löytämään ilmiölle myös selityksiä. Tapaustutkimuksen tutkimustehtävä kohdistuu ennemminkin varsinaiseen prosessiin kuin prosessin tulokseen, tutkimukseen liittyvään kontekstiin kokonaisuutena eikä sen yksittäisiin osiin sekä uusien asiayhteyksien oivaltamiseen eikä aiempien tutkimusten näkemysten todentamiseen. (Syrjälä ym. 1994, 11–13.)

Syrjälä ym. (1994, 13–15) luonnehtivat tapaustutkimukselle tyypillisiä piirteitä, jotka sopivat tähänkin tutkimukseen, seuraavasti: Tapaustutkimus on yksilöllistä tutkimusta, jolle lähtökohtana on yksilöiden tulkinta elämän tapahtumista ja merkityksen muodostus ympäröivästä maailmasta. Tapaustutkimuksen tuloksia on myös mahdollistaa yksilöllistää, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijalla on lupa pohtia omia kokemuksiaan tutkittavan tapauksen pohjalta. Tapaustutkimuksessa ilmiö kuvataan hyvin kokonaisvaltaisesti ja systemaattisestikin, koska todellisuutta tarkastellaan kokonaisuutena sen eri näkökulmista. Tapaustutkimus on monitieteistä tutkimusta,

jossa eri tieteiden teorioita ja menetelmiä yhdistetään toisiinsa. Tapaustutkimus on joustavaa, sillä tapaukseksi valittu kohde valitaan kysymyksenasettelun pohjalta, mutta myös sen perusteella, mistä tietoja voi saada. Joustavuutta on myös se, että tutkimuksen kohde, eli valittu tapaus muokkaa omalta osaltaan tutkimustehtävän muotoilemista. Tapaustutkimus on arvosidonnaista, jolla tarkoitetaan tutkijan tutkimuksessa mukana olemista koko persoonallaan, jolloin tutkijan arvomaailmalla on vaikutusta tutkittavasta ilmiöstä muodostamaansa näkemykseen.

Tapaustutkimuksen piirteiksi luetut (Syrjälä ym. 1994, 13–15) luonnollisuus, jolla tarkoitetaan ilmiön tutkimista luonnollisessa ympäristössä ja vuorovaikutuksellisuus, jolla tarkoitetaan tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutusta tutkimusprosessin aikana, eivät sovi niin hyvin teoreettiseen kuin empiiriseen tutkimukseen. Tämän tutkimuksen tutkimusasetelma on kyllä luonnollinen siinä mielessä, että tutkimuksessa ei käytetä mitään keinotekoisia järjestelyjä eikä koeasetelmia. Vuorovaikutuksellisuuskaan ei ihmisten välillä ole mahdollista tämän tutkimuksen ollessa teoreettinen tapaustutkimus, mutta tutkijan ja aineiston välillä kyllä.

Yleensä tapaustutkimuksissa tapauksesta tai tapauksista pyritään keräämään kaikki mahdollinen saatavilla oleva informaatio erilaisia tiedonhankintamenetelmiä käyttäen (Patton 1980, 384–386). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista pyrkiä keräämään kaikkea mahdollista tietoa artikkeleiden taustalta, esimerkiksi artikkelin kirjoittajista, tutkimuksen kohderyhmien kulttuurista ja niin edelleen sen enempää kuin mitä artikkelissa niistä kerrotaan, vaan ne rajautuvat tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaisten asioiden selvittäminen liittyy ennemminkin erityisesti artikkeleiden luotettavuuden pohtimiseen ja sitä kautta vain pieneltä osin tämän tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun. Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on, että artikkelit ovat luotettavia sen perusteella, että ne on julkaistu arvostetussa psykologisessa aikakauslehdessä ja keskityn siis analysoimaan ja tulkitsemaan vain niiden asiasisältöä.

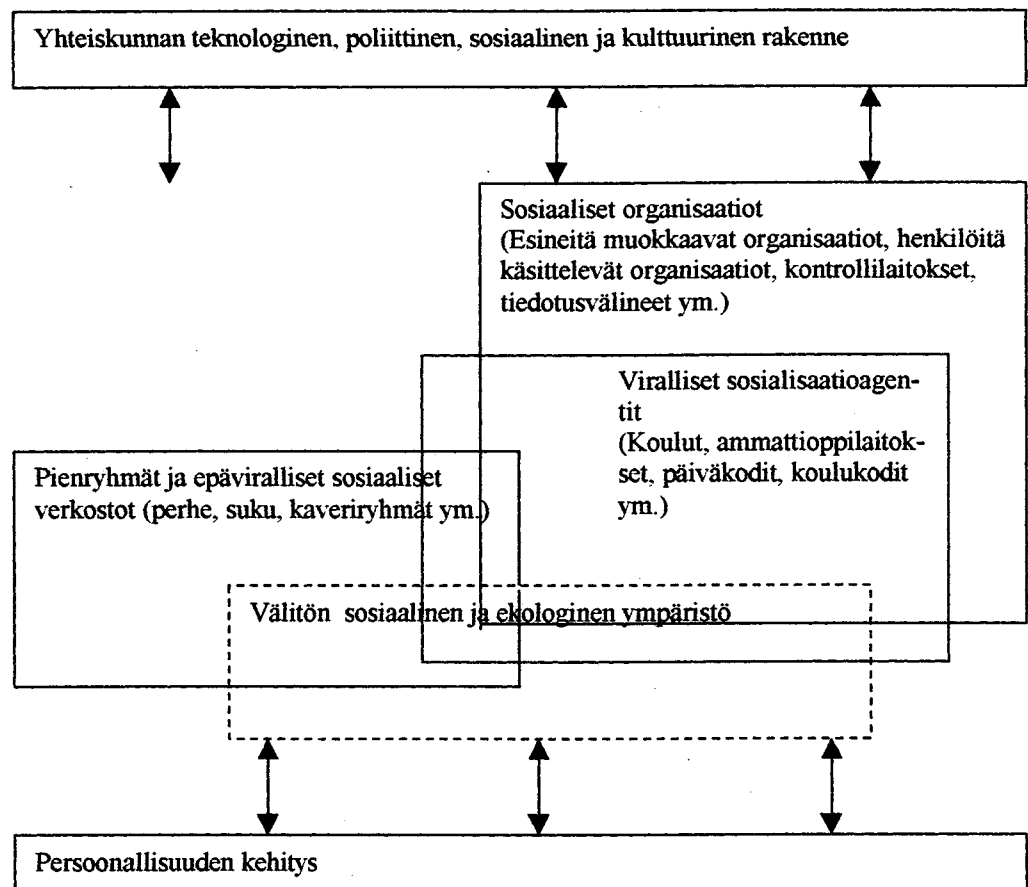
5 MINÄKÄSITYS JA KULTTUURI

5.1 Sosiaalinen konteksti

Ihminen tuottaa itsensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1994). Sosiaalisella kontekstilla eli sosialisatiolla tarkoitetaan sosiaalista ympäristöä, jonka vaikutuspiirissä yksilö elää. Sosiaalisen ympäristöön kuuluvat ne ihmiset, joiden kanssa yksilö on tekemisissä sekä ne ryhmät, joiden jäsen hän on. Raamit sosiaaliselle kontekstille antaa se kulttuuri, jossa eletään. Yksilö elää siis elämänsä aikana erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Primaarisosialisaatio tapahtuu lapsuudessa ja on ensimmäinen sosialisatio. Sen aikana lapsesta tulee yhteiskunnan jäsen. Sekundaarisosialisaatio on taas mikä tahansa prosessi, joka vaikuttaa jo sosialisoituneeseen yksilöön yhteiskunnan objektiivisen maailman uudella sektorilla. (Berger & Luckmann 1994, 149–150.) Merkittäviä sosiaalistajia ovat kodin lisäksi esikoulu ja koulu, joiden tavoitteena on sosiaalistaa yksilö yhteiskunnan jäseneksi.

Sosiaalisella kontekstilla on aina vaikutuksensa yksilön uskomuksiin, asenteisiin ja käyttäytymiseen (Atkinson ym. 1953, 629). Tämä vaikutus voi olla tietoista tai tiedostamatonta. Eniten vaikutteita minäkäsityksensä muodostamiseen yksilö saa hänelle merkityksellisiltä ihmisiltä eli niiltä yksilöiltä ja ryhmiltä, jotka ovat hänelle tärkeitä ja merkityksellisiä. Sosiaalisista konteksteista todennäköisesti merkityksellisimpiä ovat lapsuuden perhe ja aikuisena perustettu perhe (Laakso & Pohjanvirta 1987, 139).

Kuvio 6 kuvaa sosialisaaion rakennetta; niitä yhteiskunnallisia instituutioita, jotka ovat mukana sosialisaaion sekä instituutioiden välisiä suhteita. Taustavaikuttajina ovat sekä yhteiskunnan teknologiset, poliittiset, sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet että välitön sosiaalinen ja ekologinen ympäristö, jossa yksilö elää.

KUVIO 6. Socialisaation rakenne (Hurrelmann 1988, 73).

Kulttuuri sosiaalistaa yhteisönsä jäsenet erilaisiin pienryhmittymiin. Ryhmät muodostuvat sen mukaan, millaisiin päämääriin yksilö haluaa sitoutua. Jaottelua on tehty pääsääntöisesti individualisteihin sekä kollektivisteihin (Triandis 1989, 509). Mitä moninaisempi kulttuuri on, sitä enemmän siihen kuuluu erilaisia pienryhmittymiä. Yksilö voi valita tai luoda oman ryhmänsä. Ryhmä toimii käyttäytymisen säätelijänä toimien yhteisten päämäärien eteen. Palkinnoksi ryhmään kuulumisesta yksilö saa ryhmältään suojaa, statusta, palveluja jne. (Triandis 1989).

Kollektiivisten kulttuurien pienryhmät ovat pieniä (perhe). Individualistisen kulttuurin pienryhmään kuuluvat ihmiset, joiden ajatukset tukevat toisiaan. Kollektiivisten kulttuurien kasvatusmallit pitävät arvossa tottelevaisuutta, luotettavuutta sekä ns. kunnollisia käytöstapoja, kun taas enemmän individualistinen kasvatus korostaa itseluottamusta, itsenäisyyttä sekä luovuutta. (Triandis 1989.) Myös perhekokoo vaikuttaa yksilön sosiaalistumisprosessiin ja minän kehitykseen. Perhekoon ollessa

pieni voi olla, ettei säännöistä pidetä niin tiukasti kiinni kuin mitä esimerkiksi suu-remmissä perheissä (Triandis 1989, 510).

Kulttuuria voidaan myös määritellä myös sen mukaan, kuinka tiukka tai väljä se on normiensuhteen. Homogeenisessä yhteiskunnassa pienryhmienväliset normit ja arvot ovat tiukat (esimerkiksi Japani). Enemmän heterogeenisen yhteiskunnan säännöt ovat häilyvämmät ja niistä saatetaan joustaa (esimerkiksi Yhdysvallat). Tiukat säännöt ja niiden noudattamatta jättäminen johtaa homogeenisessä yhteiskunnassa rangaistuksiin yhteiskunnan taholta. (Triandis 1989, 510–511.) Yhteisön antamat rangaistukset tai siltä saatu hyväksyntä ovat ihmisen minäkäsityksen muovaajia. Kulttuuri yrittää sosiaalistaa yhteisönsä jäsenet omaksumaan kulttuurin normit, jotta yhteisön harmonia säilyisi eikä sen jäsen joutuisi ristiriitaan kulttuuriin sidoksissa olevan yhteisönsä kanssa.

Yhteisöön sosiaalistuessaan yksilö oppii käyttämään yhteisön tapoja ja eleitä kielen sijaan. Rolandin (1984) mukaan kulttuureissa elävät voimakkaasti sille ominaiset minää koskevat myytit eli niin sanotut ideaaliminät ja esimerkiksi Intiassa arvossa pidetään mielenrauhan ja sisäisen tasapainon saavuttamista, mikä heijastelee valtauskontoja hindulaisuutta tai buddhalaisuutta (Triandis 1989, 514). Näin ollen mitä moninaisemmasta kulttuurista on kyse, sitä haasteellisempaa tai toisaalta ristiriitaisempaa on yksilön luoda omaa identiteettiään.

5. 2 Koulu kulttuurin siirtäjänä ja uusintajana

Koulu yhtenä yhteiskunnallisena instituutiona heijastaa yhteiskunnan arvoja, normeja ja rakenteita — yhteiskunnan kulttuurisia käytänteitä. "Koulu ilmentää yhteiskunnan minätietoisuutta" (Korpinen 2000, 32). Suomalaisella koululaitoksella on merkittävä tehtävä sosiaalistaa lapsi vallitsevaan kulttuuriin. Moniarvoisessa yhteiskunnassa, joihin Suomikin kuuluu, kouluyhteisö toimii kiinteässä yhteistyössä sen yhteisön kanssa, jossa kouluyhteisö sijaitsee, selkeyttäen omaa arvoperustaansa. Koulun arvoperustassa huomioidaan muun muassa "ihmisen suhde omaan itseensä, toisiin ihmisiin, työhön, yhteiskuntaan, uskontoon, kulttuuriin ja luontoon". (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 12.)

Jo esiopetuksen opetussuunnitelmassa määritellään esiopetuksen tehtäväksi "edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen

sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen" (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 7). Samoin esiopetuksen tehtäväksi määritellään lapsen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen ja kehittäminen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 8). Lasta siis ohjataan sosiaalistumaan vallitsevaan kulttuuriin.

Kulttuuri vaikuttaa kasvavan ja kehittyvän lapsen koko minuuden muotoutumiseen. Perustan lapsen kulttuuri-identiteetille luo yhteiskunnan elämänmuoto kokonaisvaltaisuudessaan ja kokonaisuudessaan ja koulu on omalta merkittävältä osaltaan rakentamassa tätä kulttuuri-identiteettiä (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 13). Koulun tehtävänä on siirtää ja uusintaa olemassa olevia kulttuuri-sia käytänteitä, mutta koulu toimii myös uusien kulttuuristen prosessien käynnistäjänä ja ylläpitäjänä. Lapsen kokemukset koulusta taas muovaavat olennaisesti minäkäsityksen kehittymistä.

5.3 Kulttuurinen sosialisatio ja minäkäsitys

"Kulttuuri muokkaa lapsen käsitystä omasta itsestään ja maailmasta perheen päivittäisessä vuorovaikutuksessa" (Munter 1995, 78). Kaikki ihmiset ovat syntymästään asti aktiivisia osallistujia kulttuurissa, jossa elävät, heillä on aistimuksia itsestään ja he kommunikoivat ympäristönsä kanssa (Siren-Tiusanen 1995, 90). Fogelin (1993) mukaan minä, kulttuuri ja kommunikaatio kuuluvat yhteen ja voidakseen ymmärtää ihmistä häntä tulee tarkastella yhteiskuntansa ja historiallisen aikansa kontekstissa ja suhteessa kommunikaation muotoihin, joissa hän ilmaisee itseään. Yksilöt määrittävät itsensä kommunikaation — sisäiseen puheen tai muille kerrotun — avulla. Kommunikaatio synnyttää uutta itseymmärrystä ja tietoa ja tarinat minästä muuttuvat sosiaalisessa kontekstissa. (Fogel 1993, 139.) Kommunikaatio riippuu yhteisöstä ja kulttuuri määrittää kommunikaation välineet, kielen, eleet ja symbolit sekä sen, keiden kesken puhutaan ja miten (Fogel 1993, 12).

Erilaisissa kulttuureissa elävillä ihmisillä on erilaisia käsityksiä itsestään ja toisista. Nämä käsitykset vaikuttavat kaikkeen elämiseen, siihen mitä ja miten yksilön pitäisi elää elämänsä. Monissa Aasian kulttuureissa yksilöillä on meille tuttuihin länsimaisiin käsityksiin verrattuna erilaiset näkemykset yksilöllisyydestä ja yksilön suhteista toisiinsa. Pääpaino on harmonisella riippuvaisuudella ja sitoutuneisuudella toisiinsa. Yhdysvalloissa kulttuuri ei taas arvosta tällaista yksilöiden välistä si-

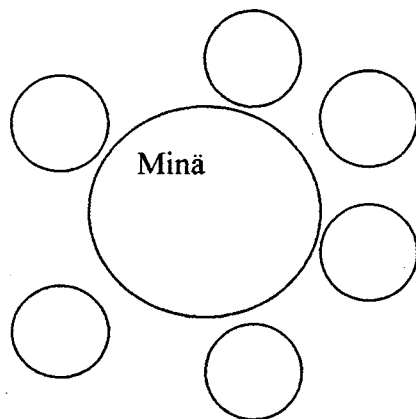
toutuneisuutta, vaan yksilöt etsivät ja ylläpitävät riippumattomuutta toisista ja korostus on omien yksilöllisten piirteiden löytämisessä. (Markus & Kitayama 1991, 224.)

Minän sisältö ja rakenne eroavat toisistaan erilaisissa kulttuureissa ja näin ollen myös yleisen minän suhde toisiin ihmisiin ja sosiaalisiin instituutioihin vaihtelee huomattavasti riippuen kulttuurista. Artikkelissaan "Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation" Markus ja Kitayama (1991) ehdottavat minäkäsityksen ja minän suhdetta muihin jakamista muista riippumattomaan näkemykseen itsestä (engl. independent construal of self) ja muista riippuvaiseen näkemykseen itsestä (engl. interdependent construal of self). Tässä tutkimuksessa suomennan englanninkieliset käsitteet independent self-construal, interdependent self-construal, independent construal / view of self, interdependent construal / view of self, independent self-concept ja interdependent self-concept muista riippumattomana minäkäsityksenä ja muista riippuvaisena minäkäsityksenä.

Riippumatonta näkemystä itsestä edustaa amerikkalaisen ja eurooppalaisen hyvinvointiyhteiskunnan eli niin sanottu länsimaisen kulttuurin jäsen. Toisistaan riippuvainen näkemys itsestä on luonteenomainen aasialaisille kulttuureille, mutta myös afrikkalaisille, latinalais-amerikkalaisille ja monille eteläeurooppalaisille kulttuureille. Näiden kahden näkemyksen erot vaikuttavat minärakenteen sisältöön, itse rakenteeseen ja toimintaan. (Markus & Kitayama 1991.)

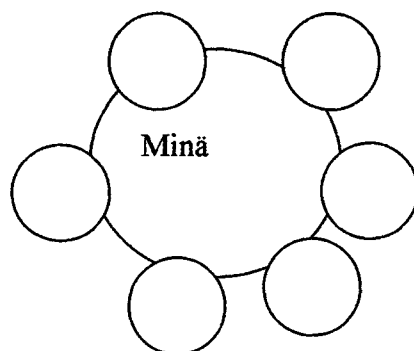
Individualistisessa kulttuurissa minä määritellään "omien ajatusten, tunteiden ja toimintojen kautta paremminkin kuin muiden ajatusten, tunteiden ja toimintojen kautta" (Markus & Kitayama 1991, 226). Erottautumista luonnollisista suhteista omaan elämänpiiriin pidetään edellytyksenä täysin yksilöllisen minän kehittymiselle (Triandis 1989). Kollektivistisessä kulttuurissa taas minä nähdään osana sosiaalisten suhteiden muodostamaa kokonaisuutta ja yksilön käyttäytyminen on riippuvainen ja siihen vaikuttavat toisten sosiaalisten suhteiden kokonaisuuteen kuuluvien ajatukset, tunteet ja toiminnot (Markus & Kitayama 1991, 227).

Länsimaisen, muista riippumattoman, kulttuurin asettama tavoite yksilölle on tulla riippumattomaksi muista, löytää itsensä ja ilmaista itseään. Tavoittaakseen kulttuurin päämäärän riippumattomuudesta yksilöllä täytyy olla näkemys itsestä yksilönä, jonka käyttäytyminen on organisoitu ja tulee merkitykselliseksi yksilön omien ajatusten, tunteiden ja toiminnan pohjalta. Tätä luonnehtivat tai antavat samankaltaisen sisällön myös luonnehdinnat individualistinen, egosentrinen, erillään oleva, autonominen, idiosentrinen ja itsenäinen. (Markus & Kitayama 1991, 226.)

KUVIO 7. Muista riippumaton minäkäsitys. (Mukaillen Markus ja Kitayama 1991, 226.)

Vastakohtana edelliselle kulttuurille, jossa minä nähdään muista riippuvaisena, asettama tavoite yksilölle on luoda ja ylläpitää suhdetta ja sitoutuneisuutta toinen toisiinsa. Tässä yksilön näkemys omasta itsestä rakentuu sosiaalisista suhteista käsin. Sosiaalisen kontekstin ajatukset, tunteet ja toiminta vaikuttavat ja organisoivat yksilön ajatuksia, tunteita ja toimintaa. Nämä ovat siis täysin riippuvaisia yksilön sosiaalisista suhteista. Suurin piirtein samaa tarkoittavat myös käsitteet sosiosentrinen, holistinen, kollektiivinen, kontekstuaalinen, yhdistetty ja suhteellinen. (Markus & Kitayama 1991, 227.)

KUVIO 8. Muista riippuvainen minäkäsitys. (Mukaillen Markus ja Kitayama 1991, 226.)

Se, näkeekö yksilö itsensä riippumattomana muista vai toisista riippuvaisena, on kulttuuriin sidottu. Näkemys vaikuttaa yksilön koko minärakenteeseen ja ohjaa häntä kaikessa toiminnassa. Markuksen ja Kitayaman (1991) mukaan näkemys itsestä ja muista vaikuttaa yksilön kokemuksen luonteeseen käsittäen kognition, emotion ja motivaation. Näiden merkitys minäkäsitykseen ja koko minäkäsityksen muodostumisprosessiin on suhteessa näkemykseen itsestä riippumattomana muista tai toisista riippuvaisina. Esimerkiksi niiden itsetunto, joilla on muista riippumaton minäkäsitys (länsimaalaiset ihmiset), on riippuvainen yksilön kyvyistä, ominaisuuksista ja saavutuksista. Itsetunnon ylläpitäminen edellyttää minän erottamista muista ja näkemystä, että on erilainen kuin muut ja parempi kuin muut. Kun taas niiden itsetunto, joilla on muista riippuvainen minäkäsitys, voi muodostua kyllä samanlaisista asioista kuin muista riippumattomilla, mutta useimmiten hyvä itsetunto yhdistetään yksilön kykyyn lukea tilanteita ja reagoida normien vaatimalla tavalla ja se kehittyy suhteessa muista riippuvaisuuteen; yksilö tuntee kuuluvansa johonkin, yksilö ottaa haltuun ja täyttää oman paikkansa, yksilö toimii tilanteeseen sopivalla tavalla, yksilö tukee muiden tavoitteita ja yksilö ylläpitää harmoniaa. (Markus & Kitayama 1991, 242, 246.)

6 AINEISTON ANALYYSI

Ensimmäinen tehtävä aineiston keruun jälkeen on saada siitä yleiskäsitys ja tulkita sitä alustavasti (Heiskala 1990, 246). Pyrinkin tarttumaan aineistooni tutkimuksen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa saadakseni mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan siitä, mitä olen tutkimassa ja voidakseni sen perusteella kohdentaa tutkimustehtävääni mielekkäästi ja edetä tutkimuksessa tarkoituksenmukaisesti. Aineiston analysoinniksi ei kuitenkaan riitä aineiston jäsentäminen ensimmäisellä mieleen tulevalla tavalla, jolloin analysointi jää vain tutkijan ennakkoluulojen tasolle eikä aineistosta opita mitään (Heiskala 1990, 246). Analysoinnissa on pyrittävä jäsentämään ja tulkitsemaan aineistoa niin, että se antaa tutkimustehtävän kannalta uutta ja merkityksellistä tietoa, jota tutkija ei olisi saanut ilman systemaattista aineiston analysointia.

6.1 Sisällönanalyysi

Tutkimusaineiston analyysissä olen soveltanut sisällönanalyysin menettelyä. Sisällönanalyysiä varten olen kerännyt tutkimuksen perusaineiston psykologisesta aikakauslehdessä *Journal of Cross-Cultural Psychology*:sta. Aineisto koostuu yksittäisistä artikkeleista, jotka käsittelevät minäkäsitystä tai siihen liittyviä käsitteitä suhteessa individualistisiin ja kollektivistisiin kulttuureihin. Artikkelit ovat vuosilta 1999 ja 2000 ilmestyneistä numeroista. Artikkeleita analysoidessa olen pyrkinyt analyyttiseen lähestymistapaan (ks. Silverman 2000, 828).

Sisällönanalyysiä käytetään tutkittaessa erilaisten tekstien sisältöä, esimerkiksi sanoma- tai aikakauslehtien kirjoituksia tietystä aiheesta, dokumenttien sisältöä, tai analysoitaessa haastattelujen ja observoinnin sisältöä. Sen avulla ryhmitellään aineiston sisältöä tiettyihin kategorioihin ja tarkastellaan usein hankitun aineiston tapaa kirjoittaa asioista laskemalla ja vertaamalla sanojen, fraasien tai asioiden esiintymistiheyttä tai käytettyä palstatilaa (Grönfors 1982, 160–161; Tesch 1990, 79–80). Aineiston analyysissäni sovellan sisällönanalyysiä siten, että siinä missä sisällönanalyysi pyrkii kategorisoimaan ja laskemaan sanojen, lauseiden tai asioiden esiintymistiheyttä, en tässä tutkimuksessa pyri laskemaan esiintymistiheyksiä, vaan kuvailemaan kunkin tutkimuksen sisältöä siltä osin kuin se liittyy tämän tutkimuksen piiriin (ks. Ryan & Bernard 2000, 780–781).

Sisällönanalyysissä käytän sanallisesti kuvailevaa ja tilastollisesti kuvailevaa menettelyä. Sanallisesti kuvailevaan menettelyyn kuuluu Pietilän (1976, 31) mukaan, että tutkija perehtyy aineistoon lukemalla läpi valitsemansa aineiston ja pyrkii samalla muodostamaan yleiskuvan aineiston sisällöstä, minkä pohjalta tutkija sitten kuvailee yksityiskohtaisemmin aineiston sisältöä ja siinä ilmeneviä muutoksia (ks. myös Ryan & Bernard 2000, 780–781). Tämän tutkimuksen aineiston analysoinnissa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista kuvailla kaikkia aineistoon valitsemiani artikkeleita kokonaisuudessaan, ja siksi rajoitun kuvailemaan kunkin artikkelin sisältöä ja tutkimustuloksia siinä määrin, kuin ne liittyvät tämän tutkimuksen tutkimusongelmien selvittämiseen. Tämä menettely on perusteltua, sillä esimerkiksi Ryanin ja Bernardin (2000, 780) mukaan tekstin analysoinnissa tekstikatkelmien valinta voi olla yhtä hyvin tarkoituksenmukaista kuin satunnaista.

Tilastollisesti kuvailevassa menetelmässä tutkija hahmottaa lukemansa pohjalta sisältöluokkia, joiden avulla aineiston sisältö on luokiteltavissa ja esitettävissä tilastollisesti (Pietilä 1976, 32). Tässä tutkimuksessa käytän tilastollisesti kuvailevaa menettelyä sovelletusti siten, että esitän aineiston analyysin alussa taulukoiden avulla joidenkin sisältöalueiden esiintyvyyttä kaikissa artikkeleissa. Tilastollinen kuvaus ei ole itsetarkoitus, vaan esittää selkeästi taustatietoa aineistosta ja toimii lähinnä sanallisen kuvailun tukena.

Silvermanin (2000, 828–829) mukaan hyvä analyysi on enemmän kuin vain luettelo aineistossa mainituista asioista tai aineiston esittäminen rajattuna. Tämän tutkimusaineiston analyysin tehtävänä on paitsi kuvailla artikkelien sisältöä ja tutkimusten tuloksia minäkäsitykseen ja kulttuuriin liittyen, myös rakentaa käsitteellisiä malleja minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä ja rakenteesta individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Tekstin analysoinnin tulisi ollakin käsitteellisten mallien rakentamista (Ryan & Bernard 2000, 782).

Sisällönanalyysin ongelmana on pidetty tutkittavana olevan aineiston kontekstin määrittelemistä (Manning & Cullum-Swan 1994, 464). Samoin tässäkin aineistossa on ongelmana kunkin yksittäisen artikkelin kontekstin kuvauksen mahdottomuus, sillä kustakin artikkelista voi tietää vain sen, mitä se itse kertoo itsestään. Ei esimerkiksi tiedetä, kauanko artikkelin kirjoittajat ovat käyttäneet aikaa tutkimukseensa tai ei tiedetä kovin tarkkaan artikkelien tutkimuksiin osallistujien kulttuurista ja elinoloista ja siksi jätänkin tällaisten asioiden tarkastelun kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Sen sijaan artikkelien lukijakunnan voi arvella olevan yleensä akateemiset, koska artikkelit on julkaistu psykologisessa aikakauslehdessä.

Olen pyrkinyt analyysin arvioitavuuteen, jotta lukija kykenisi seuraamaan tulkinnassa käytettyä päättelyä ja että hänellä olisi edellytykset joko hyväksyä tekemäni tulkinnat tai olla eri mieltä. Pyrin esittämään analyysin luokittelu- ja tulkintasäännöt mahdollisimman yksiselitteisesti, että niitä soveltamalla analyysi toistettaessa mahdollinen toinen tutkija päätyy samoihin tuloksiin tämän tutkimuksen kanssa. (ks. Mäkelä 1990, 53.)

6.2 Aineisto

Tutkimusaineisto koostuu psykologisen aikakauslehden, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vuosina 1999 ja 2000 ilmestyneissä numeroissa julkaistuista artikke-

leista, jotka käsittelevät kulttuuria ja minäkäsitystä. Vuoden 2001 artikkeleita ei ollut vielä ilmestynyt. Rajaus yhteen julkaisuun perustuu aihetta käsittelevien artikkeleiden valtavaan määrään. Aineiston määrää on rajattu edelleen niihin artikkeleihin, joista löytyy EBSCO:sta koko artikkeli. Hakusanat, joilla aineiston artikkelit löytyvät, ovat cultur* and self. Artikkeleita on yhteensä kymmenen kuudesta eri numerosta.

Artikkelit (numeroitu vanhimmasta tuoreimpaan)

1. Henderson, Marx ja Yung Che Kim (1999): Academic Interests and Perceived Competence in American, Japanese, and Korean Children.
2. Goodwin, Nizharadze, Lan Anh Nguyen Luu, Kosa ja Emelyanova (1999): Glasnost and the Art of Conversation. A Multilevel Analysis of Intimate Disclosure Across Three Former Communist Cultures.
3. Watkins ja Gerong (1999): Language of Response and the Spontaneous Self-Concept. A Test of the Cultural Accommodation Hypothesis.
4. Singelis, Bond, Sharkey ja Siu Yiu Lai (1999): Unpackaging Culture's Influence on Self-Esteem and Embarrassability. The role of Self-Construals.
5. Grimm, Church, Katigbak ja Reyes (1999): Self-Described Traits, Values, and Moods Associated with Individualism and Collectivism. Testing I-C Theory in an Individualistic (U.S) and a Collectivistic (Philippine) Culture.
6. Early ja Gibson (1999): 'How Did I Do?' versus 'How Did We Do?' Cultural Contrasts of Performance Feedback Use and Self-Efficacy.
7. Tafarodi ja Lang (1999): Self-Esteem and the Cultural Trade-Off. Evidence for the Role of Individualism-Collectivism.
8. Herz ja Gullone (1999): The Relationship between Self-Esteem and Parenting Style. A Cross-Cultural Comparison of Australian and Vietnamese Australian Adolescents.

9. Keller ja Greenfield (2000): History and Future of Development in Cross-Cultural Psychology.
10. Singelis (2000): Some Thoughts on the Future of Cross-Cultural Social Psychology.

Tutkimusaineiston analysointia ja tutkimustulosten tulkintaa monimutkaistaa paitsi niiden käsitelmääritysten ja teoreettisten taustojen vaihtelevuus myös erilaiset tutkimusongelmat. Tosin useimmissa tutkimuksissa lähtökohtana on lähinnä Markuksen ja Kitayaman (1991) ja Triandiksen (1989) ehdottama kulttuuriin sidonnainen minäteoria tai kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden vaikutus yksilöön yleisesti, mutta tutkimuksen tutkimusasetelmat ja se, mihin mikin tutkimus keskittyy vaihtelevat. Tutkimuksia ei siis saa täysin keskenään vertailukelpoisiksi, koska niiltä puuttuu yhteinen teoreettinen lähtökohta ja ne keskittyvät eri asioihin.

6.3 Tulokset

6.3.1 Aineiston taustatiedot

Osallistujien ikä	Artikkeleiden numerot	Yhteensä (kpl)
Koululaiset	1, 3, 8	3
Opiskelijat	2, 4, 5, 7	4
Ammatinharjoittajat	2, 6	2

KUVIO 9. Aineiston artikkeleiden tutkimuksiin osallistuneiden ikä.

Ikäryhmät on jaoteltu koululaisiin, opiskelijoihin ja ammatinharjoittajiin, koska vain osassa tutkimuksista ilmoitettiin osallistujien keski-ikä, mutta lähes kaikissa käytettiin ilmaisua nuori (engl. adolescent), joka on tässä luokiteltu koululaiseksi ja opiskelija (engl. student). Ammatinharjoittajiksi on luokiteltu maininnat "yritysjohtajat" (keski-

ikä: nuorin ryhmä 33,19 vuotta ja vanhin ryhmä 39,17 vuotta), "yrittäjät" (keski-ikä 32 vuotta ja "ruumiillisentyöntekijät" (keski-ikä 39,5 vuotta). Toisessa artikkelissa osallistujina oli sekä ammatinharjoittajia (kaksi ryhmää) että opiskelijoita (yksi ryhmä).

Osallistujaryhmien kulttuuritausta	Tutkimusten lukumäärä
1 individualistinen ryhmä ja 1 kollektivistinen ryhmä	3
1 individualistinen ryhmä ja 2 kollektivistista ryhmää	3
3 kollektivistista ryhmää	1
1 kollektivistinen ryhmä	1

KUVIO 10. Aineiston artikkeleiden tutkimuksiin osallistuneiden ryhmien kulttuuritausta.

Individualistisella tarkoitetaan kansallisuutta, joka edustaa pääasiassa individualistista kulttuuria ja kollektivistisella kansallisuutta, joka edustaa pääasiassa kollektivistista kulttuuria. Individualistisiksi kansallisuuksiksi on luettu Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Australia ja kollektivistisiksi kansallisuuksiksi Korea, Japani, Venäjä, Georgia, Unkari, Filippiinit, Hong Kong, Havaiji, Tsekki, Kiina, Malesia ja Vietnam. Yhdessä tutkimuksessa tutkittiin Australiassa asuvia syntyperäisiä australialaisia, jotka olivat eurooppalaisten jälkeläisiä ja Vietnamista Australiaan muuttaneita. Taulukossa australialaiset vietnamilaiset on laskettu vietnamilaisiksi. Yhdessä tutkimuksessa tutkittiin brittejä ja briteissä opiskelemissa olevia malesialaisia, joilla kuitenkin oli tarkoitus palata takaisin Malesiaan opintojen päätyttyä.

Aineiston artikkeleiden tutkimuksissa käytetyt mittarit.

1. *Academic Interests and Perceived Competence in American, Japanese, and Korean Children* (Henderson ym. 1999, 4–5).

Kysymyslomake (survey), joka koostui neljästä osiosta. Kussakin kolmessa ensimmäisessä osiossa kysymykset käsittelivät kuutta aihepiiriä: tavarat (esim. työkalut,

koneet, materiaalit), sanat (esim. lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen), numerot (esim. laskeminen, yhteenlasku, vähennyslasku), ihmiset (esim. perhe, ystävät, luokkatoverit), käsitykset (esim. kuinka asiat toimivat, mistä tavarat on tehty) ja itseksenne olo (esim. työskenteleminen tai leikkiminen yksin). Viimeinen osiossa oli kymmenen otsikkoa (lukeminen, urheilu, tanssiminen, matematiikka, puhuminen, luonnontieto, toisten lasten kanssa toimeen tuleminen, rikkonaisten esineiden korjaaminen, ruoanlaitto ja vanhempien ja opettajien kanssa toimeen tuleminen) ja lapsia pyydettiin ympäröimään, kummatko ovat parempia kussakin asiassa: pojat, tytöt tai ei eroa.

2. Glasnost and the Art of Conversation. A Multilevel Analysis of Intimate Disclosure Across Three Former Communist Cultures (Goodwin ym. 1999, 5).

Kaksiosioinen kysymyslomake. Ensimmäinen osio oli Daken (1992, 31) 35-kohtainen Cultural Biases Questionnaire (brittiläinen versio), joka mittasi fatalismia (11 kohtaa), hierarkkisuutta (5 kohtaa), tasa-arvoisuutta (11 kohtaa) ja individualistisuutta (8 kohtaa). Esimerkkiväittämiä ovat "Minusta elämä on onnen kauppaa" (mittaa fatalismia), "Jos ihmiset haluavat työskennellä kovasti, heidän pitäisi antaa tehdä niin" (mittaa individualistisuutta), "Ihmiset pitäisi palkita yhteiskunnallisen asemansa mukaan" (mittaa hierarkkisuutta) ja "Rikkaiden ja köyhien välinen ero ei ole oikein" (mittaa tasa-arvoisuutta). Väittämiin vastattiin valitsemalla joku kymmenestä vaihtoehdosta välillä "vahvasti samaa mieltä", "vahvasti eri mieltä".

Toinen osio oli Intimate Disclosure Inventory. Siinä unkarilaiset tutkijat pyysivät osallistujia listaamaan aiheet, joista heidän mielestään tuntui kaikkein vaikeimmalta keskustella kunkin kohderyhmän kanssa (läheiset ystävät, elämäkumppani, vanhemmat ja yleiset tuttavuudet). Osallistujien listamat aiheet muodostivat perustan tässä mittarissa käytetyille aiheille. Mittarissa osallistujien täytyi arvioida, kuinka paljon he olisivat valmiita paljastamaan itsestään keskusteltaessa kunkin kohderyhmän kanssa seksistä, taloudellisista ongelmista, tunteista, perheongelmista, sairauksista, joita he sairastavat ja politiikasta. Osallistujia pyydettiin arvioimaan myös, kuinka rehellisesti he pystyivät keskustelemaan kunkin keskustelukumppanin kanssa. Osallistujat arvioivat edellä mainittuja kohtia valitsemalla sopivimman neljästä vaihtoehdosta välillä "hyvin intiimisti", "ei lainkaan intiimisti".

3. *Language of Response and the Spontaneous Self-Concept. A Test of the Cultural Accommodation Hypothesis* (Watkins & Gerong 1999, 3).

Twenty Statements Test (TST) (Kuhn & McPartland 1954, 69) tehtiin kahdelle luokalle englanniksi ja kahdelle cebuanoksi. Testissä pyydettiin kirjoittamaan kaksikymmentä erilaista vastausta kysymykseen "Kuka minä olen?"

4. *Unpackaging Culture's Influence on Self-Esteem and Embarrassability. The Role of Self-Construals* (Singelis ym. 1999, 7).

Neliosioinen kysymyslomake. Ensimmäinen osio oli Singeloksen (1994, 585) Self-Construal Scale (SCS), joka mittaa muista riippumattoman ja muista riippuvaisen minäkäsityksen eri ulottuvuuksia. Mittari jakaantui riippumattomaan alaosioon, jossa oli 13 kohtaa (esim. Nautin, jos saan olla ainutlaatuinen ja erilainen kuin muut ja sen aiheuttamasta huomiosta) ja riippuvaiseen alaosioon, jossa oli 12 kohtaa (esim. "Onnellisuuteni riippuu ympärilläni olevien onnellisuudesta"). Väittämiin vastattiin valitsemalla sopivin seitsemästä vaihtoehdosta väliltä "vahvasti samaa mieltä", "vahvasti eri mieltä".

Toinen osio Modiglianin (1966) Embarrassability Scale, joka sisälsi 26 kohtaa (esim. "Oletetaan, että liukastut ja kaadut julkisella paikalla ja pudotat ruokakassin") (Singelis ym. 1999). Väittämiin vastattiin valitsemalla sopivin seitsemästä vaihtoehdosta väliltä "ei lainkaan hämmentynyt", "hyvin hämmentynyt".

Kolmas osio oli Rosenberg Self-Esteem Scale (Rosenberg 1965, 305–307), joka mittaa minään kohdistuvia myönteisiä ja kielteisiä tuntemuksia. Mittari koostuu 10 kohdasta (esim. "Tunnen olevani arvokas, vähintään tasa-arvoinen muiden kanssa"), joihin vastataan valitsemalla neljästä kohdasta välillä "vahvasti samaa mieltä", "vahvasti eri mieltä".

Viimeinen osio sisälsi kysymyksiä vastaajien taustatiedoista (ikä, sukupuoli ja etnokulttuurinen tausta). Mittari, johon hongkongilaiset vastasivat oli käännetty kiinaksi ja jälleen takaisin englanniksi.

5. *Self-Described Traits, Values, and Moods Associated with Individualism and Collectivism. Testing I-C Theory in an Individualistic (U.S) and a Collectivistic (Philippine) Culture* (Grimm ym. 1999, 472–478.)

Student Attitude Questionnaire'n ensimmäinen osio käsitti 54 kohtaa INDCOL-mittarin (Hui 1988, 33–35) 63:sta kohdasta ja 14 kohtaa Social Interdependence -mittarin (Johnson & Norem-Herbeisen 1979, 259–260) 22 kohdasta. Väittämiin valittiin valitsemalla sopivin kuudesta vaihtoehdosta väliltä "vahvasti eri mieltä", "vahvasti samaa mieltä". INDCOL-mittarin väittämät jakaantuivat kuuteen alaosiioon (vanhemmat, sukulaiset, naapurit, ystävät, työkaverit). Social Interdependence mittari jakaantuu alaosiioihin yksilöllinen riippumattomuus, joka mittaa vastaajan mieltymystä yksilöllisiin opiskelutapoihin ja yhteistyöllinen riippuvaisuus, joka mittaa vastaajan mieltymystä yhteistyöllisiin opiskelutapoihin.

Toinen osio koostui Schwartzin (1992, 5–13) luettelon kymmenestä arvosta, joiden oletettiin liittyvän individualistisuus–kollektivistisuus -ulottuvuuteen. Arvot ovat: kansallinen turvallisuus (kansakuntani suojelu vihollisilta), vapaus (oma toimimisen ja ajatuksen vapauteni), perheturvallisuus (rakkaiden turvallisuus), jännittävä elämä (innostavat kokemukset), vanhempien ja vanhempien ihmisten kunnioittaminen (kunnioituksen osoittaminen), vaihteleva elämä (vaihtelevuudesta nauttiminen), kuuliaisuus (velvollisuudentuntoisuus, velvollisuuden täyttäminen), omien tavoitteiden valitseminen (itseohjautuvuus), itsekuri (itsensä hillitseminen, kiusausten vastustaminen), riippumattomuus (teen omat asiani). Osallistujia pyydettiin listaamaan arvot yksiköisestä (kaikkein tärkein) kymmeneen (vähiten tärkeä).

Personality Self-Rating Form. Mittarin osiossa A osallistujilta kysyttiin taustatietoja. Osiossa B osallistujia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–8, kuinka tarkasti mikin luettelon adjektiiveista kuvaa heidän omaa persoonallisuuttaan (1 = äärimmäisen epätarkasti, 8 = äärimmäisen tarkasti, "X" = ei tiedä sanan merkitystä).

Desirability Rating Form. Lomakkeen alussa kysyttiin osallistujien taustatietoja, jonka jälkeen heitä pyydettiin arvottamaan 861 tagalogin- tai 581 englanninkielistä piirrettä asteikolla 1–9 (1 = äärimmäisen haluttamaton tai vastenmielinen, 9 = äärimmäisen haluttava, "X" = ei tiedä sanan merkitystä).

Mood Rating Forms. Lomakkeen alussa kysyttiin osallistujien taustatiedot. Sitten osallistujat raportoivat asteikolla 1–5, mitä mielialoja he olivat kokeneet.

sinä päivänä tai edellisellä viikolla (1 = harvoin tai ei juuri ollenkaan, 5 = äärimmäisen paljon, "X" = ei tiedä sanan merkitystä).

Tämän jälkeen piirteet ja mielialat suhteutettiin individualistisuus-kollektivistisuus ulottuvuuteen asteikolla 1–9 (1 = äärimmäisen hyvä kollektivistinen esimerkki, 9 = äärimmäisen hyvä individualistinen esimerkki).

6. 'How Did I Do?' versus 'How Did We Do?' Cultural Contrasts of Performance Feedback Use and Self-Efficacy (Early & Gibson 1999, 5–8.)

Tutkimus rakentui 2 (korkean tai matalan tason yksilösuorituksen palaute) X 2 (korkean tai matalan tason ryhmäsuorituksen palaute) ristikkäisestä faktorisesta ratkaisusta, jossa individualistisuus–kollektivistisuus oli jatkuva muuttuja. Yksilöpalautteella (korkea vs. matala) tarkoitettiin yksilön omaa kokeellisen tehtävän suoritusta. Ryhmäpalautteella (korkea vs. matala) tarkoitettiin valmiiksi muodostetun ryhmän keskivertosuoritusta. Tehtävä, jonka osallistujat suorittivat, oli johtamissimulaatio, joka oli suunniteltu yksilösuoritusmahdollisuudeksi.

Cultural Values Measure, jonka neljää väittämää ("1. Jos ryhmä painaa minua alas, on parempi jättää se ja työskennellä yksin", "2. Yksin työskennellessä syntyy parempaa jälkeä kuin ryhmätyöskentelyssä", "3. Ryhmien selvittäessä ongelmia saadaan parempia tuloksia kuin yksilöiden selvittäessä" ja 4. "Ryhmän jäsenten yhteistyö auttaa yleensä selvittämään ongelmat") arvioitiin yhdestä viiteen (1 = vahvasti eri mieltä, 5 = vahvasti samaa mieltä).

Oman työpaikan työntekijöiden arviointi, jossa osallistujia pyydettiin arvioimaan prosentuaalisesti, mikä osa työntekijöistä tyyppillisesti edustaa "hyvää suorittamista", "huonoa suorittamista" ja "keskivertosuorittamista" heidän työpaikoillaan.

Johtamissimulaatio, jossa osallistujat lukivat lyhyitä kuvauksia työntekijöistä ja arvioivat heidän suoritustaan useista kohdista koostuvalle arviointilomakkeelle.

Riippuvien muuttujien (oma tehokkuus, yksilösuoritukseen liittyvät uskomukset ja tyytyväisyys suoritukseen) mittaus. Oman tehokkuuden mittauksessa osallistujia pyydettiin arvioimaan omaa suoritustaan. Yksilösuoritukseen liittyviä uskomuksia mitattiin neljän väittämän ("1. Tunnen voivani suorittaa arvioinnin saamani palautteen perusteella", "2. Tunnen olevani kykenevä suorittamaan tämän arviointi-

tehtävän", "3. Tunnen, että hallitsen materiaalin, jonka parissa työskentelin" ja "4. Henkilökohtaisen palautteeni perusteella tunnen varmuutta, että pystyn hyvään suoritukseen") avulla. Väittämiä arvioitiin valitsemalla sopivin viidestä vaihtoehdosta välillä "vahvasti eri mieltä", "vahvasti samaa mieltä". Tyytyväisyyttä omaan suoritukseen mitattiin kahden kysymyksen ("1. Kuinka tyytyväinen olet omaan suoritukseesi ensimmäisessä koetuksessa?", "2. Kuinka onnelliseksi tunnet itsesi suoritukseesi perusteella?") avulla. Kysymyksiin vastattiin yhdestä viiteen (1 = en lainkaan tyytyväinen / onnellinen, 5 = täysin tyytyväinen / onnellinen).

Materiaali käännettiin kiinaksi ja tsekiksi niitä puhuville ja jälleen takaisin englanniksi analysointia varten.

7. Self-Esteem and the Cultural Trade-Off. Evidence for the Role of Individualism-Collectivism (Tafarodi & Lang 1999, 5.)

Osallistujat täyttivät kysymyslomakkeen kotona ja palauttivat sen kirjeitse. Kyselylomake koostui 12 mittarista, joista vain 2 on merkityksellistä tässä.

Self-Liking / Self-Competence Scale (SLCS) (Tafarodi & Swarm 1995, 341–342), joka on kaksikymmentäkohtainen osallistujan omaan raportointiin perustuva itsetunnon mittari. Mittari koostuu kahdesta kymmenenkohtaisesta alakohdasta, joista toinen mittaa omaa kyvykkyyttä (engl. self-competence) ja toinen itsestä pitämistä (engl. self-liking). Väittämiin vastattiin valitsemalla sopivin viidestä vaihtoehdosta välillä "vahvasti eri mieltä", "vahvasti samaa mieltä".

Individualism-Collectivism Scale (INDCOL) (Hui 1988, 33–35), joka mittaa tunteita, uskomuksia, aikomuksia ja käyttäytymistä, jotka liittyvät joko individualistiseen tai kollektivistiseen orientaatioon.

8. The Relationship between Self-Esteem and Parenting style. A Cross-Cultural Comparison of Australian and Vietnamese Australian Adolescents (Herz & Gullone 1999, 5–7.)

Acculturation measure (Ranieri, Kimidis & Rosenthal 1994, 735), joka sisälsi kysymyksiä kulttuuriinsopeutumisesta. Kysymyksiin vastattiin valitsemalla sopivin välillä 0–3 (0 = ei ollenkaan, 3 = hyvin paljon).

Coopersmithin (1981) Self-Esteem Inventory, The School Form (SEI), jonka 58 kohtaan vastattiin "sopii minuun" tai "ei sovi minuun" (Herz & Gullone 1999).

Eysenckin ja Eysenckin (1975) The Eysenck Personality Questionnaire, Junior (EPQ) (Herz & Gullone 1999), jossa oli 20-kohtainen neuroottisuuden mittaus (vastaukset kyllä / ei) ja 24-kohtainen ulospäinsuuntautuneisuuden mittaus (vastaukset kyllä / ei).

The Parental Bonding Instrument (PBI) (Parker, Tupling & Brown 1979, 10), jonka 25 kohdan avulla mitattiin vanhemmuuden kahta ulottuvuutta, huolenpitoa ja ylisuojelua. Väittämiin vastattiin valitsemalla sopivin neljästä vaihtoehdosta välillä "sopii hyvin minuun", "ei sovi minuun". Mittarin 12 väittämää liittyivät huolehtimiseen ja 13 ylisuojeluun.

Kaikki mittarit käännettiin vietnamiksi ja vietnaminkielisen mittarin sai pyynnöstä. Mittareiden lisäksi kysyttiin osallistujien taustatietoja (sukupuoli, syntymäaika, ikä, perherakenne, syntymämaa, vanhempien syntymämaa, aika, kuinka kauan on asunut Australiassa ja kieli, jota puhutaan kotona). Mittaus tehtiin kolmen kuukauden aikana.

Sekä osallistujaryhmien ikäryhmittelyyn, osallistujien kulttuuritaustan että tutkimuksissa käytettyjen mittareiden kohdalla on aineistosta jätetty luokittelematta kaksi artikkelia (9, 10) niiden ollessa teoreettisia.

6.3.2 Kulttuurin suhde minäkäsitykseen ja siihen liittyviin käsitteisiin

Käsite	Artikkeleiden numerot	Yhteensä (kpl)
Minäkäsitys	3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	7
Minä	3, 4, 6, 7, 10	5
Itsetunto	1, 3, 4, 7, 8	5
Minäkuva	4	1

KUVIO 11. Artikkelit, joissa käsitellään individualistisuuden / kollektivistisuuden suhdetta minäkäsitykseen tai siihen liittyvään käsitteeseen.

Käsite	Artikkelin numero
Oma kyvykkyys (engl. self-competence)	1
Minän paljastaminen (engl. self-disclosure)	2
Hämmästyneisyys (engl. self-embarrassability)	4
Itse kuvaillut persoonallisuuden piirteet, arvot ja mielialat	5
Oma tehokkuus (engl. self-efficacy)	6

KUVIO 12. Muut minään liittyvät käsitteet, joita aineiston artikkeleiden tutkimuksissa on tarkasteltu.

Minäkäsitystä käsitteleviksi artikkeleiksi on laskettu artikkelit, joissa käytetään englanninkielistä ilmaisua self-concept, self-construal tai construal of self.

Kulttuuri ja minäkäsitys

Artikkeleissa 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 on teoriaosuudessa lähtökohtana kulttuurin ja minän tai minäkäsityksen suhteelle Markuksen ja Kitayaman (1991) ja Triandiksen (1995) kulttuuriin sidonnainen minäteoria kollektivististen kulttuurien minän muotoutumisesta muista riippuvaiseksi ja individualististen kulttuurien minän muotoutumisesta muista riippumattomaksi. Seuraavassa analysoin artikkeleita, joissa kulttuuriin sidonnainen minäteoria on lähtökohtana tutkimukselle. Kappaleiden yleensä loppuun olen merkinnyt sivunumerot sivuista, joilta olen tutkimuksessa käytetyt käsitykset lainannut ja joihin lukija voi halutessaan perehtyä tarkemmin. Sivunumerot ovat numeroitu EBSCO:sta saadun materiaalin mukaan, poikkeuksena Grimmin ym. (1999) tutkimus, jonka sivunumerointi menee Journal of Cross-Cultural Psychology tieteellisessä aikakauslehdessä olevan artikkelin mukaan. Tutkimuksiin osallistujien lukumäärät olen ilmoittanut sen mukaan, kuin mitä osallistujia on hyväksytty tutkimuksen aineiston analysointiin. Alkuperäinen osallistujamäärä oli useissa tutkimuksissa hieman suurempi, kuin aineiston analysointiin hyväksytyjen osallistujien määrä.

Watkinsin ja Gerongin (1999) artikkelissa kulttuuriin sidonnainen minäteoria on lähtökohta tutkimukselle. Tutkimuksessa testattavan kulttuuriin sopeutumishypoteesin

mukaan kaksikieliset heijastavat sen kulttuurin mukaisia arvoja, millä kielellä he vastaavat. Samoin minäkäsitys voi heijastaa vastauskielen kulttuuria. (Watkins & Gerong 1999, 1.) Markuksen ja Kitayaman (1991, 246) mukaan vallitsevaan kontekstiin mukautumista ja sopeutumista pidetään tärkeänä perustana minäkäsityksen osa-alueelle, itsetunnolle. Käänteisesti voidaan siis ajatella, että itsetunto kertoo, missä määrin ja miten hyvin tai huonosti yksilö on mukautunut kontekstiinsa.

Tutkimukseen osallistujat olivat filippiiniläisiä useimmiten 16-vuotiaita secondary school oppilaita (n = 166, 77 poikaa, 89 tyttöä), joita pyydettiin vastaamaan, joko englanniksi tai cebuanoksi (paikallinen kieli). Tutkimuksessa testattiin seuraavia hypoteeseja: Vastatessaan englanniksi paikallisen kielen, cebuanon, sijaan filippiiniläisten secondary school oppilaiden vastaukset heijastavat enemmän idiosentristä ja vähemmän ryhmäjäsänyys- ja allosentristä minäkäsitystä (hypoteesi 1). Miespuolisten osallistujien vastauksissa esiintyy enemmän idiosentrisiä ja vähemmän ryhmäjäsänyys- ja allosentrisiä viittauksia itseen kuin vertaisillaan naispuolisilla vastaajilla (hypoteesi 2). Taipumus hypoteesissa 2 on vahvempi vastattaessa englanniksi cebuanon sijaan eli tutkimuksessa odotettiin merkitsevää kielen ja sukupuolen yhdysvaikutusta (hypoteesi 3). (Watkins & Gerong 1999, 2.)

Vastaukset käsiteltiin englanniksi ja ne jaettiin neljään kategoriaan: idiosenttrinen (väittämät henkilökohtaisesta laadusta, asenteista, uskomuksista, tiloista ja piirteistä, jotka eivät liity muihin ihmisiin, esimerkiksi "olen rehellinen"), laaja ryhmä (väittämät laajan ryhmän jäsenyydestä, väestötilastollisista piirteistä ja laajoista ryhmistä, joiden jäsenet jakavat yhteisen kohtalon, esimerkiksi "olen opiskelija"), pieni ryhmä (väittämät pienen ryhmän jäsenyydestä koskien usein perhettä, esimerkiksi "olen aviomies"), allosenttrinen (väittämät toisista riippuvaisuudesta, ystävyyydestä, vastuullisuudesta muille ja herkkyydestä, millaisena muut näkevät sinut, esimerkiksi "olen sosiaalinen"). (Watkins & Gerong 1999, 3.)

Tutkimuksen tulokset tukivat kuitenkin vain vähän kulttuuriin sopeutumishypoteesia. Vastoin kuin tutkimuksessa oli odotettu, filippiiniläiset secondary school oppilaat eivät kuvanneet itseään muista riippumattomampina vastatessaan englanniksi kuin vastatessaan cebuanoksi. Tarkasteltaessa osallistujien vastauksia lähemmin vaikutti siltä, että vastatessaan englanniksi vastaajat, erityisesti pojat, mukautuivat oman koulunsa englanninkieliseen kontekstiin pikemminkin kuin länsimaiseen kulttuuriin. (Watkins & Gerong 1999, 4.) Tätä tukee Markuksen ja Kitayaman

(1991, 225, 227) käsitys, jonka mukaan kollektivististen kulttuurien minäkäsitys on paljolti kontekstiin sidonnainen.

Minäkäsityksessä ilmeneviä sukupuolieroja ei ole juurikaan tutkittu ei-länsimaisissa kulttuureissa. Watkinsin ja Gerongin (1999) artikkelissa huomioidaan kyllä Kashiman, Yamaguchin, Kimin, Choin, Gelfandin ja Yukin (1995) tutkimus, jonka viiden eri kulttuurin minäkäsityksen ja sukupuolen yhteyttä tutkivassa tutkimuksessa erot kulttuurien välillä olivat lähinnä eroja ihmisten käsityksissä itsestään riippumattomina toimijoina, kun taas sukupuolierot liittyivät siihen, missä määrin miehet ja naiset pitivät itseään emotionaalisesti liittyvinä toisiinsa (Kashima ym. 1995, 932).

Singelksen ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa tutkittiin kulttuuriin sidonnaisen minäteorian pohjalta kulttuurin vaikutusta itsetuntoon ja nolostuneeseen hämmennykseen (engl. *embarrassability*) hongkongilaisilla ($n = 271$), havaijilaisilla ($n = 146$) ja yhdysvaltalaisilla ($n = 232$) yliopisto-opiskelijoilla. Muista poiketen tässä tutkimuksessa lähtökohtana minäkäsityksen muista riippumattomuudelle ja riippuvaisuudelle on, että ne eivät ole joko — tai, vaan sekä — että. Eli sekä muista riippumaton että muista riippuvainen minäkäsitys ovat samanaikaisesti yksilössä ja ne kehittyvät kulttuurisen ympäristön mukaan. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että nämä kaksi minää ovat yksilössä taipumuksina, jotka vaikuttavat yksilön käyttäytymiseen. (Singelis ym. 1999, 3.)

Tutkimuksen ensimmäisessä hypoteesissa odotettiin, että kollektivistisessä kulttuurissa yksilöillä on vahvempi muista riippuvainen minäkäsitys ja heikompi muista riippumaton minäkäsitys (Singelis ym. 1999, 4). Toinen hypoteesi koski minäkäsityksen yhteyttä nolostuneeseen hämmennykseen, jota käsittelen myöhemmin. Kolmas ja neljäs hypoteesi liittyivät minäkäsitykseen ja itsetuntoon ja käsittelen ne kohdassa kulttuuri ja itsetunto.

Minäkäsityksen muista riippumattomuus ja riippuvaisuus aiheutti tutkimuksessa 24,2% vaihtelusta (Singelis ym. 1999, 8). Ensimmäinen hypoteesi sai tukea, sillä tutkimuksen tulosten mukaan kollektivistinen kulttuuri yhdistetään yksilön vahvempaan muista riippuvaiseen minäkäsitykseen ja heikompaan muista riippumattomaan minäkäsitykseen. Kollektivismi liittyi positiivisesti muista riippuvaisuuteen ($p < .001$) ja negatiivisesti muista riippumattomuuteen ($p < .001$). (Singelis ym. 1999, 9.)

Tutkimus vahvistaa käsitystä, että "muista riippumaton ja muista riippuvainen minäkäsitys eivät ole kulttuurisia ilmiöitä, vaan ovat samanaikaisesti yksilössä kulttuurista riippumatta" (Singelis ym. 1999, 10) ja huomioi myös muut samanlaisia tutkimustuloksia tuottaneet tutkimukset (Gudykunst, Matsumoto, Ting-Toomey, Nishida, Kim & Heyman 1996, 514–516; Singelis 1994; Singelis & Brown 1995, 359; Singelis & Sharkey 1995, 637–638). Minäkäsitys on merkittävä tutkittaessa kulttuurin individualistisuudesta ja kollektivistisuudesta johtuvia eroja yksilön käyttäytymisessä (Singelis ym. 1999, 10).

Grimmin ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa kulttuuriin sidonnainen minäteoria (engl. I-C theory) esiteltiin teoriaosuudessa ja tutkimus testasi teoriaa suhteessa yhdysvaltalaisen (n = 630) college-opiskelijoiden ja filippiiniläisten (n = 656) college- ja high school -opiskelijoiden persoonallisuuden piirteisiin, arvoihin ja mielialoihin. Kulttuurien välisessä psykologiassa kulttuuriin sidonnaisen minäteorian mukaan persoonallisuuden piirteet liitetään usein joko individualistisiin tai kollektivistisiin taipumuksiin (esim. Markus & Kitayama 1991, 226–227; Schwartz 1994; Triandis 1989).

Kulttuuriin sidonnaista minäteoriaa testattiin yhdistämällä individualistisuus tai kollektivistisuus osallistujien itse kuvailemiinsa ja arvostamiinsa persoonallisuuden piirteisiin. Individualistisina taipumuksina tässä tutkimuksessa pidettiin yksilön suhdetta individualistisuuteen ja kollektivistisuuteen tutkineiden (Ho & Chiu 1994, 139–142, 146; Markus & Kitayama 1991, 226–227; Schwarz 1994, 101–109; Triandis 1989) määrittelemiä piirteitä: riippumattomuutta, mielihyvän etsimistä, itse-tietoisuutta, luovuutta, tiedonhalua, kilpailuhenkisyyttä, itsevarmuutta, tehokkuutta, aloitekykyisyyttä ja suorutta. Kollektivistisina taipumuksina taas pidettiin kohteliaisuutta, kunnioittamista, vaatimattomuutta, hienotunteisuutta, riippuvaisuutta, kuuliaisuutta, velvollisuudentuntoisuutta, vastavuoroisuutta, uhrautuvaisuutta, turvallisuutta, perinteisyyttä, sopeutumista ja yhteistyökykyisyyttä. (Grimm ym. 1999, 468.)

Toiseksi testattiin individualistisuuden ja kollektivistisuuden liittymistä tutkijoiden (Schwarz 1992, 5–13; Schwarz & Sagiv 1995; Triandis, McCusker & Hui 1990) individualistisina ja kollektivistisina pidettyihin arvoihin. Individualististen kulttuurinedustajien odotettiin arvostavan enemmän vapautta, riippumattomuutta, omien tavoitteiden valitsemista sekä jännittävää ja vaihtelevaa elämää. Kollektivistisen kulttuurin edustajiin liitettiin kansallisen turvallisuuden, perheen turvallisuuden,

sen kulttuurin edustajiin liitettiin kansallisen turvallisuuden, perheen turvallisuuden, vanhempien ja yleensä vanhempien ihmisten, tottelevaisuuden ja itsekurin arvostaminen. (Grimm ym. 1999, 469.)

Kolmanneksi kulttuuriin sidonnainen minäteoria suhteutettiin osallistujien omiin raportointeihin emotionaalisisista kokemuksista. Odotus oli, että häpeä, sympatia, empatia ja hämmennys ovat intensiivisempiä, useammin esiintyviä tai pitkäkestoisempia kulttuureissa, joissa minäkäsitys on muista riippuvainen ja taas viha, turhautuminen, ylpeys, syyllisyys ja yksinäisyys ovat yleisempiä kulttuureissa, joissa minäkäsitys on muista riippumaton (Markus & Kitayama 1991, 235–239; Singelis & Sharkey 1995; Triandis 1994; Triandis, Leung, Villareal & Clack 1985, 397–398, 412–413). (Grimm ym. 1999, 469–470.)

Aineiston tilastollisessa analyysissä tutkimuksessa käytetyn INDCOL-mittarin kaksisuuntaisessa varianssianalyysissä kulttuurin ja sukupuolen yhdysvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä, ei myöskään kulttuurin päävaikutus. Sukupuolen päävaikutus oli merkitsevä ($p < .01$) siten, että naiset osoittautuivat kollektivistisemmiksi kuin miehet. (Grimm ym. 1999, 481.)

Piirteiden itsearviointin (Personality Self-Rating Form) monimuuttujaisessa varianssianalyysissä (MANOVA) ei ollut tilastollisesti merkitsevää kulttuurin ja sukupuolen yhdysvaikutusta. Myöskään sukupuolen päävaikutus ei ollut merkitsevä ($p = .05$), sen sijaan kulttuurin päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$). Varianssianalyysi (ANOVA) osoitti, että kulttuurin tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$) päävaikutus löytyi individualistisuuteen liitettävistä piirteistä, mutta ei kollektivistisuuteen liitettävistä piirteistä. Kuten kulttuuriin sidonnaisen minäteorian mukaan oletettiin, yhdysvaltalaiset college-opiskelijat kuvailivat itseään enemmän individualistisuuteen liittyvillä persoonallisuuden piirteillä kuin filippiiniläiset college-opiskelijat. (Grimm ym. 1999, 480.)

Desirability Rating -mittarin aineiston monimuuttujaisessa varianssianalyysissä kulttuurin ja sukupuolen yhdysvaikutuksessa ei ollut tilastollista merkitsevyyttä. Sukupuolen ja kulttuurin päävaikutukset olivat molemmat tilastollisesti merkitseviä (molemmissa $p < .01$). Varianssianalyysissä tilastollisesti melkein merkitsevä sukupuoliero ($p = .011$) oli individualistisuuteen liitettävissä piirteissä ja tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$) kollektivistisuuteen liitettävissä piirteissä siten, että miespuoliset opiskelijat arvostivat individualistisuuteen liitettäviä piirteitä hieman enemmän kuin

naispuoliset opiskelijat ja naispuoliset opiskelijat arvostivat kollektivistisuuteen liitettäviä piirteitä hieman enemmän kuin miespuoliset opiskelijat. (Grimm ym. 1999, 480.) Naisten on todettu olevan kollektivistisempia kuin miesten individualistisissakin kulttuureissa ja siis naisten minäkäsitys on sen myötä enemmän muista riippuvainen kuin miesten (esim. Hui 1988, 22; Singelis, Triandis, Bhawuk & Gelfand 1995, 259, 269; Yamaguchi, Kuhlman & Sugimori 1995, 665–666, 669).

Tilastollisesti merkitsevät kulttuurierot löytyivät odotusten mukaisesti sekä individualistisuuteen että kollektivistisuuteen liittyvissä piirteissä (molemmat $p < .01$) siten, että yhdysvaltalaiset college-opiskelijat arvostivat individualistisuuteen liittyviä piirteitä enemmän ja kollektivistisuuteen liittyviä piirteitä vähemmän kuin filippiiniläiset college-opiskelijat. (Grimm ym. 1999, 480.) Tämä tukee käsitystä, että individualistisissa ja kollektivistisissä kulttuureissa arvostetaan erilaisia piirteitä.

Mood Rating Form -mittarin monimuuttujaisessa varianssianalyysissä ei ollut tilastollista merkitsevyyttä kulttuurin ja sukupuolen yhdysvaikutuksessa sinä päivänä koettujen mielialojen eikä menneellä viikolla koettujen mielialojen kohdalla. Myöskään sukupuolen päävaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä kummassakaan (menneellä viikolla koettujen mielialojen kohdalla melkein merkitsevä $p = .011$). Kulttuurin päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevä sinä päivänä koettujen mielialojen kohdalla ($p < .01$), mutta ei menneellä viikolla koettujen mielialojen kohdalla (melkein merkitsevä, $p = .02$). Kaksisuuntaisessa varianssianalyysissä kulttuurin päävaikutus oli tilastollisesti merkitsevä kollektivistisuuteen liittyvissä piirteissä ($p < .01$), mutta ei individualistisuuteen liittyvissä piirteissä sekä sinä päivänä että menneellä viikolla koettujen mielialojen kohdalla. Johtopäätelmiä tehdessä on huomioitava, että kuten varianssianalyysien perusteella todettiin, kulttuurin vaikutus oli vähäinen. Mutta tulokset tukivat kuitenkin kulttuuriin sidonnaista minäteoriaa, sillä tässä otoksessa filippiiniläiset college-opiskelijat kokivat kollektivistisuuteen liitettäviä mielialoja enemmän kuin yhdysvaltalaiset college-opiskelijat. (Grimm ym. 1999, 481.)

Tutkimuksen mukaan sekä yhdysvaltalaiset että filippiiniläiset college-opiskelijat kuvasivat itseään ja arvostamiaan persoonallisuudenpiirteitä suunnilleen samalla tavalla siten, että yhdysvaltalaiset college-opiskelijat kuvailivat itseään individualistisuuteen liittyvillä piirteillä ja arvostivat individualistisuuteen liittyviä piirteitä enemmän kuin filippiiniläiset college-opiskelijat. Filippiiniläiset college-opiskelijat eivät kuitenkaan kuvailleet itseään kollektivistisuuteen liittyvillä piirteillä enemmän kuin yhdysvaltalaiset college-opiskelijat, mikä on vastoin kulttuuriin sidon-

naista minäteoriaa. Filippiiniläiset college-opiskelijat kuitenkin arvostivat kollektivistisuuteen liittyviä piirteitä enemmän. (Grimm ym. 1999, 478, 481.)

Kulttuuriin sidonnaista minäteoriaa ei myöskään tue se, että molemmat osallistujaryhmät olivat kokeneet mittarissa lueteltuja mielialoja oman arvionsa mukaan suunnilleen yhtä paljon siten, että filippiiniläiset college-opiskelijat eivät eroa yhdysvaltalaisista college-opiskelijoista individualistisuuteen liittyvissä mielialoissa. Kulttuurin vaikutus on kuitenkin havaittavissa kollektivistisuuteen liittyvissä mielialoissa, joita filippiiniläiset college-opiskelijat olivat kokeneet yhdysvaltalaisia college-opiskelijoita enemmän. (Grimm ym. 1999, 478, 481.)

Joitakin sukupuolierojakin löytyi, vaikkakin ne olivat pieniä. Miespuoliset osallistujat kuvailivat itseään individualistisuuteen liittyvillä piirteillä vähän enemmän kuin naispuoliset osallistujat ja samoin arvostivat individualistisuuteen liittyviä piirteitä vähän enemmän kuin naispuoliset osallistujat. Naispuoliset osallistujat taas arvostivat kollektivistisuuteen liittyviä piirteitä enemmän kuin miespuoliset. (Grimm ym. 1999, 481.)

Individualistisiksi ja kollektivistisiksi luettujen arvojen kulttuurienvälisessä analyysissä tulokset kahdeksan arvon kohdalla kymmenestä tukivat etukäteisolettamuksia. Yhdysvaltalaiset arvostivat neljää viidestä individualistiseksi laskettavista arvoista eniten ja filippiiniläiset arvostivat neljää viidestä kollektivistiseksi laskettavista arvoista. Individualistisiksi ja kollektivistisiksi luettujen arvojen kulttuurin sisäisessä analyysissä yhdysvaltalaiset individualistisiksi luokitellut opiskelijat arvostivat individualistisia arvoja eniten ja kollektivistisiksi luokitellut opiskelijat arvostivat kollektivistisia arvoja eniten. Nämä erot olivat tilastollisesti merkitseviä vain viidessä kymmenestä arvosta. Filippiiniläiset individualistisiksi luokitellut opiskelijat arvostivat kolmea viidestä individualistisesta arvosta ja kollektivistisiksi luokitellut neljää viidestä kollektivistisesta arvosta. Tässä vain arvo "omien tavoitteiden valitseminen" oli tilastollisesti merkitsevä. (Grimm ym. 1999, 483, 485.)

Kulttuurin sisäisessä analyysissä opiskelijoiden itseä kuvaavista piirteistä, arvostamistaan piirteistä ja lyhytkestoisista mielialoista yhdysvaltalaisten opiskelijoiden individualistiset taipumukset korreloivat miedosti odotetussa suunnassa. Individualistisiksi luokitellut yhdysvaltalaiset opiskelijat kuvasivat itseään individualistisuuteen liitettävillä piirteillä ja heillä oli enemmän kielteistä kuvausta itsestään kuin kollektivistisiksi luokitelluilla opiskelijoilla. He kuvasivat itseään kollektivistisuuteen liitettävillä piirteillä ja heidän kuvauksensa itsestään oli enemmän itsensä hy-

väksyvää, kohteliasta ja pikkutarkkaa. Arvostamistaan piirteistä individualistisiksi luokitellut yhdysvaltalaiset opiskelijat arvostavat kollektivistisiksi luokiteltuja opiskelijoita enemmän kielteisiä piirteitä ja vähemmän kollektivistisuutta heijastavia piirteitä. (Grimm ym. 1999, 485, 486.)

Kuluneen päivän mielialoista individualistiset ja kollektivistiset taipumukset eivät erottuneet tilastollisesti merkitsevästi kummassakaan otoksessa. Kuluneen viikon mielialoista individualistisiksi luokitellut yhdysvaltalaiset opiskelijat kuvailivat kokeneensa enemmän individualistisuuden liitettäviä mielialoja, vihaa, surua ja väsymystä. (Grimm ym. 1999, 486.)

Grimmin ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa monet, vaikkakaan eivät kaikki, tulokset tukevat persoonallisuuden, arvojen ja mielialojen liittymistä individualistisuuden ja kollektivistisuuteen. Useimmat tulokset olivat pysyvämpiä yhdysvaltalaisen opiskelijoiden kohdalla kuin filippiiniläisten opiskelijoiden kohdalla. (Grimm ym. 1999, 487.)

Earlyn ja Gibsonin (1999) artikkelin tutkimuksessa tutkittiin 228 tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuneen johtajan (92 yhdysvaltalaisista, 66 mannerkiinalaisista ja 70 tsekkistä) kulttuuristen arvojen ja suorituksestaan saamansa palautteen suhdetta yksilön tehokkuuteen. Tutkimus lähtee Hofsteden (1991, 50–67) käsityksestä, jonka mukaan kulttuurin individualistisuus ja kollektivistisuus heijastuu sosiaalisissa suhteissa yksilön arvoihin ja käsityksiin itsestään. Kulttuurin individualistisuutta ja kollektivistisuutta pidetään tutkimuksessa tärkeinä vaikuttajina yksilön sosiaalisissa suhteissa ja minäkäsityksen ja toiminnan muotoutumisessa. Teoreettisena lähtökohtana tutkimukselle on Markusen ja Kitayaman (1991) näkemys muista riippuvaisesta minästä kollektivistisissä kulttuureissa ja muista riippumattomasta minästä individualistisissa kulttuureissa. (Early & Gibson 1999, 2.)

Oman suoritustehokkuuden ja oman tehtävänsuorittamiskyvyn kognitiivinen arviointi ennustaa, kuinka paljon yksilö on valmis näkemään vaivaa ja suorittamaan erilaisia tehtäviä (Early & Gibson 1999, 1). Tutkimuksessa perehdyttiin kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden suhdetta yksilön tehokkuuden muodostumiseen. Ennako-oletus oli, että palautetta sekä yksilö- että ryhmätehtävän suorituksesta saaneiden individualistisen kulttuurin edustajien oma suoritustehokkuus ja suorituksen itsearviointi perustuu yksilötehtävästä saamaansa palautteeseen ja että palautetta sekä yksilö- että ryhmätehtävän suorituksesta saaneet kollektivistisen kulttuurin

edustajat hyödyntävät ryhmäsuorituksesta saamaansa palautetta. (Early & Gibson 1999, 3.)

Tutkimukseen osallistuneet johtajat hankittiin management training -kurssilta ja olivat johtajan tehtävässä toimivia syntyperäisiä yhdysvaltalaisia, mannerkiinalaisia ja tsekkejä. Kansallisuusryhmiä verrattaessa iän, koulutustason, sukupuolen, virassaoloajan ja yhtiön koon suhteen, ei yksisuuntaisessa varianssianalyysissä ollut iän eikä virassaoloajan suhteen tilastollisesti merkitseviä eroja. Kiinalaisilla oli alhaisempi koulutustaso ja osa yhdysvaltalaisista työskenteli suurissa yhtiöissä. Sukupuolen suhteen ei ryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. (Early & Gibson 1999, 5.)

Earlyn ja Gibsonin (1999) tutkimuksen tulokset eivät anna yhdenmukaista empiiristä tukea kulttuuriin sidonnaiselle minäteorialle, jonka mukaan itsearviointi muotoutuu yksilön elämässä kulttuurisessa kontekstissa kokemien kypsymis- ja sosialisatioprosessien kautta (esim. Markus & Kitayama 1991, 242; Triandis 1989). Tämän tutkimuksen tutkimustulosten mukaan yksilön uskomukseen omasta tehokkuudestaan vaikuttaa individualistisen kulttuurin edustajilla kyllä kaikkein eniten henkilökohtaisesta yksilösuorituksesta saatu palaute, eikä niinkään ryhmäsuorituksesta saatu palaute, mutta kollektivistisen kulttuurin edustajien oman suoritustehokkuuden arviointiin vaikuttaa sekä yksilö- että ryhmäsuorituksesta saatu palaute. (Early & Gibson 1999, 9–10.)

Artikkelin kirjoittajat pitävät tärkeänä löytönä sitä, että kollektivistisen kulttuurin edustajat kokevat itsensä tehokkaaksi, jos joko yksilö- tai ryhmäsuorituksesta saatu palaute kertoo menestyksekkästä suorituksesta. Tämä antaisi ymmärtää, että kollektivistisen kulttuurin edustajien minätunne perustuu sekä henkilökohtaisesti että ryhmässä saatuun informaatioon. Kollektivistisessä kulttuurissa elävän minätunne nousee yksilön pyrkimyksestä myötävaikuttaa ryhmän menestykseen, sillä ryhmän menestys perustuu henkilökohtaisiin saavutuksiin. (Early & Gibson 1999, 10.)

Tafarodin ja Langin (1999) artikkelin tutkimuksessa tutkittiin, onko globaalien itsetunnon osien: oman kyvykkyyden (engl. self-competence) ja omasta itsestä pitämisen (engl. self-liking) kehittämisessä eroa individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Kulttuurisen vaihdon hypoteesin mukaan kulttuurin individualistisuus ja kollektivistisuus vaikuttavat haitallisesti ja edullisesti globaalien itsetunnon kahden ulottuvuuksien kehitykseen käänteisesti: individualistisuus edistää oman kykenevyyden

kehittymistä, mutta ehkäisee omasta itsestä pitämisen kehittymistä ja kollektivistisuus taas vaikuttaa juuri päinvastoin (Tafarodi & Lang 1999, 1).

Tutkimukseen osallistujina olivat individualistisen kulttuurin edustajina 94 brittiä (20 naista ja 74 miestä) ja kollektivistisen kulttuurin edustajina 92 malesialaista (31 naista ja 61 miestä). Kaikki osallistujat olivat Walesin Cardiffin yliopiston päätoimisia opiskelijoita. Malesialaisista osallistujista suurimmalla osalla oli tarkoitus asua Walesissa vain opiskeluaika. Tutkimuksessa verrattiin heidän omasta itsestään pitämistään ja omaa kyvykkyyttään. Tutkimus siis testaa Markuksen ja Kitayaman (1991) ja Triandiksen (1989) kulttuuriin sidonnaista minäteoriaa itsetunnon osalta. Käsittelen tutkimusta tarkemmin kulttuurin ja itsetunnon käsittelyn yhteydessä.

Kellerin ja Greenfieldin (2000) artikkeli käsittelee kulttuurienvälisen psykologian metodologista, teoreettista ja empiiristä tulevaisuutta ja ehdottaa kehityspsykologian parempaa integraatiota kulttuurienväliseen psykologiaan tutkimuksen tehostamiseksi. Artikkelin tuo esiin kulttuurienvälisen psykologian ja samalla kulttuuriin sidonnaisen minäteorian tutkimusten heikkouksia ja esittää kulttuurienväliselle psykologialle uudenlaisia näkökulmia, jotka avaavat esim. kulttuuriin sidonnaisen minäteorian tutkimusta uudella tavalla.

Artikkelin mukaan kehityspsykologian integroiminen kulttuurienväliseen psykologiaan tuo kulttuurienvälisen psykologian tutkimuksiin kontekstualisoidut tutkimusmenetelmät tutkittaessa käyttäytymistä kulttuurisessa kontekstissaan. Kehityspsykologian teoreettinen anti on kulttuurisesti rakentuneiden aikuisten käyttäytymisen näkeminen yksilön kehityksellisen polun loppupisteenä ja aikuisten näkeminen kulttuurisen sosialisoinnin tuottajina seuraavalle sukupolvelle. Kehityspsykologinen näkökulma auttaa myös ymmärtämään, että biologinen tekijä vaikuttaa sekä kulttuurisen oppimisen prosessiin että oppimiseen. Empiirisesti kehityspsykologinen lähestymistapa johtaa tutkijat tutkimaan kehitystasojen eri kulttuureille ominaisia muotoja. Kehityksen edetessä eri kulttuureille ominaiset muodot ovat yhtenäisiä kahden kehityksellisen polun kanssa, joista toinen johtaa muista riippumattomaan ja toinen muista riippuvaiseen minän rakenteeseen. (Keller & Greenfield 2000, 1.)

Artikkelin mukaan individualistisen kulttuurin muista riippumaton minäkäsitys ja kollektivistisen kulttuurin muista riippuvainen minäkäsitys sisältävät erilaisen kulttuurisen tulkinnan samoista, kasvamisessa juurtuneista asioista. Molemmat

käsitykset, tai niin kuin tämä artikkeli käyttää termiä polut, edustavat mukautuvia elämänstrategioita, joissa esiintyy vaihtelua. (Keller & Greenfield 2000, 4.)

Kehityopsykologisen näkökulman mukaan individualistinen tai muista riippumaton kehityksellinen polku koostuu äidin ja vauvan välisestä kahdenkeskisestä vuorovaikutuksesta, jossa erityiskorostus on kasvotusten tapahtuvalla vaihdolla. Äiti suuntaa lapsen huomion jo varhain ympäröivään maailmaan johdattaessaan vauvan vuorovaikutukseen lelujen kanssa. Vauvan kokemukset vuorovaikutuksesta edesauttavat vauvaa kehittämään odotuksia, ennustettavuutta ja kontrollia ja sitä kautta edistävät minän kehittymistä. Nuoruus nähdään jaksona, jolloin opiskellaan ja joka käytetään muutenkin itsensä kehittämiseen. Polulla kehittyy individualistinen, muista riippumaton aikuinen. (Keller & Greenfield 2000, 4–5.)

Kollektivistinen tai muista riippuvainen kehityksellinen polku perustuu pääasiassa yleiseen ruumiilliseen kontaktijärjestelmään erilaisissa huolehtimisympäristöissä, joissa lapsesta huolehtiminen on muun toiminnan mukana esiintyvä toiminta, ei itse päätoiminto. Kollektivistinen sosialisatiokonteksti on lämpöä ja keskinäistä suhdetta rakentava ruumiillinen läheisyys, jonka vaikutuksesta minäkäsityksestä kehittyy yhteisöllinen ja tunteeseen keskinäisestä suhteesta perustuva. Kollektivistisellä kehityksellisellä polulla taidot sosialisoituvat havainnoinnin ja osallistumisen kautta. Nuoruus nähdään lyhyenä siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen ja tarkoittaa nuorena naimisiinmenoa, raskautta ja vastuuta perheen taloudesta. Polku johtaa viimein muista riippuvaiseen, kollektivistiseen aikuiseen. (Keller & Greenfield 2000, 4–5.)

Erilaiset asiat kollektivistisellä kehityksellisellä polulla ja individualistisella kehityksellisellä polulla ovat fenotyyppisesti erilaisia. Sosialisatioprosesseissa, joissa kulttuuria opitaan ja sitä siirtyy, aikuisten kulttuurisesti rakentunut käyttäytyminen palvelee sosialisatiovoimana seuraavalle sukupolvelle luoden kulttuuriin sidonaisen sukupolvienvälisen vaihdon ja jatkuvuuden. (Keller & Greenfield 2000, 6.)

Singeliksen (2000) artikkelissa pohditaan kulttuurienvälisen sosiaalipsykologian tulevaisuutta. Artikkelit painottaa kulttuurin merkitystä sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa ja lähtee väitteestä, että kaikki sosiaalipsykologia on kulttuurista. Artikkelissa korostetaan myös sitä, että minätutkimusta on hallinnut länsimaisen psykologian myötä länsimainen käsitys minästä. Tämä nähdään minätutkimuksen heikkoutena ja vajaavaisuutena. Artikkelissa tarkastellaan viime vuosien kulttuurienvälisen psykolo-

gian minätutkimusta, jota on hallinnut Markuksen ja Kitayaman (1991) käsitys individualistisesta muista riippuvaisesta minästä ja kollektivistisesta muista riippumattomasta minästä, mutta joka varmasti tullaan haastamaan uudennlaisilla näkemyksillä sen myötä, kun tutkimus kulttuurin vaikutuksesta minään ja minäkäsitykseen lisääntyy.

Kulttuuri ja itsetunto

Hendersonin ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa päämielenkiinto suuntautuu kasvatusten menetelmiin ja niiden vaikutukseen oman kyvykkyyden havainnointiin ja kehitykseen eikä siinä suoranaisesti viitata Markuksen ja Kitayaman (1991) kulttuuriin sidonnaiseen minäteoriaan, mutta yhtenä kulttuurien erilaisuutena on lähtökohta, että aasialainen kasvatusta kasvattaa sosiaaliseen toisista riippuvaisuuteen (engl. interdependence) ja länsimaalainen kasvatusta kasvattaa riippumattomuuteen (Henderson ym. 1999, 2). Tosin tässä tutkimuksessa myös korealaisten kerrottiin arvostavan muista riippumattomuutta (Henderson ym. 1999, 2).

Tutkimukseen osallistujat olivat 2–5 luokkalaisten lapsia Koreasta (n = 336), Japanista (n = 224) ja Yhdysvalloista (n = 408). Osallistujia pyydettiin arvioimaan kiinnostuksen kohteitaan ja omaa kyvykkyyttään akateemisissa ja sosiaalisissa asioissa ja ympyröimään se sukupuoli, joka on parempi missäkin luetteloidussa lapsia kiinnostavassa asiassa. Etukäteen oletettiin, että korealaiset ja japanilaiset lapset olisivat suuntautuneet akateemisemmin kuin yhdysvaltalaiset lapset. Yllättävää oli, että vaikka Korealla ja Japanilla on monia kulttuurillisia yhteneväisyyksiä, korealaisten lasten vastaukset olivat enemmän samanlaisia yhdysvaltalaisien lasten kanssa kuin japanilaisten lasten kanssa.

Itsetunnon kannalta tutkimus osoitti joitakin mielenkiintoisia seikkoja. Yhdysvaltalaiset lapset raportoivat oman kyvykkyytensä parhaimmaksi. He raportoivat yhtä hyväksi tai paremmaksi kaikki muut asiat paitsi yksin olemisen. Japanilaiset lapset taas raportoivat oman kyvykkyytensä yhtä alhaiseksi tai alemmaksi kuin muut kaikissa asioissa. Tämän pohjalta voidaan miettiä, ovatko yhdysvaltalaiset lapset todella parempia kuin muut vai eivät eli onko heidän itsearviointinsa todellisuuteen perustava vai ei ja ovatko japanilaiset lapset muita "huonompia" vai eivät. Voiko olla, että kulttuurisilla tekijöillä on vaikutusta siihen, mitä lapset odottavat itseltään, mitä he kuvittelevat, että heiltä odotetaan ja mitä tasoa he itse pitävät hyvänä tai huonona?

Verrattaessa sukupuolen, iän ja maan vaikutusta sukupuolierot osoittautuivat usein vahvemmiksi kuin erot maiden ja ikien välillä.

Singeloksen ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa itsetunto liittyi samalla tavalla minäkäsitykseen kaikissa kulttuureissa: muista riippumaton minäkäsitys ennusti parempaa itsetuntoa (Singelis ym. 1999, 11). Artikkelin huomioi Markuksen ja Kitayaman (1991, 242) ehdotuksen siitä, että yksilön minäkäsitys on suhteessa siihen, mikä tuottaa positiivisen kuvan minästä. Tämän mukaan muista riippumaton minäkäsitys hakee itsetunnon lähteet ainutlaatuisena olemisesta, itsensäilmaisusta ja omista oikeuksista kiinnipitämisestä eli niistä asioista, joita tämä minä suosii (Singelis ym. 1999, 5). Muista riippuvainen minäkäsitys taas perustaa itsetunnon ryhmään kuulumiseen ja sopimiseen, oman paikan täyttämiseen, sopivaan käyttäytymiseen ja harmonian ylläpitämiseen.

Tutkimuksessa oletettiin, että muista riippumattomuuden ja itsetunnon välinen suhde vaihtelee kulttuurin mukaan siten, että mitä individualistisempi kulttuuri, sitä vahvempi suhde on riippumattomuuden ja itsetunnon välillä ja että mitä kollektivistisempi kulttuuri, sitä vahvempi suhde on muista riippuvaisuuden ja itsetunnon välillä. Itsetunto. Analyysissä muista riippumattomuuden vaikutus oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$) ja muista riippuvaisuuden vaikutus oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < .05$), mutta oletettua yhdysvaikutusta ei löytynyt, joten tutkimus ei tue etukäteisoletuksia riippumattomuuden ja itsetunnon eikä riippuvaisuuden ja itsetunnon välisestä suhteesta. (Singelis ym. 1999, 10.)

Tutkimuksessa löydettiin kulttuurin tilastollisesti merkitsevä vaikutus itsetuntoon. Tämä tukee Markuksen ja Kitayaman (1991, 242, 245–246) ja Triandiksen (1989) oletusta, että itsearviointi perustuu kollektivistisissä kulttuureissa merkityksellisten toisten reaktioon ja individualistisissa kulttuureissa yksilön henkilökohtaisiin saavutuksiin. Yllättävää kuitenkin oli, ettei itsetunto liittynyt minäkäsitykseen eri tavoin eri kulttuureissa. Artikkelissa ehdotetaan, että globaali itsetunto ei olisi yhdenmukainen, vaikka niin on tähän asti länsimaisessa psykologiassa käsitetty. Jos itsetunnon ja minäkäsityksen suhdetta mitataan mittarilla, joka pohjautuu teoriaan länsimaisesta itsetunnosta, tulokset eivät todennäköisesti tue yhteyttä minäkäsityksen ja itsetunnon välillä. Tätä perustellaan sillä, että jos — ja todennäköisesti voi sanoa kun — yksilöillä on kahdenlaisia minäkäsityksiä, muista riippumattomia ja muista riippu-

vaisia, niin voisi olla mahdollista, että on myös minäkäsitystä vastaavat itsetunnon tyypit: riippumaton itsetunto ja muista riippuvainen itsetunto. (Singelis ym. 1999, 11–12.)

Tafarodin ja Langin (1999) artikkelin tutkimuksessa itsetunto jaetaan Tafarodin ja Swarmin (1995) mukaan kahteen ulottuvuuteen, omaan kyvykkyyteen ja omasta itsestä pitämiseen. Omalla kyvykkyydellä tarkoitetaan yksilön yleistä tuntemusta omasta kyvykkyydestään ja voimastaan ja omasta itsestä pitämisellä viitataan yksilön yleiseen tuntemukseen omasta arvostaan sosiaalisena objektina (Tafarodi & Lang 1999, 3). Itsetunnon ulottuvuutena oma kyvykkyys on yksilön toimintaa kokonaisuutena arvioiva kokemus ja on luonnostaan myönteinen tietoisuus omasta itsestä kykenevänä. Omasta itsestä pitäminen taas on yksilöllisyyden arvostamista, joka arvioi yksilön arvoa sosiaalisena olevana. (Tafarodi & Lang 1999, 3.)

Artikkelin tutkimus pohjautuu itsetuntoteoriaan, jonka mukaan hienotunteisuutta ja sosiaalista herkkyyttä edellyttävän ja yksilön tavoitteet määrittelevän kollektivistisen kulttuurin pitäisi edistää omasta itsestään pitämistä (Tafarodi & Lang 1999, 3) ja vastakohtaisesti yksilön riippumattomuutta ja itsevarmuutta korostavan ja minän kollektiiviin nähden ensisijalle asettavan individualistisen kulttuurin pitäisi heikentää omasta itsestään pitämistä (Tafarodi & Lang 1999, 4). Oman kyvykkyyden kohdalla asetelma on päinvastainen. Kollektivistisen kulttuurin edellyttämä kunnioitus ja valmius kieltäytyä muiden takia vaatii ainakin osittaista luopumista valinnanvapaudesta, itsemääräämisestä ja yleensä kaikesta oman elämän henkilökohtaisesta kontrollista ja niiltä osin itsensä tunteminen kyvykkääksi estyy. Individualistisessa kulttuurissa taas yksilön riippumattomuuden korostaminen takaa yksilölle vapauden itseilmaisun, käyttäytymisen ja identiteetin muotoutumisen suhteen. Vapauden tuottaman kontrollin tunteen pitäisi edistää tunnetta omasta kyvykkyydestä. (Tafarodi & Lang 1999, 4.)

Teoriaan pohjautuen etukäteisoletuksena ollut kulttuurin vaihtohypoteesi olettaa, että kollektivistisen kulttuurin edustajat pitävät omasta itsestään enemmän kuin individualistisen kulttuurin edustajat ja individualistisen kulttuurin edustajat tuntevat itsensä kyvykkäämmiksi kuin kollektivistisen kulttuurin edustajat. (Tafarodi & Lang 1999, 4.)

Tuloksissa ero omassa kyvykkyydessä kahden ryhmän välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p = .0005$), mutta omasta itsestä pitämisessä ei (Tafarodi

& Lang 1999, 7). Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset korostavat kulttuurin individualistisuuden tai kollektivistisuuden huomioonottamista pyrittäessä ymmärtämään itsetuntoa. Tuloksista nousee laajennetun perheen ensisijaisuus kulttuuristen voimien välineenä, jolla on merkitystä yksilön itsearvostukselle, mutta tämä jää kokeeksi esitetyksi teoriaksi ja vaatisi kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden yhteyttä itsetuntoon tutkittaessa sukulaisten merkittävyyden vahvistamista. (Tafarodi & Lang 1999, 8.)

Yllättävää oli, että tutkimukseen osallistuneet malesialaiset eivät olleet yhteneväisesti kollektivistisempia kuin tutkimukseen osallistuneet brittiläiset. Mutta kuten artikkelissa todetaan, tällainen epäjohdonmukaisuus korostaa individualistisuuden ja kollektivistisuuden monipuolisuutta eri kulttuureissa (Tafarodi & Lang 1999, 9).

Omasta itsestä pitämisen ja oman kyvykkyyden korkea korrelaatio antavat viitteitä niiden keskinäisestä suhteesta. Oma kyvykkyys, siltä osin kuin se on todellinen, kertoo nykyisestä, sosiaalisesti palkitusta kyvykkyydestä. Samoin ne, jotka kokevat itsensä kyvykkäiksi, myös pitävät itsestään. Tämän pohjalta mikä tahansa tekijä, joka tukee omaa kyvykkyyden tunnetta, saattaa epäsuorasti tukea omasta itsestä pitämistä. Myös päinvastainen suhde on todennäköinen. Hyväksyvä sosiaalinen ympäristö mahdollistaa omien kykyjen esiin tulemistä. Kollektivistisuutta tai individualistisuutta ei siis pitäisi nähdä heikentävänä kummallekaan itsetunnon ulottuvuudelle. (Tafarodi & Lang 1999, 10.)

Herzin ja Gullonen (1999) artikkelin tutkimuksessa lähtökohtana oli individualistisen ja kollektivistisen kulttuurien kasvatustyylien erilaisuus ja sen yhteys itsetuntoon. Tutkimuksen teoreettisessa taustassa esitellään individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin kasvatuksen arvopohjan erilaisuutta. Esimerkiksi mainitaan, että toisin kuin individualistisissa kulttuureissa kollektivistisissä kulttuureissa ylläpidetään rakennetta, jossa perhe, ei yksilö, on yhteisön perusyksikkö. Perhe-elämän harmonisuutta ja perheen mainetta muiden silmissä pidetään etusijalla yksilökeskeisiin asioihin, kuten henkilökohtaiseen menestykseen ja riippumattomuuteen nähden (Herz & Gullone 1999, 3). Tutkimuksen osallistujat olivat 238 nuorta koululaista (ikä 11,6–18,8 vuotta) eri alueilta Melbournesta. Osallistujista 118 oli vietnamilaisia australialaisia (keski-ikä 15,22 vuotta) ja 120 angloaustralialaisia (keski-ikä 14,50 vuotta). T-testissä ikäero kahden ryhmän välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < .05$). Osallistujista

miespuolisia oli enemmistö molemmissa ryhmissä (vietnamilaisista australialaisista 57,6% miehiä ja angloaustralialaisista 54,2%).

Tutkimuksen teoriaosuudessa pohditaan kasvatuskäytäntöjen erilaisuutta individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa sekä niiden myönteistä tai kielteistä vaikutusta lapsen itsetunnon kehittymiselle. Individualistisissa kulttuureissa ajatellaan itsetunnon olevan heikompi, mikäli kasvatusmenetelmänä on ollut jompikumpi kasvatusmenetelmistä, joita luonnehditaan alhaisen hyväksymisen ja korkean ylisuojelun kasvatusmenetelmiksi. Kollektivistisissä kulttuureissa kasvatusmenetelmänä on usein juuri jompikumpi edellisistä, mutta vahvasti kollektivistisessä kontekstissa niiden ei ajatella kasvattavan yksilöitä, joilla on heikko itsetunto. (Herz & Gullone 1999, 1.) Tilanne on kuitenkin eri silloin, kun yksilö muuttaa kollektivistisestä kulttuurista individualistiseen kulttuuriin ja asettuu sinne asumaan.

Tutkimus keskittyi tutkimaan kasvatusmenetelmän ja itsetunnon suhdetta vietnamilaisilla australialaisilla nuorilla verrattuna angloaustralialaisiin nuoriin. Tutkimustulokset tukivat ennakko-oletusta, että suurin osa vietnamilaisista australialaisista nuorista raportoisi mukautuneensa uuteen individualistiseen kulttuuriin ja omaksuneensa australialaisen yhteiskunnan arvot. Kasvatusmenetelmät erosivat kulttuurisesti. Vietnamilaiset australialaiset nuoret ilmoittivat enemmän rakkaudeton kontrolli -kasvatusmenetelmää ja vähemmän ihanteellinen sitominen (engl. optimal bonding) -kasvatusmenetelmää kuin angloaustralialaiset nuoret. Itsetuntoa ennustivat vanhempien huolenpito ja ylisuojelu siten, että vanhempien huolenpidolla oli myönteinen vaikutus itsetuntoon, kun taas ylisuojelulla kielteinen. Vanhempien kasvatusmenetelmä liittyi itsetuntoon samalla tavalla sekä vietnamilaisilla australialaisilla että angloaustralialaisilla nuorilla. Molemmissa kulttuuriryhmissä rakkaudeton kontrolli -kasvatusmenetelmällä kasvatetuilla oli heikompi itsetunto kuin ihanteellinen sitominen -kasvatusmenetelmällä kasvatetuilla. (Herz & Gullone 1999, 9.)

Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että vietnamilaisten australialaisten nuorten vanhemmat haluavat pitää kiinni omasta kulttuuristaan ja perinteistään, koska haluavat säilyttää rakkaudeton kontrolli -kasvatusmenetelmän. Perinteisen kasvatusmenetelmän liittyminen itsetuntoon kielteisesti vietnamilaisilla australialaisilla antaa ymmärtää nuorten mukautuneen uuteen kulttuuriin ja sen myötä omaksuneen uudet, perinteistään ja vanhemmistaan poikkeavat arvot. Tämä tukee olettamusta, että maahanmuuttajanuorten uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen ja sen arvojen omaksu-

minen edesauttaa kasvatustietojen mukautumista yleensä hyvin homogeenisessä kollektivistisessä yhteisössä. (Herz & Gullone 1999, 9.)

Tutkimus tukee käsitystä, että yksilöt, erityisesti nuoret omaksuvat jatkuvasti piirteitä uudesta ja erilaisesta kulttuurista, jonka keskellä ja vaikutuspiirissä elävät. Tulokset kannustavat kulttuurisen kontekstin huomioimiseen tutkittaessa teoreettisten psykologisten käsitteiden välisiä suhteita ja kulttuurin vaikutusta yksilön psyykkiseen rakenteeseen, esimerkiksi juurin minäkäsitykseen ja itsetuntoon. Kuten artikkelin pohdinnassa todetaan, monikulttuurisuus alkaa olla maailmassa ja jo Suomessa pikemminkin sääntö kuin poikkeus ja sen myötä korostuu tarve olla herkkä ja tietoinen kulttuuristen merkitysten ja kulttuurisen kontekstin tärkeydestä yksilölle ja hänen hyvinvoinnilleen. Tutkimus antaa arvokasta tietoa juuri suomalaisille individualistisessa kulttuurissa eläville kasvattajille, joilla on oppilaina kollektivistisesta kulttuurista muuttaneita lapsia ja nuoria.

Kulttuuri ja minäkäsitykseen liittyvät käsitteet

Goodwinin ym. (1999) artikkeli käsittelee omasta itsestään paljastamista (engl. self-disclosure) muille. Artikkelissa tutkittiin, kuinka entinen yksilön vapautta tukahduttava hallintojärjestelmä on vaikuttanut omasta itsestä paljastamiseen ja millainen vaikutus kulttuurilla, taustamuuttujilla ja yksilöllisellä maailmankatsomuksella on paljastamiseen. Tutkimukseen osallistui 450 kolmen eri ammattiryhmän edustajaa: ruumiillisentyöntekijöitä (3 * 50), yrittäjiä (3 * 50) ja opiskelijoita (3 * 50) kolmesta eri kulttuurista (Venäjä, Georgia ja Unkari).

Tämän tutkimuksen kannalta Goodwinin ym. (1999) artikkelin tutkimuksen yhdeksästä hypoteesista oleellisia ovat vain ensimmäinen ja seitsemäs hypoteesi. Ensimmäisessä hypoteesissa oletettiin, että kulttuurin individualistisuus ja kollektivistisuus saavat aikaan eroja omasta itsestä paljastamisessa tutkittavien maiden välillä siten, että suurimmassa osassa kollektivistisiä maita omasta itsestä paljastetaan eniten sisäryhmän jäsenille (engl. in-group members), joiksi tässä tutkimuksessa luokiteltiin läheiset ystävät, parisuhteen toinen osapuoli ja perheenjäsenet ja vähiten ulkoryhmän jäsenille (engl. out-group members), joiksi laskettiin tuttavat. Seitsemännen hypoteesin ennako-oletus oli, että omasta itsestä paljastaminen on vähäistä individualisteiksi laskettavilla osallistujilla.

Aineiston varianssianalyyseissä löytyi tilastollisesti merkitsevä kulttuurin päävaikutus. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet maat ovat kulttuuriltaan kollektivistisiä eikä maiden välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroja individualistisuudessa. Tutkimuksessa mukana olleista maista Unkari on kulttuuriltaan kaikkein kollektivistisin maa ja osoittautui, että unkarilaiset paljastavat itsestään kaikkein eniten. Unkarilaiset raportoivat paljastavansa itsestään tilastollisesti merkitsevästi enemmän kuin venäläiset ja georgialaiset parisuhteen toiselle osapuolelle, ystäville ja vanhemmille, mutta vähemmän tuttaville. Eri keskustelunaiheista unkarilaiset olivat valmiita paljastamaan itsestään ja mielipiteistään eniten seksistä, taloudellisista ongelmistaan, tunteistaan jotain henkilöä kohtaan, perheen sisäisistä ongelmista ja politiikasta, mutta ei henkilökohtaisista sairauksistaan.

Vaikka tämä on vain yksi tutkimus, se auttaa ymmärtämään ainakin suuntaa-antavasti lisää kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden vaikutuksesta minään ja erityisesti siihen, missä määrin yksilöt ovat valmiita paljastamaan omasta itsestään ja minästään muille.

Singeloksen ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa tutkittiin minäkäsityksen ja nolostuneen hämmennyksen (engl. *embarrassability*) suhdetta. Perustana on ajatus, että sitä, kuinka yksilö selittää nolostuneen hämmennyksensä, hallitsee huoli muiden arvioinnista (Singelis ym. 1999, 4). Etukäteen oletettiin, että yksilön myönteiset miellelyhtymät muista riippuvaisuudesta ja kielteiset miellelyhtymät muista riippumattomuudesta selittävät nolostuneessa hämmennyksessä ilmeneviä kulttuurisia eroja. Vaikka tutkimuksessa löytyi useita kulttuurisia eroja nolostuneessa hämmennyksessä, tulokset tukevat kuitenkin väitettä nolostuneen hämmennyksen ja minäkäsityksen liittymisestä toisiinsa samalla tavalla eri kulttuurisissa ryhmissä.

Suurimman osan kulttuurisille ryhmille ominaisesta nolostuneen hämmennyksen vaihtelusta selittivät muista riippumattomuus ja muista riippuvaisuus. Muista riippumattomuus yhdistettiin omasta toiminnasta seuraavaan nolostuneeseen hämmennykseen (engl. *self-embarrassability*) ja muista riippuvaisuus sekä omasta toiminnasta seuraavaan nolostuneeseen hämmennykseen että muiden toiminnasta seuraavaan empaattiseen nolostuneeseen hämmennykseen (engl. *empathetic-embarrassability*). Tulosten perusteella arvioitiin, että yksilöiden itsetunnon ja nolostuneen hämmennyksen kehitysprosessit ovat samanlaisia kaikissa tähän tutkimukseen osallistuvissa kulttuurisissa ryhmissä. (Singelis ym. 1999, 9, 11, 12.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET KULTTUURIIN SIDONNAISESTA MINÄTUTKIMUKSESTA

Useissa tutkimusaineiston artikkelissa korostettiin, että minätutkimusta on hallinnut länsimaisen psykologian myötä länsimainen käsitys minästä ja se on nähty minätutkimuksen heikkoutena. Tutkimusaineistossa tuotiin esille erilaisia näkökulmia minäkäsityksen liittymisestä individualistisuuteen ja kollektivistisuuteen. Yhteisenä tekijänä lähes kaikissa minäkäsitystä ja kulttuuria käsittelevissä tutkimuksissa ja artikkeleissa on niiden viittaaminen Markuksen ja Kitayaman (1991) ja Triandiksen (1989) kulttuuriin sidonnaiseen minäteoriaan. Kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden vaikutusta minäkäsitykseen ja minäkäsityksen muodostumiseen on globalisoitumisen ja monikulttuurisuuden myötä lisääntynyt ja onkin todennäköistä, että tämänhetkinen kulttuuriin sidonnainen minäteoria tullaan vielä haastamaan uudenvälisillä näkemyksillä, kun tutkimus minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa lisääntyy.

7.1 Minäkäsityksen individualistisuus ja kollektivistisuus

Kaikki tutkimusaineiston *Journal of Cross-Cultural Psychology* -aikakauslehden artikkelit tukivat ainakin osittain kulttuuriin sidonnaista minäteoriaa, joka on lähinnä Markuksen ja Kitayaman (1991) esittämä, mutta jota myös Triandis (1989) jossain määrin on ehdottanut. Kulttuuriin sidonnaisen minäteorian mukaan minäkäsitys on individualistisessa kulttuurissa muista riippumaton ja kollektivistisessä kulttuurissa muista riippuvainen. Esimerkiksi Singeloksen ym. (1999) tutkimus tuki kollektivistisen kulttuurin yhdistämistä vahvempaan muista riippuvaiseen minäkäsitykseen ja heikompaan muista riippumattomaan minäkäsitykseen. Samoin Watkinsin ja Gerongin (1999) tutkimus antoi tukea Markuksen ja Kitayaman (1991) käsitykselle kollektivistisen kulttuurin minäkäsityksen kontekstisidonnaisuudesta.

Grimmin ym. (1999) tutkimuksessa kulttuurien sisäisessä analyysissä opiskelijoita luokiteltiin individualistisuuteen taipuvaisiksi ja kollektivistisuuteen taipuvaisiksi molemmissa kulttuureissa. Individualisteiksi luokitellut individualistisen kulttuurin edustajat kuvasivat itseään individualistisuuteen liitettävillä piirteillä ja kielteisemmin kuin kollektivisteiksi luokitellut individualistisen kulttuurin edustajat.

Nämä taas kuvasivat itseään kollektivistisuuteen liitettävillä piirteillä ja hyväksyvämmin. Tämä osoittaa, että kaikkia individualistisessa kulttuurissa eläviä ei voi leimata stereotyyppisesti individualisteiksi, vaan individualistisessa kulttuurissa elää sekä individualisteja että kollektivisteja ja niiden välimuotoja. Sama pätee myös kollektivistiseen kulttuuriin. Kuitenkin pääosa individualistisessa kulttuurissa elävistä on individualisteja ja pääosa kollektivistisessa kulttuurissa elävistä on kollektivisteja. Jokainen on yksilö ja heijastaa vallitsevaa kulttuuria omalla persoonallisella tavallaan, toiset enemmän tyypillisesti kuin toiset.

Grimmin ym. (1999) artikkelista kävi ilmi, että sekä individualistisen että kollektivistisen kulttuurin edustajat kuvasivat itseään ja arvostamiaan persoonallisuudenpiirteitä suunnilleen samalla tavalla, kuitenkin kulttuuriin sidonnaisen minäteorian mukaisesti individualistisen kulttuurin edustajat kuvailivat itseään enemmän individualistisuuteen liittyvillä persoonallisuudenpiirteillä verrattuna kollektivistisen kulttuurin edustajiin. Samoin individualistisen kulttuurin edustajat arvostivat individualistisuuteen liitettäviä piirteitä enemmän ja kollektivistisuuteen liitettäviä piirteitä vähemmän kuin kollektivistisen kulttuurin edustajat. Tosin kollektivistisen kulttuurin edustajat eivät kuvanneet itseään enemmän kollektivistisuuteen liitettävillä piirteillä, mutta arvostivat niitä enemmän. Individualistisiksi ja kollektivistisiksi luokiteltujen arvojen kohdalla kahdeksan arvoa kymmenestä tuki kulttuuriin sidonnaisuutta.

Tämä tukee käsitystä, että individualistisissa ja kollektivistisissä kulttuureissa arvostetaan erilaisia persoonallisuudenpiirteitä. Ja koska yksilöt sosialisoidaan joko tietoisesti tai tiedostamatta vallitsevaan kulttuuriin ja sen arvoihin, yksilöt kasvavat sen kulttuurin arvostamiin persoonallisuudenpiirteisiin ja arvostavat myös niitä. Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen aiheuttaa sisäistä ristiriitaa ja alkaa prosessin, jossa yksilö määrittelee ja arvioi itseään uudelleen kahden eri kulttuurin arvomaailman ristitulessa.

Kasvattajan tehtävä on ennen kaikkea olla turvallinen ja hyväksyntää osoittava aikuinen, johon lapsi voi peilata omia sisäisiä prosessejaan. Turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri antaa lapselle mahdollisuuden terveeseen minäprosessiin. Minä ja erityisesti sen uudelleen määrittelemisen ja arvioimisen on herkkä alue ja jos aikuinen ei ymmärrä tässä tapauksessa lapsella siihen liittyviä kasvukipuja ja osaa antaa omaa tukeaan, lapsen minäprosessi ei pääse etenemään terveesti, vaan rikkoutuu ja se heijastuu taas lapsen ulospäin näkyvään olemukseen ja käyttäytymiseen.

Kulttuurin kollektivistisuudella on vaikutuksensa pienessä mittakaavassa myös yksilöiden kokemiin mielialoihin. Vaikka Grimmin ym. (1999) tutkimuksen mukaan sekä individualistisen että kollektivistisen kulttuurin edustajat arvioivat kokeneensa mittarissa lueteltuja individualistisuuteen tai kollektivistisuuteen liitettäviä mielialoja (häpeä, sympatia, empatia, hämmennys, viha, turhautuminen, ylpeys, syyllisyys ja yksinäisyys) suunnilleen yhtä paljon, kollektivistisen kulttuurin edustajat olivat kokeneet kollektivistisuuteen liitettäviä mielialoja (häpeä, sympatia, empatia ja hämmennys) enemmän kuin individualistisen kulttuurin edustajat.

Mikäli kulttuuriin sidonnainen minäteoria pätee myös mielialojen kohdalla, vaikka tähän tutkimukseen valittuun aineistoon kuuluva tutkimus ei kovin vahvasti sitä tuekaan, kasvattajan on hyvä olla tietoinen niistä mielialoista, joilla individualistista kulttuuria heijastava ja taas joilla kollektivistista kulttuuria heijastava yksilö ensisijaisesti reagoi voidakseen ymmärtää kasvatettavaansa ja auttaa häntä kasvu-prosessissa.

Earlyn ja Gibsonin (1999) tutkimuksen tulokset eivät antaneet yhdenmukaista tukea kulttuuriin sidonnaiselle minäteorialle, jonka mukaan itsearviointi muotoutuu yksilön elämässä kulttuurisessa kontekstissa kokemien kypsymis- ja sosiaalisiaatioprosessien kautta. Tutkimuksessa yksilön uskomukseen omasta tehokkuudestaan vaikutti individualistisessa kulttuurissa henkilökohtaisesta yksilösuorituksesta saatu palaute, mutta kollektivistisen kulttuurin edustajien oman suoritustehokkuuden arviointiin vaikutti sekä yksilö- että ryhmäsuorituksesta saatu palaute.

Opettajat antavat palautetta oppilailleen jatkuvasti ja myös sitä kautta ohjaavat omalta osaltaan oppilaiden käsitystä itsestään ja antavat rakennusaineita itsetunnolle. Mielestäni se, että individualistien käsitykseen omasta tehokkuudestaan on todettu vaikuttavan vain yksilöpalautte, ei saisi tarkoittaa eikä johtaa siihen, että heille tai meille annetaan vain yksilöpalautetta, koska se auttaa meitä, vaan asiaa tulisi tarkastella laajemmasta näkökulmasta kasvatustavoitteiden kannalta. Tarkoitus on kyllä kasvattaa yhteiskuntaamme yksilöllisiä yksilöitä, jotka pärjäävät itsenäisesti yhteiskunnan ja elämän tarjoamissa haasteissa, mutta ei niin yksilöllisiä yksilöitä, jotka pärjäävät vain yksin, mutteivät yhdessä toisten kanssa! Tämä osoittaa sen, että meille länsimaisille individualisteille ryhmäpalautteen merkitykselliseksi kokeminen on haaste. Siis sekä yksilö- että ryhmäpalautetta tarvitaan sekä individualistisissa että kollektivistisissä kulttuureissa.

Kellerin ja Greenfieldin (2000) artikkelissa korostettiin kehityksellisten asioiden huomioimista kulttuuristen asioiden rinnalla. Artikkelissa todetaan, että kehityksen edetessä eri kulttuureille ominaiset muodot osoittavat kaksi kehityksellistä polkua, joista toinen johtaa muista riippumattoman minän rakenteen kehittymiseen ja toinen muista riippuvaisen minän rakenteen kehittymiseen. Individualistisella kehityksellisellä polulla merkityksellistä on vuorovaikutuksellisuus. Kollektivistinen kehityksellinen polku perustuu pääasiassa ruumiilliseen kontaktijärjestelmään, jossa lapsesta huolehtiminen on toissijainen toiminto.

Individualistisuus ja kollektivistisuus tulivat esiin myös eri sukupuolten kohdalla siten, että miespuoliset arvostivat individualistisuuteen liitettäviä piirteitä hieman enemmän kuin naispuoliset ja naispuoliset opiskelijat arvostivat kollektivistisuuteen liitettäviä piirteitä hieman enemmän kuin miespuoliset. Naisten on todettu olevan kollektivistisempia kuin miesten individualistisissakin kulttuureissa. Tämä tukee perinteistä käsitystä naisten ja miesten erilaisuudesta.

Uutena ja mielenkiintoisena näkökulmana Singeloksen ym. (1999) artikkelissa tuotiin esille näkemys, jonka mukaan muista riippuvainen liittyy kollektivistisuuteen ja muista riippumaton minäkäsitys liittyy individualistisuuteen, mutta ne eivät ole kulttuurisia ilmiöitä eikä siis sidoksissa kulttuurin individualistisuuteen ja kollektivistisuuteen. Tämän näkemyksen mukaan muista riippuvainen ja muista riippumaton minäkäsitys ovat samanaikaisesti yksilössä käyttäytymiseen vaikuttavina taipumuksina, jotka ilmenevät kulttuurisen ympäristön mukaan. Tämä näkemys ei vaikuta siihen, kuinka individualistinen muista riippumaton minä tai kollektivistinen muista riippuvainen minä määritellään, vaan siihen, mitä kautta ne kehittyvät tai ilmenevät. Näkemys haastaa kulttuuriin sidonnaisen minäteorian siinä, että kun kulttuurin sidonnaisen minäteorian mukaan muista riippumaton minäkäsitys *kehittyy* individualistiseen kulttuuriin sosialisoitumisen ja sitä kautta individualistisesta kulttuurista saatujen vaikutteiden myötä ja muista riippuvainen minäkäsitys *kehittyy* kollektivistiseen kulttuuriin sosialisoitumisen ja kollektivistisesta kulttuurista saatujen vaikutteiden myötä, muista riippumaton ja muista riippuvainen minäkäsitys *olisivatkin* samanaikaisesti yksilössä, mutta se kumpi minäkäsitys on hallitsevampi, riippuu ympäristön individualistisuudesta ja kollektivistisuudesta.

7.2 Itsetunnon individualistisuus ja kollektivistisuus

Hendersonin ym. (1999) tutkimus vahvisti käsitystä, että individualistista kulttuuria edustavat arvioivat oman kyvykkyytensä kollektivistisen kulttuurin edustajia paremmaksi. On vaikea arvioida, kuvaako tämä todellista tilaa vai ei, eli ovatko individualistisen kulttuurin edustajat todellisuudessa kyvykkäämpiä kollektivistisen kulttuurin edustajiin verrattuna vai kokevatko he itsensä kyvykkäiksi ilman todellisuus pohjaa. Syytä arvioille voi hakea myös ympäristön odotuksista. Odotetaanko kollektivistisessä kulttuurissa enemmän kuin individualistisessa kulttuurissa vai kokeeko kollektivistisen kulttuurin edustaja ympäristön odotukset korkeampina kuin individualistisen kulttuurin edustaja?

Singeliksen ym. (1999) tutkimuksen mukaan muista riippumaton minäkäsitys ennustaa parempaa itsetuntoa. Tämä tukee käsitystä, että muista riippuvaisen minän itsetunnon ja muista riippumattoman minän itsetunnon lähteet ovat eri asioissa. Markuksen ja Kitayaman (1991, 242) mukaan muista riippumattoman minän itsetunto kehittyy terveesti, kun yksilö voi kokea olevansa ainutlaatuinen, ilmaista itseään ja olla vakuuttava. Tällaisen itsetunnon ylläpitäminen edellyttää, että yksilö näkee itsensä erillisenä muista ja erilaisena ja parempana kuin muut. Sen sijaan muista riippuvaisen minän terveen itsetunnon kehityksen edellytyksenä on, että yksilö tuntee kuuluvansa johonkin ja voi täyttää oman paikkansa ja että yksilö voi auttaa muita saavuttamaan tavoitteitaan sekä ylläpitää ryhmän harmoniaa omalta osaltaan.

Itsetunnon lähteiden eroavaisuus individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa antaa arvokasta tietoa kasvattajalle, mutta ei valmiita ratkaisuja siinä, kuinka toimia kasvattajana ja terveen itsetunnon kehittymisen mahdollistajana. Mielestäni kasvatukselliset ratkaisut eivät synny yksiviivaisesti eli ei välttämättä ole hyvä ratkaisu luoda individualistille tilanteita, joissa hän voi kokea olevansa ainutlaatuinen ja erillinen ja parempi kuin muuta ja kollektivistille tilanteita, joissa hän voi kokea kuuluvansa ryhmään ja täyttää siinä oman paikkansa. Pikemminkin kasvattajan tehtävä on nähdä asiat laajemmasta näkökulmasta ja luoda kasvatettavalle monenlaisia erilaisia tilanteita, joissa hän voi kasvaa ja joissa hänen itsetuntonsa voi kehittyä terveeseen suuntaan. Kasvatettavan individualistisuuden tai kollektivistisuuden ymmärtäminen taas auttaa kasvattajaa ymmärtämään kasvatettavansa ajatusmaailmaa. Tafarodin ja Langin (1999) tutkimuksen tulokset korostavatkin kulttuurin individualistisuuden ja kollektivistisuuden huomioimista itsetunnon ymmärtämisessä.

Kasvatuksen tavoitteena ei välttämättä ole hyvä tai vahva itsetunto, vaan terve itsetunto (ks. myös Korpinen 1987, 48). Hyvä tai vahva itsetunto voi pohjautua erilaisiin vääristymiin ja itsensä parempana pitämiseen, mutta terve itsetunto on ihmisellä, joka näkee myös muut arvokkaina ja kestää sen, ettei minun tarvitse olla aina paras tai muita parempi. Terve itsetunto on ihmisellä, joka osaa arvioida omaa toimintaansa todellisuudenmukaisesti ja tuntee omat vahvat ja heikot puolensa (Korpinen 1998, 6). Terve itsetunto ymmärtää oman arvon, joka ei perustu siihen, mitä on tehnyt, kuinka hyvin on onnistunut, kuinka taitava on jne. vaan siihen, että jokainen on yhtä arvokas juuri sellaisena kuin on!

Itsetunto ei liittynyt minäkäsitykseen eri tavoin eri kulttuureissa, josta voisi päätellä, ettei minäkäsityksen rakenne eroa eri kulttuureissa. Sen sijaan neljännessä artikkelissa ehdotettiin, että samalla tavalla kuin on muista riippumaton ja muista riippuvainen minäkäsitys, voisi olla myös muista riippumaton ja muista riippuvainen itsetunto. Ja jos itsetunto nähdään minäkäsityksen minäkuva arvioivaksi ja arvottavaksi osaksi, olisi luonnollista, että muista riippumattoman minän itsetunto olisi myös muista riippumaton ja muista riippuvaisen minän itsetunto olisi myös muista riippuvainen. Globaalia itsetuntoa määriteltäessä voidaan määrittää se, mikä itsetunto on ja mikä on sen tehtävä, mutta se, mihin itsetunto perustuu, olisi ainakin tähänastisten tutkimusten perusteella määriteltävä individualistisuuden ja kollektivistisuuden mukaan.

Herzin ja Gullonen (1999) artikkelin tutkimuksessa todettiin, että kasvatukseen menetelmät eroavat kulttuurisesti. Tarkasteltaessa kasvatukseen menetelmien vaikutusta itsetunnon kehittymiseen tutkimuksessa huomattiin, että kasvatuksellisella huolenpidolla oli myönteinen vaikutus itsetuntoon ja ylisuojelella kielteinen vaikutus itsetuntoon. Huolenpito antaa lapsen tarvitseman turvallisuuden ja rakkauden ja tietyissä rajoissa olevan vapauden tehdä omia ratkaisuja. Ratkaisujen teossa kasvattajan luottamuksen osoitus lasta kohtaan kannustaa lasta olemaan luottamuksen arvoinen ja edistää lapsen terveen itsetunnon kehittymistä, kun hän saa mahdollisuuden onnistua tai epäonnistua — ratkaista itse — turvallisessa ilmapiirissä. Ylisuojeleva kasvatusta asettaa tiukat rajat eikä anna lapselle mahdollisuutta omiin ratkaisuihin. Aina on joku, joka tietää ja osaa paremmin ja tukahduttaa lapsen luontaisen uteliaisuuden ja yritteliäisyyden.

Maahanmuuttajalapsien parissa töitä tekeville Herzin ja Gullonen (1999) tutkimus antaa arvokasta tietoa sekä maahanmuuttajalapsien että heidän vanhempiensa

kulttuuriin sopeutumisesta. Herzin ja Gullonen (1999) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajavanhemmat haluavat pitää kiinni omasta kulttuuristaan ja perinteistään, kun taas maahanmuuttajanuoret mukautuvat uuteen kulttuuriin ja yhteisöön helpommin. Kasvattajan haasteena on löytää sopiva yhdistelmä, kuinka tukea maahanmuuttajanuorten omaa perinnettä ja kodin linjaa, mutta myös samalla auttaa heitä sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja yhteisöön sekä niiden toimintatapoihin, jotta myös heistä kasvaisi itsenäisiä ja he saisivat tarvittavat elämänhallintataidot, joilla pärjää siinä kulttuurissa, jossa he joutuvat tai saavat nyt elää.

7.3 Minäkäsityksen individualistisuuden ja kollektivistisuuden käytännön sovelluksia

Tutkimusaineisto antoi myös suoraan soveltavaa tietoa, kuinka minäkäsityksen individualistisuus ja kollektivistisuus näkyvät ja miten ne vaikuttavat käytännössä. Esimerkiksi Goodwinin ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa tutkittiin yksilön valmiutta paljastaa itsestään eri osapuolille ja eri keskustelunaiheissa. Tutkimuksen mukaan omasta itsestään paljastaminen on kaiken kaikkiaan suurempaa, mitä kollektivistisemmasta kulttuurista on kyse. Oletan, että tämä pätee kollektivistin eläessä kollektivistisen kulttuurin sisällä, mutta että tilanne on toinen, jos kollektivistisen kulttuurin edustaja muuttaa individualistiseen kulttuuriin. Individualistisen kulttuurin pidättäytyvyys ja yksilöiden itsenäisyys ei helpota jakamiseen tottuneen kollektivistin kulttuuriin sopeutumista.

Muista riippumaton minä ja muista riippuvainen minä heijastuvat myös nolostuneen hämmennyksen kokemiseen. Singeloksen ym. (1999) artikkelin tutkimuksessa muista riippumattomuus yhdistettiin omasta toiminnasta johtuvaan nolostuneeseen hämmennykseen ja muista riippuvaisuus sekä omasta toiminnasta seuraavaan nolostuneeseen hämmennykseen että muiden toiminnasta seuraavaan empaattiseen nolostuneeseen hämmennykseen. Tämä ilmentää vain sitä, kuinka individualistisuus korostaa yksilöä itseään ja linjaa "jokainen huolehtikoon omista asioistaan" ja kuinka kollektivistisyydessä ollaan kiinnostuneita kaikesta ympärillä tapahtuvasta.

Individualistisuus ja kollektivistisuus vaikuttavat myös suoritusmotivaatioon. Lännessä, individualistisessa kulttuurissa, suoritusmotivaatio nousee itsensä toteuttamisen päämäärästä. Kollektivistisissä kulttuureissa suoritusmotivaatio sisältää muut, jotka eivät ole erillisiä itsestä. Eli perusta, josta motivaatio nousee, sisältää minän ja muut. Tästä seuraa myös se, että kun yksilön ryhmä onnistuu, menestyminen

tulee yksilön osaksi, koska minä ja muut onnistuimme. Samoin, kun yksilö menestyy, menestyy myös ryhmä, koska minä ja muut onnistuimme. Individualistisessa kulttuurissa onnistumisen kokemus tulee vain, kun *minä* onnistun.

8 POHDINTA

Olen käsitellyt kulttuurin vaikutusta minäkäsitykseen ja pohtinut kulttuurin sekä suhteen toisiin vaikutusta yksilön minäkuvaan. Näiden suhteiden tarkastelu on tämän tutkimuksen yhteydessä ollut rajallista ja edellytyksiä olisi laajempaankin tutkimukseen. Kirjallisuutta ja tehtyjä tutkimuksia on saatavilla runsaasti ja tässä tutkimuksessa esille tuotu on vain pala suurta kokonaisuutta.

8.1 Luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta tarkastellaan tutkimuksen teoreettisen taustan, tutkimusaineiston keräämisen, käsittelyn ja analyysin yhdenmukaisuuden näkökulmasta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei oleteta, että on vain yksi totuus, joka tutkijan pitäisi löytää (Tesch 1990, 71), vaan kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustuu aineiston ja johtopäätösten validiteetin. Validius käsittää aineiston tulkinnan pohjalta tehtyjen johtopäätösten yhtäpitävyyden aineiston itsensä kanssa ja aineiston ja sen tulkinnan kiinteän liittymisen teoreettiseen taustaan. (Syrjälä ym. 1994, 152.) Luotettavuuden käsittely on tärkeä erityisesti siirryttäessä tutkimusaineistosta sen analyysiin ja tulkintaan. Tarkastelun kohteena ovat kysymykset: Onko tutkimusaineiston analysoinnissa käsitelty aineistoa luotettavasti? Voiko tutkimusaineistoa tulkita tulkittulla tavalla? Voiko tutkimusaineistosta tehdä tehdyntylaisia johtopäätöksiä? (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189.)

8.1.1 Aineiston luotettavuus

Pietilä (1976, 233) pitää tärkeänä myös aineiston hankinnan luotettavuuden tarkastelua. Olen selostanut aiemmin perustellusti aineiston rajauksen ehdot ja hakusanat,

joilla sain aineistoni *Journal of Cross-Cultural Psychology*n kymmenen artikkelia. Artikkelien ilmestymisvuosien rajaaminen kahteen edelliseen vuoteen antaa kuvan siitä, minkälaista tutkimusta ja minkälaisia tutkimustuloksia minäkäsityksen ja kulttuurin yhteydestä on viimeisimmäksi eli mitä asiasta ajatellaan tällä hetkellä. Mutta koska aineistot on valittu vain yhdestä psykologisesta aikakauslehdestä, epäselväksi jää, antaako se asiasta vain yksipuolisen näkökulman eli olisiko myös muista psykologisista julkaisusta otetut artikkelit tuoneet laajempaa tai poikkeavaa näkemystä tutkitavaan ilmiöön. Tämän tutkimuksen yhteydessä en ole analysoinut muita eri hakuehdoilla saamiani artikkeleita, vaan lukenut niitä vain silmäillen saadakseni kokonaiskäsityksen tutkimuksista, joita viime vuosina on tehty minäkäsityksestä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa. Sen pohjalta ei voi arvioida aineiston yleistettävyyttä kovin luotettavin perustein. Parempi siis todeta, että tämän aineiston pohjalta tehdyt johtopäätökset edustavat yhdessä psykologisessa aikakauslehdessä, *Journal of Cross-Cultural Psychology*ssa, julkaistujen artikkeleiden tutkimusten tulosten synteesiä.

Aineiston tulkinta on tutkimusaineistoksi valittujen artikkeleiden antaman informaation varassa. Tulkinnat tehdään artikkeleiden pohjalta tutkimusasetelman perusteella. Tulkintaa tehdessään tutkija joutuu arvioimaan artikkeleiden tutkimusprosessien ja raportoinnin luotettavuutta. Samalla kysymys on tutkimusaineiston luotettavuuden arvioinnista, josta Alasuutari (1994, 86–94) käyttää termiä lähdekritiikki. Eli vaikka totesin, että tutkimusaineiston perusteella tehdyt tulkinnat pitäytyvät ensisijaisesti kymmeneen vain yhden psykologisen aikakauslehden numeroissa kahden viime vuoden aikana julkaistuihin minäkäsitystä tai minäkäsitykseen läheisesti liittyvää käsitettä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa käsittelevään artikkeliin, joudun kysymään, missä määrin oman tutkimukseni tulokset ovat luotettavia.

Aineiston lähdekritiikkini oli hyvin yleisluontoista. Lähtökohtani tutkimusaineistoa kerätessä oli, että haen artikkelit sellaisesta psykologisesta aikakauslehdessä, jota pidetään luotettavana ja joka ensisijaisesti julkaisee tuoreita tutkimuksia tutkimustehtävääni liittyen. Aineiston artikkeleiden analyysin ensimmäisessä vaiheessa eli suomentamisessa pyrin tarkastelemaan yleisesti, että artikkelit välittävät luotettavia tietoja. Arvioin tutkimusten teoreettisten taustojen kattavuutta, tutkimus- ja analyysimenetelmien sopivuutta, mittausmenettelyn luotettavuutta ja johtopäätöksiä yleissilmäyksellä.

Eräs heikkous, joka tulee esille ainakin kahdessa tutkimuksessa on tutkimuksissa käytetyn INDCOL-mittarin rajoittuneisuus kohtiin, jotka edustavat vain kollektivistisuutta ja kohtiin, jotka edustavat vain individualistisuutta. Tämä rajoittaa käänteisyyden tutkimista ja todettiin myös seitsemännessä artikkelissa. Käänteisyydellä tarkoitetaan sitä, että jos joku asia luokitellaan liitettäväksi individualistisuuteen, voidaanko katsoa, että saman asian vastakohtaisuus liittyy kollektivistisuuteen. Esimerkiksi seitsemännessä artikkelissa todetaan, että kaikki individualistisuuteen ja kollektivistisuuteen liitettävät asiat eivät salli käänteisyyttä, mutta jotkin asiat taas sallivat. Tämä on otettava huomioon aina pohdittaessa, mitä on individualistisuus ja kollektivistisuus ja miten ne vaikuttavat esimerkiksi juuri minäkäsitykseen.

8.1.2 Tulkinnan ja analyysin luotettavuus

"Tulkinta on tutkimusaineiston merkityksellistämistä tutkimusasetelman ohjaamana" (Heiskala 1990, 244). Tulkinnan luotettavuutta tarkasteltaessa tarkastellaan sen pätevyyttä ja kattavuutta. Tulkinnan pätevyyttä ja kattavuutta arvioitaessa päädytään tarkastelemaan aineistoanalyysin uskottavuutta. Aineiston analysointi on luotettava, kun tutkija selvittää ne periaatteet, joiden mukaan aineistoa tutkimustehtävän rajoissa tulkintamalla päädytään juuri niihin tuloksiin, joihin tutkimuksessa päädytään eikä joihinkin toisiin tuloksiin. (Heiskala 1990, 244; Hirsjärvi & Hurme 2000, 189.) Johtopäätöksiä tehdessä olisi hyvä arvioida myös muita mahdollisia tulkintoja, joita aineistosta voisi ehkä tehdä. Arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta itse asiassa arvioidaan tutkijan raportoimaa käsitystä saamistaan tutkimustuloksista ja niiden ja todellisuuden vastaavuudesta.

Tutkimuksen validius oli esillä koko ajan tässä tutkimuksessa. Aineiston tulkinta on validi silloin, kun aineisto esitetään ymmärrettävästi (Alasuutari 1994, 132). Koko aineistontutkimusprosessin ajan pyrin kiinnittämään huomioni siihen, että esittämäni tulokset ja johtopäätökset kuvaisivat mahdollisimman tarkasti artikkelien sisältöä siltä osin kuin tämän tutkimuksen kannalta on oleellista. Tulkinnoilla pyrin saamaan tutkimukseen valitun aineiston kautta minäkäsityksen ja kulttuurin yhteyttä ymmärrettävämmäksi sekä itselleni että tekemään sen ymmärrettäväksi lukijalle. Perustelen tehtyjä tulkintoja aineiston tarkalla sanallisella kuvaamisella. Tosin lukijan on luotettava siihen, että olen seulonut aineiston oikein ja jättänyt vain tämän tutkimuksen kannalta merkityksettömät asiat pois, mutta osannut kuitenkin ottaa mukaan kai-

ken vähänkään oleellisen. Luotettavuuden parantamiseksi olenkin pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti artikkelien teemat ja valitsemaan perustellusti artikkeleista vain ne osat, jotka liittyvät tämän tutkimuksen aihepiiriin.

Toinen validiuskysymys on aineiston lajittelu. Onko aineisto lajiteltu tarkoituksenmukaisesti ja aidosti? Lajittelun tulisi vastata aineistoa siten, että se tuo esille tutkimuksen tutkimustehtävän kannalta kaiken merkityksellisen, mutta ei pyri löytämään aineistosta jotain sellaista, mitä siellä ei ole. Pyrin lisäämään luotettavuutta kirjoittamalla aineiston analyysiin artikkeleiden sivut, joilta asia löytyy, joten sekä aineiston lajittelun että tulkinnan ja johtopäätösten yhdenmukaisuus aineiston kanssa on helposti kenen tahansa lukijan tarkastettavissa vertaamalla analyysiä ja tulkintaa alkuperäisiin artikkeleihin.

Grönfors (1982, 174) erottaa kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa sisäisen ja ulkoisen validiuden. Sisäisellä validiudella tarkoitetaan sitä, että teoreettisten ja käsitteellisten määritteiden suhde on yhteneväinen ja looginen. Sisäisen validiuden kannalta ongelmallisia tai sekaannusta aiheuttavia ovat käsitteet individualismi ja kollektivismi ja niistä johdetut individualistisuus ja kollektivistisuus, jotka ovat monimerkityksisiä. Esimerkiksi kollektivismi tai kollektivistisuus yhdistetään usein ryhmäpaineeseen ja ryhmäkäyttäytymiseen ja siinä on hieman kielteinen poliittinen sävy (Kagıtcıbası 1994, 55). Lisäksi kulttuurin tai yhteisön modernisoituminen ja individualisoituminen kulkevat jossain määrin rinnakkain ja sen mukaan voisi loogisesti päätellä, että kollektivistisuus korvautuisi individualistisuudella modernisoitumisen myötä (Kagıtcıbası 1994, 57).

Ulkoinen validius taas viittaa teoreettisten johtopäätösten ja aineiston käsittelyn ja johtopäätösten yhdenmukaisuuteen. (Grönfors 1982, 174–175.) Tällä ei tarkoiteta sitä, että tutkimusaineiston pohjalta tehtyjen johtopäätösten pitäisi tukea teoreettisia johtopäätöksiä, vaan että tutkimusaineistoa on käsitelty ja sen pohjalta on tehty johtopäätökset samojen tutkimuksellisten periaatteiden mukaan kuin teoreettisetkin johtopäätökset on tehty. Tosin tässä tutkimuksessa minäkäsityksen ja kulttuurin yhteyden teoreettisen käsittelyn pohjalta tehdyt johtopäätökset saivat tukea tutkimusaineistosta.

8.2 Tutkimuksen merkitys

Tässä tutkimuksessa on tutkittu minäkäsitystä individualistisessa ja kollektivistisessä kulttuurissa kasvatuksellisessa viitekehyksessä. Kasvattajana olen kiinnostunut sosiaalisiaatio- ja kulttuuriin sopeutumisprosesseista eli niistä prosesseista, joissa lapsia kasvatetaan ja opetetaan ja joissa lapset kasvaessaan oppivat taitoja (Keller & Greenfield 2000, 2). Näissä prosesseissa ympäristö ja yksilö ovat aktiivisia ja jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Prosessit todentuvat sekä sosiaalisesti että sisäisesti. Hyväksymällä kulttuurin olennainen osuus, sen tärkeys ja merkitys, pyrittäessä ymmärtämään sosiaalista käyttäytymistä avataan mahdollisuus todelliselle ymmärtämiselle.

Kulttuuristen vaikutteiden tarkastelu auttaa kasvattajaa ymmärtämään kasvatettavan sosiaalista käyttäytymistä pintarakenteita syvemmälle. Ymmärtäminen alkaa tiedosta; että tiedämme individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin eroista ja niiden vaikutuksesta yksilöön, mutta pelkkä tieto ei ole ymmärtämistä. Tarvitaan halukkuutta ja kykyä tarkastella kulttuureja objektiivisesti. Kollektivistisen kulttuurin objektiivinen tarkastelu sujuu luonnostaan meiltä individualistisen kulttuurin edustajilta, emmekä muuhun pystyisikään, sillä useallakaan meistä ei ole pitemmän ajan kokemusta kollektivistisestä kulttuurista. Sen sijaan individualistisen kulttuurin objektiivinen tarkastelu on meille haaste. Onhan meidät sosiaalistettu juuri individualistiseen kulttuuriin ja se on tullut osaksi meitä. Tarvitaan myös empaattisuutta, halukkuutta ja kykyä asettua toisen, myös kollektivistisen kulttuurin edustajan, asemaan ja pyrkiä ymmärtämään häntä ja hänen toimintatapojaan.

Tämän tutkimuksen perusteella johtopäätökseni on, että kulttuurilla on vaikutusta minäkäsitykseen siten, että individualistisuus tuottaa yleensä muista riippumattoman minäkäsityksen ja kollektivistisuus muista riippuvaisen minäkäsityksen. Se, millainen käsitys yksilöllä on itsestään ja millainen näkemys hänellä on omasta suhteestaan muihin, vaikuttaa kaikkeen toimintaan. Minäkäsityksen näkeminen kulttuurin valossa ja sen ymmärtäminen, mikä on yksilön suhde toisiin, on tärkeää pyrittäessä ymmärtämään yksilön käyttäytymistä ja myös pyrittäessä ymmärtämään koko minäkäsityksen muodostumisprosessia. Tämän tutkimuksen perusteella se, miten yksilö näkee itsensä ja miten hän näkee itsensä suhteessa toisiin, on riippuvainen kulttuurista, jossa hän elää. Kulttuurin ja ihmissuhteiden merkityksen huomiotta jättämi-

nen tai tulkitseminen kaikissa tapauksissa länsimaisesta näkökulmasta, voi johtaa väärin tulkintoihin ja kasvatuksellisiin johtopäätöksiin.

Kulttuuriset käytänteet välittyvät uusille jäsenille sosialisatioprosessien kautta. Kukin kulttuuri välittää kulttuuriset käytänteensä omalla, sille kulttuurille tyypillisellä, tavallaan ja siten ylläpitää ja uusintaa kulttuurille ominaisia toimintamalleja. Sosialisatioprosessien tarkoitus on sosiaalista yksilö yhteiskuntaan, mutta siinä, mitä, miten, missä ja kuka esiintyy vaihtelevuutta eri kulttuurien välillä. Länsimaisessa yhteisössä sosiaalistajia ovat eri yhteiskunnalliset instituutiot, joista tärkein sosiaalistajan tehtävä on perheellä ja koululla. Sitä, millaisen funktion perhe ja koulu saavat ei-länsimaisissa yhteisössä, on meidän vaikea ja mahdotontakin länsimaisesta näkökulmasta ja terminologiasta käsin määritellä ilman tarkkaa kulttuurintutkimista.

Individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin erot heijastuvat paitsi yksilön minäkäsitykseen, myös yksilön rakentamaan sosiaaliseen todellisuuteen, arvoihin, tavoitteisiin ja sitä kautta toimintamalleihin, siis koko ajattelemisen ja elämisen tapaan. Kollektivistisestä kulttuurista individualistiseen kulttuuriin tulleiden parissa toimivan kasvattajan haaste on sosiaalista heitä uuteen individualistiseen yhteiskuntaan ja uuteen individualistiseen kulttuuriin, jotta heillä olisi siinä ja mahdollisesti tulevassa elämäntilanteessa ja kontekstissa tarvittavat elämänhallintataidot, mutta tukea heitä kuitenkin säilyttämään omaa kulttuuriaan. Kasvattaessaan ja opettaessaan individualistisen kulttuurin ja kollektivistisen kulttuurin edustajia yhdessä kasvattajan haasteena on antaa molempien kulttuuriryhmien yksilöiden kasvuun tukea heidän tarvitsemalla tavalla, joka on individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin edustajilla erilainen. Samalla heitä tulisi ohjata rikastuttamaan omia toimintatapoja ja ajatusmalleja vuorovaikutuksessa toisenlaisten, hyvinkin poikkeavien, toimintatapojen ja ajatusmallien kanssa.

Tutkimuksen heikkoutena pidän tutkimuksen suppeutta. Vaikka olenkin pyrkinyt analyyttiseen ja kokonaisvaltaiseen pohdintaan, on tähän tutkimukseen mukaan otetun tutkimuskirjallisuusaineiston määrä silti hyvin pieni, jotta kovin yleistäviä tuloksia voisi tämän tutkimuksen perusteella esittää. Lisäksi individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin erilaisuuden vaikutuksen huomioiminen minäkäsityksen kehityksessä ja rakenteessa on suhteellisen uusi tutkimuskenttä, mikä sekä yleensä minäkäsityksen ja kulttuurin yhteyttä tutkivien tutkimusten tulosten ja tämän tutkimuksen tulosten pysyvyyden arviointiin. Kuten jo aiemmin totesin, tämänhetkiset johtopäätökset tullaan varmasti haastamaan vielä tulevaisuudessa minäkäsityksen ja kulttuurin

yhteyden tutkimuksen lisääntymisen myötä. Tämä tutkimus antaa kuitenkin suuntaa individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin erilaisuuden vaikutuksesta minäkäsityksen kehittymiseen ja rakenteeseen ja herättää toivottavasti suomalaisten kasvattajien kiinnostusta tähän meillekin ajankohtaiseen aiheeseen.

Heikkoutena pidän myös omaa kokemattomuuttani opettajan ja kasvattajan työstä. Tämä vaikuttaa tutkimuksen pohjalta tekemiini kasvatuksellisiin implikaatioihin, jotka kokemattomuudestani johtuen jäävät helposti liian pinnallisiksi. Toki on huomioitava, että yhden tutkimuksen perusteella tehtävät kasvatukselliset implikaatiot eivät voi mennä kovin yksityiskohtaisiksi ja että jokainen kasvatustilanne on omanlaisensa ja käsiteltävä sellaisena. Ei voi sanoa yksityiskohtaisesti mitään yleispäteviä lakeja, jotka toimisivat kaikissa tai edes suurimmassa osassa kasvatustilanteita.

Minäkäsityksen ja kulttuurin tutkiminen ei ole kovin yksinkertaista. Jo nyt, näinkin suppealla aiheeseen perehtymisellä heräsi joitakin vaikeita kysymyksiä. Esimerkiksi ei ole helppo sanoa, kuinka syviä tai pysyviä kulttuuriset erot ovat. Ovatko eri tutkimuksissa minäkäsityksessä havaitut erot ensisijaisesti käyttäytymisen ilmaisun tyylessä olevia "pinnallisia" eroja vai onko ero jossain syvemmällä? Lisäksi on epävarmaa, määrittelevätkö eri kulttuureissa elävät ihmiset termit samalla tavalla vai onko heidän sanalle antamansa sisältö erilainen? Ja vaikka tähän olikin kiinnitetty tutkimusaineiston tutkimuksissa huomiota ja pyritty varmistamaan termien yksiselitteisyys, ei varmuutta asiasta siltikään ole kulttuurien monimuotoisuuden vuoksi. Asian syvempi selvittäminen vaatisi pitkäjänteistä empiiristä tutkimusta.

Tutkimuksessa sivuttiin miehen ja naisen minäkäsityksen eroja individualistisuuden ja kollektivistisuuden suhteen ja todettiin, että miehen minäkäsitys on individualistisempi kuin naisen. Edelleen kysymykseksi jää, tuoko miehen ja naisen tai tyttöjen ja poikien luontainen erilaisuus ja erilainen asema mitään merkityksellistä eroa minäkäsityksen ja kulttuurin välisen yhteyden tutkimiseen? Esimerkiksi, mitkä ovat miehen ja naisen tai tyttöjen ja poikien erot minäkäsityksen muodostamisprosessissa ja siihen vaikuttavissa tekijöissä vai onko niillä eroa?

Minäkäsitystä monikulttuurisissa olosuhteissa käsiteltiin vain yhdessä tutkimusaineiston artikkelissa ja kuitenkin juuri se olisi suomalaista kasvattajan työtä ajatellen tärkeä alue tutkia. Itselläni heräsi kysymyksiä muun muassa siitä, miten monikulttuuriset elinolot vaikuttavat minäkäsityksen muovautumiseen? Millaiseksi rakentuu minän suhde muihin yksilöllä, joka saa vaikutteita sekä kulttuurista, jossa minä

on riippumattomuussuhteessa muihin, että kulttuurista, jossa minä on riippuvuussuhteessa muihin? Millainen vaikutus länsimaisen ihmisen minäkäsitykseen on postmodernilla näkemyksellä yksilön mahdollisuudesta valita oma identiteettinsä?

Edellisten kysymysten lisäksi jatkotutkimusta ajatellen suomalaiselle kasvatustyölle merkittäviä tutkimusaiheita ovat esimerkiksi maahanmuuttajalasten minäkäsityksen tutkiminen sekä heidän kokemuksensa sopeutumisesta suomalaiseen kulttuuriin ja yhteisöön. Näkökulmana koulun merkitys ja vaikutus maahanmuuttajan minäkäsityksen muotoutumiseen ja kulttuuriin sopeutumiseen sekä suomalaisen kasvattajan mahdollisuudet tukea minäkäsityksen tervettä kehittymistä ja kulttuuriin sopeutumista. Toisen mielenkiintoisen ryhmän muodostavat ulkomailla suomalaista perusopetusta saavien ja saaneiden lisääntynyt joukko. Millainen on ulkomailla elävän, mutta suomalaista perusopetusta saavan lapsen ja nuoren minäkäsitys? Onko se muotoutunut Suomesta lähdön jälkeen vieraan kulttuurin ja sen mukanaan tuomien uusien ihmissuhteiden vaikutuksesta uudenlaiseksi? Jos on, niin miten? Muotoutuuko minäkäsitys uudelleen Suomeen palaamisen jälkeen? Jos muotoutuu, niin millaiseksi? Näihin kysymyksiin vastausten hakeminen tarjoaa aihetta laajempaankin tutkimukseen, esimerkiksi pitkittäistutkimuksena toteutettaessa.

Individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin minäkäsityksen tutkiminen on herättänyt itseni tarkastelemaan omaa kasvuani ja sosiaalistumistani individualistisessa kulttuurissa ja näkemään minullekin länsimaalaisena niin tutun ja turvallisen individualistisen ajattelutavan vahvuuksia, jotka pitemmälle vietynä muuttuvat heikkouksiksi ja terveitä näkemyksiä, jotka äärimmäisyyteen vietäessä muuttuvat vääristymiksi. Esimerkiksi individualistinen yksilön yksilöllisyys, vapaus ja muista riippumattomuus on monessa mielessä hyvä asia ja terve näkemys etenkin niihin kasvaneen ja tottuneen individualistin mielestä, mutta pitemmälle vietynä, jollainen suunta on koko ajan, nämä muuttuvat sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta heikkouksiksi saaden vääristyneitä muotoja, kuten itsekkyyys, vastuuttomuus ja pakonomainen tarve olla vahva ja selviytyä. Samoin kollektivistisen kulttuurin epäitsekkäät arvot, kuten altruismi ja empatia ovat puhutelleet ja auttaneet ajattelemaan asioista uudella, monipuolisemmalla tavalla ja arvioimaan oman kulttuurin toimintamalleja laajemmasta näkökulmasta, jopa kriittisestikin. Ja ennen kaikkea voi todeta, että kulttuurin vaikutuksen huomioiminen minän kehityksessä ja individualistisen muista riippumattoman ja kollektivistisen muista riippuvaisen minän ymmärtäminen auttaa ymmärtämään muita, erityisesti niitä, jotka ajattelevat ja elävät eri tavalla kuin minä itse.

Koululla kasvatuksellisena instituutiona ja opettajilla kasvattajina on vastuu toimia opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden mukaisesti, tukea oppilaiden terveen minäkäsityksen kehittymistä ja kasvattaa oppilaista elämänhallintataitaisia yhteiskunnan jäseniä. Monikulttuurisessa maailmassa opettaja ja koulu yhteisö tarvitsevat selkeän arvopohjan kasvatustoiminnan perustaksi. Kasvatus ei saa sortua vain luovimaan moniarvoisuuden sekamelskassa eikä leijumaan arvottomassa tyhjiössä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita pois pyrkimyksestä ymmärtää myös muita kuin omia arvoja, vaan toisenlaisen arvomaailman tarkastelua ja pyrkimystä ymmärtää sitä omasta selkeytetystä ja selkeästä arvomaailmasta käsin. Individualistisen ja kollektivistisen kulttuurien arvojen erilaisuuden tiedostaminen ja ymmärtäminen auttaa kasvattajaa selkeyttämään myös omaa kasvatustoimintaansa ja ymmärtämään toisenlaisesta kulttuurista tulevia kasvatettaviaan.

LÄHTEET

- Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Opetus ja kasvatustutkimus -sarja. Helsinki: Edita.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Aro, L., Hallia, O., Hautala, T. K., Kumpulainen, M., Latvala, J., Laukkanen, M., Mäkinen, M., Nurmi, I., Rovio, T. & Säaskilahti, N. 1998. Jargon. Kulttuuriantropologian englanti-suomi oppisanasto. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 35.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. & Nolen-Hoeksema, S. 1953. Hilgard's introduction to psychology. 12. painos. Fort Worth: Harcourt Brace College.
- Berger, P. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedon sosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Billington, R., Strawbridge, S., Greensides, L. & Fitzsimons, A. 1991. Culture and society. Houndmills: Macmillan Press.
- Bodgan, R. & Taylor, S. J. 1975. Introduction to qualitative research methods. A phenomenological approach to the social sciences. New York: Wiley.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. 1989. Educational research. An introduction. 5. painos. New York: Longman.
- Burns, R. B. 1982. Self-concept development and education. Lontoo: Holt, Rinehart and Winston.
- Cohen, L. & Manion, L. 1980. Research methods in education. 2. painos. London: Croom Helm.
- Combs, A. W. 1981. Some observations on self-concept research and theory. Teoksessa M. D. Lynch, A. A. Norem-Herbeisen & K. J. Gergen (toim.), 5-16.
- Combs, A. W. 1989. A theory of therapy. Guidelines for counseling practice. Newbury Park, CA: Sage.
- Cooley, C. H. 1964. Human nature and social order. 2. painos. New York: Schocken.
- Coopersmith, S. 1967. The antecedents of self-esteem. San Francisco: W. H. Freeman.

- Dake, K. 1992. Myths of nature: Culture and the social construction of risk. *Journal of Social Issues* 48, 21–37.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) 1994. *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) 2000. *Handbook of qualitative research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Dunderfelt, T., Laakso, J., Peltola, R., Vidjeskog, J. & Niemi, P. 1995. *Psykologia* 5. 1.–2. painos. Porvoo: WSOY.
- During, S. 1993. Introduction. *Teoksessa S. During (toim.)*, 1–25.
- During, S. (toim.) 1993. *The cultural studies reader*. London: Routledge.
- Dweck, C. S. 1999. *Self-theories: Their role in motivation, personality, and development*. Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Early, P. C. & Gibson, C. B. 1999. 'How did I do?' versus 'how did we do?' Cultural contrasts of performance feedback use and self-efficacy. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 594–619.
- Emmerij, L. & Streeten, P. (toim.) 1998. *World culture report*. Paris: UNESCO Publishing.
- Erikson, E. H. 1959. *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Eskola, A. 1981. Sivilisaatio, koulu ja kulttuuri. Äidinkieli, koulu ja kulttuuri. *Äidinkielen opettajien liiton vuosikirja* 28, 23–31.
- Fiske, J. 1992. Cultural studies and the culture of everyday life. *Teoksessa L. Grossberg, C. Nelson & P. Treicher (toim.)*, 154–165.
- Fogel, A. 1993. *Developing through relationships. Origins of communication, self, and culture*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Frow, J. & Morris, M. 2000. Cultural studies. *Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.)*, 315–346.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Glick, M. & Zigler, E. 1985. A cognitive-developmental approach. *Teoksessa R. L. Leahy (toim.)*, 1–53.

- Goodwin, R., Nizharadze, G., Lan Anh Nguyen Luu., Kosa, E. & Emelyanova, T. 1999. Glasnost and the art of conversation. A multilevel analysis of intimate disclosure across three former communist cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 72–90.
- Grimm, S. D., Church, A. T., Katigbak, M. S. & Reyes, J. A. S. 1999. Self-described traits, values, and moods associated with individualism and collectivism. Testing i-c theory in an individualistic (U. S.) and a collectivistic (Philippine) culture. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 466–499.
- Grossberg, L., Nelson, C. & Treicher, P. (toim.) 1992. *Cultural studies*. London: Routledge.
- Grönfors, M. 1982. *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Porvoo: WSOY.
- Gudykunst, W. B., Matsumoto, Y., Ting-Toomey, S., Nishida, T., Kim, K. S. & Heyman, S. 1996. The influence of cultural individualism-collectivism, self-construals, and values on communication styles across cultures. *Human Communication Research* 22, 510–543.
- Harter, S. 1985. Competence as a dimension of self-evaluation: toward a comprehensive model of self-worth teoksessa R. L. Leahy (toim.), 55–121.
- Heiskala, R. 1990. Tulkinnan koeteltavuus ja aikakauslehtien analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), 242–263.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 1998. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Hellsten, T. 2000. Saat sen, mistä luovut. *Elämän paradoksit*. Helsinki: Kirjapaja.
- Henderson, B. B., Marx, M. H. & Yung Che Kim. 1999. Academic interests and perceived competence in american, japanese, and korean children. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 32–50.
- Herz, L. & Gullone, E. 1999. The relationship between self-esteem and parenting style. A cross-cultural comparison of australian and vietnamese australian adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 742–761.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. 6. –7. painos. Helsinki: Tammi.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ho, D. Y. F. & Chiu, C. Y. 1994. Component ideas of individualism, collectivism, and social organization: An application in the study of chinese culture. Teoksessa U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitsibasi, S. Choi & G. Yoon (toim.), 137–156.
- Hofstede, G. 1991. Cultures and organizations. Software of the mind. London: McGraw-Hill.
- Holland, Q. & Quinn, N. (toim.) 1987. Cultural models in language and thought. Cambridge: University Press.
- Hui, C. H. 1988. Measurement of individualism–collectivism. *Journal of Research in Personality* 22, 17–36.
- Hurrelmann, K. 1988. Social structure and personality development. Cambridge: University Press.
- James, W. 1983. The principles of psychology. Cambridge: Harvard University Press.
- Johnson, D. W. & Norem-Herbeisen, A. A. 1979. A measure of co-operative, competitive, and individualistic attitudes. *Journal of Social Psychology* 109, 253–261.
- Kagitcibasi, C. 1994. A critical appraisal of individualism and collectivism: Toward a new formulation. Teoksessa U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitcibasi & G. Yoon (toim.), 52–65.
- Kashima, Y., Ymaguchi, S., Kim, U., Choi, S. C., Gelfand, M. J. & Yuki, M. 1995. Culture, gender, and self: A perspective from individualism–collectivism research. *Journal of Personality and Social Psychology* 69, 925–937.
- Katona-Sallay, H. 1990. The characteristics of adolescents' self-concept. Teoksessa L. Oppenheimer (toim.), 97–105.
- Kauppi, R. 1981. Kulttuurin käsitteestä. Äidinkieli, koulu ja kulttuuri. Äidinkielen opettajien liiton vuosikirja 28, 13–22.
- Keller, H. & Greenfield, P. M. 2000. History and future of development in cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 31, 52–62.

- Kim, U. 1994. Individualism and collectivism: Conceptual clarification and elaboration. Teoksessa U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitcibasi, S. Choi & G. Yoon (toim.), 19–40.
- Kim, U., Triandis, H. C., Kagitcibasi, C., Choi, S. & Yoon, G. (toim.) 1994. Individualism and collectivism. Theory, method, and applications. Thousand Oaks: Sage,
- Kohlberg, L. 1927/1987. Child psychology and childhood education. A cognitive-developmental view. New York: Longman.
- Korpinen, E. 1979. Koulutyypin yhteydestä oppilaan minäkäsitykseen. Jyväskylän Yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 301.
- Korpinen, E. 1983. Luokanopettajaksi opiskelevien minäkäsityksen kehityksestä 1. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 16.
- Korpinen, E. 1987. Koulun arviointijärjestelmä oppilaan minäkäsityksen kehityksen kannalta ja oppilaan kokemana. *Kasvatus* 18 (1), 48–54.
- Korpinen, E. 1989. Minäkäsitys kasvatuksellisena käsitteenä ja koulun merkitys sen kehittämisessä. *Kasvatus* 20 (3), 193–200.
- Korpinen, E. 1990. Peruskoululaisen minäkäsitys. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 34.
- Korpinen, E. 1998. Kyläkoulu oppilaan itsetunnon kehittymisympäristönä. Teoksessa E. Korpinen (toim.), 5–20.
- Korpinen, E. (toim.) 1998. Kyläkoulun monet kasvot. Tutkiva opettaja / Teacher Researcher 1.
- Korpinen, E. 2000. Finnish and estonian adolescents' self-concept and self-esteem at the end of comprehensive schooling. *Scandinavian Journal of Educational Research* 44 (1), 27–47.
- Kuhn, M. H. & McPartland, T. S. 1954. An empirical investigation of self-attitudes. *American Sociological Review* 19 (1), 68–76.
- Kääriäinen, H. 1988. Minäkuvan kehitys. Finn Lectura.
- Laakso, A. & Pohjanvirta, A. 1987. Psykologian perusteet. Porvoo: WSOY.
- Lado, R. 1986. How to compare two cultures. Teoksessa J. M. Valdes (toim.), 52–63.
- Leahy, R. L. (toim.) 1985. The development of the self. Orlando: Academic Press.
- Leahy, R. L. & Shirk, S. R. 1985. Social cognition and the development of the self. Teoksessa R. L. Leahy (toim.), 123–150.

- Lynch, M. D., Norem-Herbeisen, A. A. & Gergen, K. J. (toim.) 1981. *Self-concept*. Cambridge: Ballinger.
- Lyytinen, P., Korkiakangas M. & Lyytinen, H. (toim.) 1995. *Näkökulmia kehityopsykologiaan*. 1–2. painos. Porvoo: WSOY.
- Mahler, M. S., Pine, F. & Bergman, A. 1975. *The psychological birth of the human infant. Symbiosis and individuation*. London: Maresfield Library.
- Manning, P. K. & Cullum-Swan, B. 1994. Narrative, content, and semiotic analysis. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), 463–477.
- Markus, H. R. & Kitayama, S. 1991. Culture and the Self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review* 98, 224–253.
- Markus, H. R. & Kitayama, S. 1998. The cultural psychology of personality. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 29, 63–87.
- Mayor, F. 1998. Preface. Teoksessa *World culture report*. Culture, creativity and markets, 5–6.
- McCarthy, J. & Goodrich, E. 1980. The self-concept from a phenomenological perspective. Teoksessa T. D. Yawkey (toim.), 25–108.
- McDavid, J. W. & Harari, H. 1968. *Social psychology. Individuals, groups, societies*. New York: Harper.
- Mead, G. H. 1934. *Mind, self, and society*. Chicago: The University of Chigago Press.
- Miller, H-M. 1998. *Perceived competence, social support, and global self — A cross-cultural study at the finnish elementary school level*. University at Albany, State University of New York. School of Education. Doctoral Dissertation.
- Mischel, W. 1971. *Introduction to personality. A new look*. 4. painos. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Munter, H. 1995. *Minä muiden kanssa: Minuuden sosiaalinen synty*. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), 66–86.
- Mäkelä, K. 1990. *Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet*. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), 42–61.
- Mäkelä, K. (toim.) 1990. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Neubauer, G. & Hurrelmann, K. 1995. Introduction. Teoksessa G. Neubauer & K. Hurrelmann (toim.), 1–12.

- Neubauer, G. & Hurrelmann, K. (toim.) 1995. Individualization in childhood and adolescence. Berlin: de Gruyter.
- Ojanen, M. 1994. Mikä minä on? Tampere: Kirjatoimi.
- Opetusministeriön työryhmien muistioita 29. 1997. Terveen itsetunnon ja elämänhallinnan edistäminen peruskoulussa.
- Oppenheimer, L. (toim.) 1990. The self-concept. Berlin: Springer-Verlag.
- Palonen, K. 1988. Tekstistä politiikkaan. Johdatusta tulkintataitoon. Tampere: Vastapaino.
- Parker, G., Tupling, H. & Brown, L. B. 1979. A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology* 52, 1–10.
- Patton, M. Q. 1980. Qualitative evaluation and research methods. 2. painos. Newbury Park, CA: Sage.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Opetushallitus.
- Pervin, L. A. & John, O. P. 1970. Personality. Theory and research. 7. painos. New York: Wiley.
- Piaget, J. 1932/1983. The moral judgement of the child. Harmondsworth, GB: Penguin Books.
- Piaget, J. 1964. Lapsi maailmansa rakentajana. Suom. S. Palmgren. Porvoo: WSOY.
- Pietilä, V. 1976. Sisällön erittely. Helsinki: Gaudeamus.
- Porta, D. della & Diani, M. 1999. Social movements: An introduction. Oxford: Blackwell.
- Pulkkinen, T. 1998. Postmoderni politiikan filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Quinn, N. & Holland, D. 1987. Culture and cognition. Teoksessa Q. Holland & N. Quinn (toim.), 3–40.
- Ranieri, N. F., Kimidis, S. & Rosenthal, D. A. 1994. Validity of a single-item index of acculturation in vietnamese immigrant youth. *Psychological Reports* 74, 735–738.
- Rogers, C. R. 1951/1986. Client-centered therapy. 8. painos. London: Constable.
- Rosenberg, M. 1965. Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M. 1985. Self-concept and psychological well-being in adolescence. Teoksessa R. L. Leahy (toim.), 205–246.

- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. 2000. Data management and analysis methods. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), 769–802.
- Sahlins, M. 1976. Culture and practical reason. Chicago: The University of Chicago Press.
- Schwartz, S. H. 1992. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical testats in 20 countries. Teoksessa M. Zanna (toim.), 1–65.
- Schwartz, S. H. 1994. Beyond individualism / collectivism: New cultural dimensions of values. Teoksessa U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitcibasi, S. Choi & G. Yoon (toim.) 1994, 85–119.
- Schwartz, S. H. & Sagiv, L. 1995. Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 26, 92–116.
- Sen, A. 1998. Culture, freedom, and independence. Teoksessa World culture report. Culture, creativity and markets, 317–321.
- Serpell, R. 1976. Culture's influence on behaviour. London: Methuen.
- Silverman, D. 2000. Analyzing talk and text. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), 821–834.
- Singelis, T. M. 1994. The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin* 20, 580–591.
- Singelis, T. M. 2000. Some thoughts on the future of cross-cultural social psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 31, 76–91.
- Singelis, T. M. & Brown, W. J. 1995. Culture, self, and collectivist communication: Linking culture to individual behavior. *Human Communication Research* 21, 354–389.
- Singelis, T. M. & Sharkey, W. E. 1995. Culture, self-construal, and embarrassability. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 26, 622–644.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. S. & Gelfand, M. 1995. Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research* 29, 240–275.
- Singelis, T. M., Bond, M. H., Sharkey, W. F. & Siu Yiu Lai, C. 1999. Unpackaging culture's influence on self-esteem and embarrassability. The role of self-construals. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 315–341.

- Siren-Tiusanen, H. 1995. Motorisen kehityksen kontekstisidonnaisuus. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen, 87–104.
- Springle, H. A. 1980. Developmental changes and self-concept learning: The self-others concept. Teoksessa T. D. Yawkey (toim.), 7–24.
- Stake, R. E. 2000. Case studies. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), 436–447.
- Sullivan, H. S. 1953. The interpersonal theory of psychiatry. New York: Norton.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tafarodi, R. W. & Swarm, W. B. Jr. 1995. Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment* 65, 322–342.
- Tafarodi, R. W. & Lang, J. M. 1999. Self-esteem and the cultural trade-off. Evidence for the role of individualism-collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 620–638.
- Tesch, R. 1990. Qualitative research. Analysis types and software tools. New York: Falmer Press.
- Triandis, H. C. 1989. The self and social behavior in different cultural contexts. *Psychological Review* 96, 506–520.
- Triandis, H. C. 1994. Culture and social behavior. New York: McGraw-Hill.
- Triandis, H. C., Leung, K., Villareal, M. V. & Clack, F. L. 1985. Allocentric versus idiocentric tendencies: Convergent and discriminant validation. *Journal of Research in Personality* 19, 395–415.
- Triandis, H. C., McCusker, L. & Hui, C. H. 1990. Multimethod probes of individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology* 59, 1006–1020.
- Valdes, J. M. (toim.) 1986. Culture bound. 4. painos. Cambridge: University Press.
- Watkins, D. & Gerong, A. 1999. Language of response and the spontaneous self-concept. A test of the cultural accommodation hypothesis. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 30, 115–121.
- Williams, R. 1981. Culture. Fontana Paperbacks.
- World culture report. Culture, creativity and markets. 1998. Unesco Publishing.

- Yamaguchi, S., Kuhlman, D. M. & Sugimori, S. 1995. Personality correlates of allocentric tendencies in individualist and collectivist cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 26, 658–672.
- Yawkey, T. D. 1980. Through the looking-glass self: An introduction. *Teoksessa Yawkey, T. D. (toim.), 1–6.*
- Yawkey, T. D. (toim.) 1980. *The self-concept of the young child.* Brigham Young University Press.
- Zanna, M. (toim.) 1992. *Advances in experimental social psychology* 25.